

# **KAARINAN AIKUISLUKION OPETUSSUUNNITELMA**

**2005**


## SISÄLLYS

|   |           |
|---|-----------|
| <b>1. OPETUSSUUNNITELMA</b> .....                                 | <b>4</b>  |
| 1.1 Opetussuunnitelman laatiminen .....                           | 4         |
| 1.2 Opetussuunnitelman sisältö .....                              | 4         |
| <b>2. OPETUKSEN JÄRJESTÄMISEN LÄHTÖKOHDAT</b> .....               | <b>5</b>  |
| 2.1 Arvoperusta .....   | 5         |
| 2.2 Tehtävä.....  | 5         |
| 2.3 Opintojen rakenne .....                                       | 6         |
| <b>3. OPETUKSEN TOTEUTTAMINEN</b> .....                           | <b>7</b>  |
| 3.1 Oppimiskäsitys.....   | 7         |
| 3.2 Opiskeluympäristöt ja -menetelmät.....                        | 7         |
| 3.3 Toimintakulttuuri .....                                       | 8         |
| 3.4 Kieliohjelma .....  | 9         |
| 4.1 Ohjauksen järjestäminen .....                                 | 10        |
| 4.2 Opiskelun erityinen tuki .....                                | 12        |
| 4.3 Kieli- ja kulttuuriryhmien opetus .....                       | 12        |
| <b>5. OPPIMISTAVOITTEET JA OPETUKSEN KESKEISET SISÄLLÖT</b> ..... | <b>13</b> |
| 5.1 Opetuksen yleiset tavoitteet.....                             | 13        |
| 5.2 Eheyttäminen ja aihekokonaisuudet .....                       | 14        |
| 5.3 Äidinkieli ja kirjallisuus .....                              | 18        |
| 5.3.1 Äidinkieli ja kirjallisuus, suomi äidinkielenä .....        | 18        |
| 5.3.3 Äidinkieli ja kirjallisuus, suomi toisena kielenä .....     | 23        |
| 5.4 Toinen kotimainen kieli, ruotsi.....                          | 27        |
| 5.5. Vieraat kielet .....   | 30        |
| 5.6. Latina B3-kieli.....   | 34        |
| 5.7 Matematiikka .....  | 35        |
| 5.8 Biologia.....   | 45        |
| 5.9 Maantiede.....  | 49        |
| 5.10 Fysiikka .....   | 52        |
| 5.11 Kemia .....  | 56        |
| 5.12 Uskonto.....   | 59        |
| 5.12.1 Evankelisluterilainen uskonto .....                        | 60        |
| 5.12.2 Ortodoksinen uskonto.....                                  | 62        |
| 5.12.3 Muut uskonnot .....  | 64        |
| 5.13 Elämäkatsomustieto.....                                      | 64        |

|   |           |
|---|-----------|
|   | 3         |
| <b>5.14 Filosofia .....</b>                                 | <b>67</b> |
| <b>5.15 Historia.....</b>                                   | <b>70</b> |
| <b>5.16 Yhteiskuntaoppi.....</b>                            | <b>75</b> |
| <b>5.17 Psykologia .....</b>                                | <b>78</b> |
| <b>5.18 Musiikki .....</b>                                  | <b>81</b> |
| <b>5.19 Kuvataide .....</b>                                 | <b>82</b> |
| <b>5.20 Liikunta.....</b>                                   | <b>85</b> |
| <b>5.21 Terveystieto .....</b>                              | <b>86</b> |
| <b>5.22 Muut oppiaineet.....</b>                            | <b>88</b> |
| <b>6. OPISKELIJAN OPPIMISEN ARVIOINTI .....</b>             | <b>89</b> |
| <b>6.1 Arvioinnin lähtökohdat ja tavoitteet.....</b>        | <b>89</b> |
| <b>6.2 Kurssisuorituksen arviointi.....</b>                 | <b>90</b> |
| <b>6.3 Oppiaineen oppimäärän arviointi.....</b>             | <b>93</b> |
| <b>6.4 Lukion oppimäärän suoritus.....</b>                  | <b>94</b> |
| <b>6.5 Todistukset ja niihin merkittävät tiedot .....</b>   | <b>95</b> |
| <b>7. TOIMINNAN JATKUVA KEHITTÄMINEN JA ARVIOINTI .....</b> | <b>96</b> |
| <b>LIITTEET</b>   |           |

# 1. OPETUSSUUNNITELMA

## 1.1 Opetussuunnitelman laatiminen

 **ALU** Tämän Kaarinan aikuislukion opetussuunnitelman mukaista opetusta annetaan 1.8.2005 alkaen niille opiskelijoille, jotka aloittavat Kaarinan aikuislukiossa aikuisille tarkoitetun lukio-opiskelunsa 1.8.2005 jälkeen. Tätä ennen lukio-opintonsa aloittaneet opiskelevat aikaisemman opetussuunnitelman mukaan, kuitenkin enintään lukuvuoden 2006-2007 loppuun, jonka jälkeen kaikki opiskelevat uuden mukaan.

Opetussuunnitelma perustuu Opetushallituksen johtokunnan 27.2.2004 hyväksymiin aikuisten perusopetuksen ja lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteisiin vuodelta 2004, jotka ovat voimassa kaikilta osin – tähän oppilaitoskohtaisessa suunnitelmassa valtakunnallisista perusteista on mukana teksti niiltä osin kuin se liittyy Kaarinan aikuislukion toimintaan. Oppilaitoskohtaiset lisäykset on merkitty lukion logolla.

Valtakunnallisissa opetussuunnitelman perusteissa sanotaan: Aikuisten perusopetuksen ja lukiokoulutuksen opetussuunnitelmajärjestelmän osia ovat

- perusopetuslaki (628/1998) ja -asetus (852/1998) sekä lukiolaki (629/1998) ja -asetus (810/1998)
- valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta (1435/2001) sekä valtioneuvoston asetus lukiokoulutuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta (955/2002)
- Opetushallituksen määräys aikuisten perusopetuksen ja lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteista
- koulutuksen järjestäjän hyväksymä aikuisten perusopetuksen ja lukiokoulutuksen opetussuunnitelma
- perusopetusasetuksen 9 §:n ja lukioasetuksen 3 §:n mukainen vuosittainen suunnitelma.

Opetussuunnitelma laaditaan aikuisten perusopetuksen ja lukion opetussuunnitelman perusteiden mukaan. Opetussuunnitelman perustalta oppilaitos laatii lukuvuosittaisen suunnitelman opetuksen yleisestä käytännön järjestämisestä. Opiskelija laatii oman henkilökohtaisen opiskelusuunnitelmansa opetussuunnitelman ja lukuvuosittaisen suunnitelman pohjalta.

## 1.2 Opetussuunnitelman sisältö

Opetussuunnitelman perusteiden mukaan opetussuunnitelman tulee sisältää seuraavat osat:

- toiminta-ajatus ja arvopainotukset
- toimintakulttuurin pääpiirteet, opiskeluympäristöt ja työtavat
- ohjaustyön suunnitelma
- eheyttäminen ja aihekokonaisuudet
- tuntijako
- kieliohjelma
- tavoitteet ja keskeiset sisällöt oppiaineittain ja kursseittain
- itsenäisen opiskelun periaatteet
- tietostrategia
- etäopetukseen ja -opiskeluun liittyvät toimintatavat
- yhteistyö ammatillisten oppilaitosten ja muiden lukioiden kanssa

- yhteistyö muiden oppilaitosten ja tahojen kanssa
- opiskelijan tukeminen
- opiskelijan oppimisen arviointi
- toiminnan jatkuva kehittäminen ja arviointi

Opetussuunnitelman tulee sisältää vähintään tuntijakopäätöksien edellyttämä määrä perusopetuksen ja lukiokoulutuksen oppimäärään kuuluvien kurssien kuvauksia.

## 2. OPETUKSEN JÄRJESTÄMISEN LÄHTÖKOHDAT

### 2.1 Arvoperusta

Aikuisten perusopetuksen ja lukiokoulutuksen yleisenä arvolähtökohtana on elämän ja ihmisoikeuksien kunnioitus. Sivistysihanteena on pyrkimys totuuteen, inhimillisyyteen ja oikeudenmukaisuuteen. Aikuisten perusopetuksen ja lukiokoulutuksen tulee edistää tasa-arvoa ja hyvinvointia, ylläpitää ja vahvistaa osallistuvaa demokratiaa sekä vahvistaa opiskelijoiden sitoutumista elinympäristöstä huolehtimiseen ja luonnon monimuotoisuuden säilyttämiseen.

Aikuisten perusopetuksen ja lukiokoulutuksen arvot perustuvat suomalaiseen sivistyshistoriaan, joka on osa pohjoismaista ja eurooppalaista kulttuuriperintöä. Opiskelu ohjaa vaalimaan, arvioimaan ja uudistamaan kulttuuriperintöä. Samalla se kannustaa suvaitsevaisuuteen sekä monikulttuuriseen ja kansainväliseen yhteistyöhön.

Opetuksen tulee rohkaista arvioimaan julkilausuttujen arvojen ja todellisuuden välisiä ristiriitoja sekä pohtimaan kriittisesti suomalaisen yhteiskunnan ja kansainvälisen kehityksen mahdollisuuksia ja epäkohtia. Opiskelijalla tulee olla mahdollisuuksia lisätä ymmärtämystään siitä, mitä kansalaisen perusoikeudet Suomessa, Pohjoismaissa ja Euroopan unionissa käytännössä merkitsevät sekä miten niitä ylläpidetään ja edistetään.

Tässä esitettyä arvoperustaa syventävät luvussa 5.2 esitettävät aihekokonaisuudet, jotka ovat arvokannanottoja ajankohtaisiin koulutushaasteisiin.

Paikallisessa opetussuunnitelmassa arvoperustaa konkretisoidaan oman oppilaitoksen kannalta olennaisissa asioissa. Arvoperustan tulee välittyä oppilaitoksen toimintakulttuuriin, kaikkien oppiaineiden tavoitteisiin ja sisältöihin sekä työn organisointiin.

### 2.2 Tehtävä

Aikuisten perusopetuksen ja lukiokoulutuksen tehtävänä on

- antaa opiskelijalle mahdollisuus täydentää laaja-alaisesti yleissivistystään
- lisätä opiskelijan oppimaan oppimisen taitoja ja hänen jatko-opiskelumahdollisuuksiaan
- lisätä opiskelijan työelämässä menestymisen yleisiä edellytyksiä
- vahvistaa kansalaisyhteiskunnan toimivuutta ja ehkäistä syrjäytymistä
- luoda edellytyksiä opiskelijan itsetuntoa, itsetuntemusta ja persoonallista kasvua lujittaville oppimiskokemuksille.

Aikuisten perusopetusta ja lukiokoulutusta järjestävä oppilaitos voi järjestää opiskelijoilleen mahdollisuuden

- suorittaa perusopetuksen oppimäärä

- suorittaa perusopetuksen oppiaineita tai niiden osia kursseina
- korottaa perusopetuksen päättötodistuksen arvosanoja
- suorittaa lukion oppimäärä
- suorittaa ylioppilastutkinto tai sen osa
- suorittaa lukiokursseja
- korottaa lukion päättötodistuksen arvosanoja
- suorittaa muita lukion tehtävään kuuluvia yleissivistäviä aineita ja aihekokonaisuuksia.



-Kaarinan aikuislukiossa ei suoriteta perusopetuksen oppimäärää eikä perusopetuksen oppiaineita lukuun ottamatta perusopetusta kertaavia nollakursseja.

-Antaa lähinnä 18 vuotta täyttäneille mahdollisuuden aikuisiällä suorittaa ylioppilastutkinto ja siihen vaadittavat opinnot.

-Antaa mahdollisuuden ylioppilastutkinnon suorittaneelle korottaa ja täydentää tutkintoaan uusilla ylioppilaskokeilla

-Toimii Kaarinassa väylänä päästä ammatillisten opintojen pohjalta ylioppilaaksi.

-Antaa mahdollisuuden saattaa keskeytyneet lukio-opinnot päätökseen ja estää samalla myös lukio-opiskelu-uralta syrjäytymistä

-Antaa mahdollisuuden täydentää mm. päivälukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa suoritettavia opintoja

-Koulutus on alueellista ja kohdistuu pääasiassa 18 vuotta täyttäneisiin.

-Visiona on olla arvostettu oppilaitos, joka tarjoaa yksilöllisen, laadukkaan, joustavan ja kilpailukykyisen mahdollisuuden oppimiseen.

## 2.3 Opintojen rakenne

Aikuisten perusopetus- ja lukiokoulutusmahdollisuuksia kehitetään osana avointa aikuiskoulutusjärjestelmää. Opiskelumahdollisuuksien tarjonnan lähtökohtana tulee olla näkemys siitä, että oppijana aikuinen rakentaa osaamistaan elämäkokemukselleen, aikaisemmin oppimilleen tiedoille ja taidoille sekä mahdollisesti rinnakkaisille opinnoilleen. Koulutustarjonnassa tulee olla valinnaisuutta ja vaihtoehtoja, jotka mahdollistavat opiskelun erilaisissa elämäntilanteissa.

Opiskelijan opinto-ohjelma tulee rakentaa aikaisemman koulutuksen, mahdollisesti opintoja korvaavan työkokemuksen sekä opinnoille asetettujen tavoitteiden mukaan joustavasti ja yksilöllisesti. Opiskelijalle laaditaan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma. Hänellä on oikeus monipuolistaa ja täydentää opinto-ohjelmaansa muiden koulutuksen järjestäjien koulutustarjonnalla. Opiskelija voi käyttää hyväkseen myös etäopiskelumahdollisuuksia.

Aikuisille tarkoitetut perusopetuksen opinnot muodostuvat valtioneuvoston antaman asetuksen (1435/2001) mukaan eri oppiaineiden ja aineryhmien pakollisista ja valinnaisista kursseista. Mainitussa asetuksessa määritellään oppiaineittain ja aineryhmittäin pakollisten kurssien vähimmäismäärät, valinnaisina tarjottavien valtakunnallisten kurssien vähimmäismäärät ja koko oppimäärään sisältyvien opiskeltavien kurssien vähimmäismäärä. Perusopetuksen oppimäärä sisältää vähintään 44 kurssia. Oppiaineiden pakollisten ja valtakunnallisten valinnaisten kurssien tavoitteet ja keskeiset sisällöt on määritelty luvussa 5. Perusopetusasetuksen (852/1998) 11 §:n 3 momentin mukaan opetussuunnitelmassa voidaan määrätä, että eri oppiaineiden opinnoissa voidaan edetä vuosiluokkiin jaetun oppimäärän sijasta opiskelijan oman opinto-ohjelman mukaisesti.

Aikuisille tarkoitetut lukio-opinnot muodostuvat valtioneuvoston antaman asetuksen (955/2002) mukaisesti pakollisista ja syventävistä kursseista sekä muista aikuislukion tehtävään kuuluvista

aineista ja aihekokonaisuuksista. Lukiokoulutuksen oppimäärä sisältää vähintään 44 kurssia. Lukion oppimäärän suorittamiseen tähtäävät aikuisopiskelijat suorittavat kaikki pakolliset kurssit ja valinnaisia opintoja. Syventävät kurssit ovat opiskelijalle valinnaisia pakollisiin oppiaineisiin liittyviä valtakunnallisia kursseja tai oppilaitoskohtaisia kursseja. Alle 18-vuotiaina lukio-opintonsa aloittaneiden oppimäärään kuuluu lisäksi liikuntaa, terveystietoa ja taideaineita. Oppiaineiden pakollisten ja valtakunnallisesti määriteltyjen syventävien kurssien keskeiset tavoitteet ja sisällöt on määritelty luvussa 5.

Perusopetuksen ja lukiokoulutuksen opetussuunnitelmassa määrätään mahdolliset kurssien suoritusjärjestystä koskevat rajoitteet.

Mikäli oppilaitos järjestää lukiodiplomeihin liittyviä kursseja, ne tulee määritellä opetussuunnitelmassa. Lukiodiplomit suoritetaan Opetushallituksen ohjeiden mukaan.



Lähtökohtana on, että kurssien suorittamisjärjestys on niin vapaa kuin mahdollista, jotta opiskelijalle taataan mahdollisimman joustavat opiskelumahdollisuudet. Yleisperiaate on, että kielten ja matematiikan kurssit suoritetaan numerojärjestyksessä, muiden kurssien suoritusjärjestys on vapaa. Myös kielissä ja matematiikassa osa kursseista voidaan suorittaa vapaasti. Kurssien suorittaminen määritellään tarkemmin vuosittain laadittavassa kurssiselosteessa ja Opasteessa opiskelijoille.

Lukiodiplomien tähtäävää opiskelua järjestetään, mikäli kysyntää ilmenee ja resurssit sallivat.

## 3. OPETUKSEN TOTEUTTAMINEN

### 3.1 Oppimiskäsitys

Aikuisten lukiokoulutuksen ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet pohjautuvat oppimiskäsitykseen, jonka mukaan oppiminen on seurausta opiskelijan aktiivisesta ja tavoitteellisesta toiminnasta, jossa hän vuorovaikutuksessa muiden opiskelijoiden, opettajan ja ympäristön kanssa ja aiempien tietorakenteidensa pohjalta käsittelee ja tulkitsee vastaanottamaansa informaatiota.

Opetuksessa tulee ottaa huomioon, että vaikka oppimisen yleiset periaatteet ovat kaikilla samat, se mitä opitaan, riippuu yksilön aikaisemmasta tiedosta ja hänen käyttämistään strategioista. Oppiminen on sidoksissa siihen toimintaan, tilanteeseen ja kulttuuriin, jossa se tapahtuu. Yhdessä tilanteessa opittu tieto tai taito ei automaattisesti siirry käytettäväksi toisenlaisissa tilanteissa.

### 3.2 Opiskeluympäristöt ja -menetelmät

Aikuisten perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa tulee ottaa huomioon aikuisopiskelijoiden opiskelulähtökohtien moninaisuus. Opiskelijoiden yksilöllisyyden ja erilaisuuden vuoksi opetus-, ohjaus- ja opiskelumuotojen tulee olla monipuolisia. Aikuisopetuksessa korostetaan yhteistoiminnallisuutta, ongelmalähtöisyyttä, vuorovaikutteisuutta, itseohjautuvuutta sekä tieto-

ja muissa verkostoissa toimimista. Opetuksen tulee luoda jäsenyksiä käsityksiä siitä, miten opiskeltavat asiat liittyvät toisiinsa ja opiskelijan kokemusmaailmaan. Aikuisen kokemukset sekä kyky arvioida omaa ajatteluaan ja oppimistaan ovat aikuisten opetuksessa erityinen voimavara.

Aikuisoppilaitoksissa on luotava sellaisia opiskeluympäristöjä, joissa opiskelijat voivat asettaa omia tavoitteitaan ja oppia työskentelemään itsenäisesti ja yhdessä toisten kanssa. Heille tulee antaa tilaisuuksia kokeilla ja löytää omalle oppimistyylilleen sopivia työskentelymuotoja. Opiskelijoita tulee ohjata tiedostamaan, arvioimaan ja tarvittaessa korjaamaan omia työskentelytapojaan. Opetuksessa on myös otettava huomioon, että opiskelijoiden kyky opiskella itsenäisesti vaihtelee, ja että he tarvitsevat eri tavoin opettajaa opiskelunsa ohjaajana.

Opiskelijoille tulee antaa välineitä tiedon hankkimiseen ja tuottamiseen sekä tiedon luotettavuuden arviointiin ohjaamalla heitä soveltamaan kullekin tiedon- ja taidonalalle luonteenomaisia tiedon- ja taidon hankkimis- ja tuottamistapoja. Opiskelijoita ohjataan käyttämään tieto- ja viestintätekniikkaa sekä kirjastojen tarjoamia palveluja.

Opetuksessa on luotava oppiaine- ja tiederajat ylittäviä kytkentöjä. Oppimistehtäviä tulee rakentaa todellisen elämän esimerkkien avulla, ja opiskelijaa tulee ohjata tutkivan oppimisen suuntaan. Opiskelutilanteita tulee suunnitella siten, että opiskelija pystyy soveltamaan oppimaansa myös opiskelutilanteiden ulkopuolella. Opiskelija on merkityksiä etsivä ja niitä rakentava toimija, jolle opiskelu voi avata jatkuvasti uusia mahdollisuuksia oivaltaa kulttuurin sisältämiä merkityksiä, tunnistaa omat voimavaransa sekä osallistua yhteiskunnan toimintaan.

Opiskelu tai sen osa voidaan järjestää etäopiskeluna tai itsenäisenä opiskeluna. Tällöin tieto- ja viestintätekniikan soveltaminen kuvataan paikallisessa opetussuunnitelmassa. Samoin jos opiskelu tai sen osa toteutetaan vieraskielisenä opiskeluna, sen tulee olla määritelty paikallisessa opetussuunnitelmassa.



- Ensisijaisen oppimisympäristön muodostaa Kaarinan lukiorakennus tiloineen, laitteineen, opetusvälineineen sekä kiinteistöhoito- ja ruokailupalveluineen.
- Lukio-opinnot järjestetään lähiopetuksena. Opiskelija voi korvata lähiopetuksen osaksi itsenäisesti suoritettavin erityyppisin etäopinnoin.
- Aikuislukion oppimäärään hyväksiluettavaa opetusta on mahdollista suorittaa myös Kaarinan lukiossa, Kaarinan - Piikkiön kansalaisopistossa, Turun yliopistossa ja lähiseudun muissa lukiokoulutusta vastaavaa opetusta antavissa oppilaitoksissa.
- Osa kursseista on mahdollista suorittaa aikuislukioiden etälukiorenkain verkko-opetuksena
- Alla 18-vuotiaina lukio-opintonsa aloittaneilta vaadittavat musiikin, kuvaamataidon ja liikunnan kurssit suoritetaan pääsääntöisesti Kaarinan lukiossa. Omaa kurssitarjontaa voi olla näissä aineissa resurssien salliessa.

### 3.3 Toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on käytännön tulkinta aikuisoppilaitoksen opetus- ja sivistystehtävästä. Toimintakulttuuri sisältää kaikki oppilaitoksen viralliset ja epäviralliset toimintatavat,



käyttäytymismallit sekä arvot, periaatteet ja kriteerit, joihin opetustyön laatu perustuu. Toimintakulttuuri tulee esiin yksilö-, ryhmä- ja yhteisötasolla.

Tavoitteena on, että aikuisten perusopetusta ja lukiokoulutusta järjestävät oppilaitokset ovat oppivia organisaatioita. Opiskelijalle tulee luoda edellytykset joko oppilaskunnan kautta tai muutoin osallistua oppilaitoksen opetustarjonnan suunnitteluun. Toimintakulttuurin tulee kannustaa opettajia, opiskelijoita ja oppilaitoksen muuta henkilöstöä vuorovaikutukseen ja yhteisöllisyyteen sekä olla avoin yhteistyölle yhteiskunnan kanssa.

Oppilaitoksen kaikki käytännöt rakennetaan johdonmukaisesti tukemaan opetustyölle asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Myös aihekokonaisuuksien tulee konkretisoitua toimintakulttuurissa. Tavoitellun ja toteutuneen toimintakulttuurin yhtäpitävyyden kriittinen arviointi on perusedellytys oppilaitoksen jatkuvalla kehittämiselle. Tavoiteltavan toimintakulttuurin pääpiirteet kuvataan opetussuunnitelmassa.



**ALU** Tavoiteltavat toimintatavat:

- yksilölliset tarpeet huomioidaan: joustavankokoiset opetusryhmät, yksikerroksinen koulurakennus sopii myös liikuntarajoitteisille, mahdollisuus nopeaan reagointiin pulmatilanteissa
- joustavuus: Kurssit voi suorittaa lähiopetuksena tai useilla tavoin itsenäisesti. Koe- ym. järjestelyt sovitetaan mahdollisimman yksilöllisesti
- palvelualltius
- rakentava kannustavuus: mahdollisesti opittuja oppimispelkoja pyritään poistamaan, opiskelija saa tunnustusta kun hän menestyy omista lähtökohdistaan

Tavoiteltavat käyttäytymismallit

- Opiskelija saa aikuislukiossa arvostavaa, kohteliasta, myönteistä, ystävällistä ja kannustavaa kohtelua.

Arvot, periaatteet ja kriteerit, joihin opetustyön laatu perustuu

- Lähtökohtana on, että opiskelija on joutunut muusta elämästään tinkimään päästäkseen opiskelemaan ja on siis oikeutettu hyvään palveluun, jota hänelle annetaan käytettävissä olevin keinoin

Oppivia organisaatio:

- Oppilaitos arvioi jatkuvasti omaa toimintaansa ja hioo ja kehittää toimintaansa. Arviointi määritellään tarkemmin Arviointi-kohtassa.

### 3.4 Kieliohjelma



**ALU** Kaarinan aikuislukiossa on mahdollisuus opiskella suomea myös toisena kielenä. Opetusta tarjotaan resurssien salliessa.

A-kielenä luetaan englantia. Englannin kielestä on mahdollisuus opiskella myös B2-oppimäärä. Ruotsin kieltä opiskellaan B1-oppimäärä, mutta opintoja on mahdollisuus lisäkurssein täydentää A-oppimääräksi.

Lyhyitä B3-tasoisia, ylioppilaskokeeseen johtavia vieraita kieli tarjotaan lukuvuosittain alkavaksi 2 - 4 kysynnän ja resurssien mukaan. Niistä B3-espanjan kielessä voidaan tarjota mahdollisuus täydentää sitä myös A-oppimääräksi.

Lisäkurssit määritellään tarkemmin vuosittain ilmestyvässä kurssiselosteessa.

Opetus voidaan järjestää vuosittaisin suunnitelmin joko niin, että tarjottavista B3-kielistä opetetaan koko ylioppilaskirjoituksiin johtava oppimäärä tai sitten suppeampi määrä ja vastaavasti useampia kieliä saman kurssimäärän puitteissa.

## 4. OPISKELIJAN TUKEMINEN

### 4.1 Ohjauksen järjestäminen

Ohjaustoiminta aikuisten perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa muodostaa kokonaisuuden, jonka tarkoituksena on tukea opiskelijaa opintojen eri vaiheissa. Opiskelijaa tulee ohjata tekemään henkilökohtainen opiskelusuunnitelmansa ja seuraamaan sen toteutumista. Opiskelijan tulee saada opinto-ohjausta opiskelun tueksi ja päätösten tekemiseksi siten, että hän pystyy suunnittelemaan opintojensa sisällön ja rakenteen sekä tekemään omista lähtökohdistaan ja asettamiensa tavoitteiden perusteella tarkoituksenmukaisia valintoja. Opinto-ohjauksen tulee tukea opiskelijoita heidän tehdessään koulutustaan koskevia valintoja ja ratkaisuja. Ohjauksen tehtävänä on edistää koulutuksellista, etnistä ja sukupuolten välistä tasa-arvoa ja opiskelijoiden hyvinvointia sekä ehkäistä syrjäytymistä.

#### Ohjauksen tavoitteet

Opinto-ohjauksen tavoitteena on ohjata opiskelijaa itsenäisyyteen ja vastuullisuuteen siten, että hän pystyy tekemään henkilökohtaisen opiskelusuunnitelmansa, joka sisältää opinto-ohjelman, muissa oppilaitoksissa suoritettavat opinnot, etäopiskeluna suoritettavat kurssit ja opintojen ajoituksen. Opiskelijaa tulee ohjata tunnistamaan opiskeluunsa liittyviä ongelmia ja etsimään tietoa, miten hän saa apua näihin ongelmiin. Tavoitteena on, että opiskelija pystyy opiskelemaan täysipainoisesti, kykenee kehittämään oppimaan oppimisen taitojaan sekä löytämään omat yksilölliset oppimisen tapansa ja vahvuutensa opiskelijana.

Opinto-ohjauksen tavoitteena on myös, että opiskelija tuntee keskeiset jatkokoulutus- ja ammatinvalintaan liittyvät hakuoppaat ja muut tietolähteet sekä osaa käyttää tietoverkoissa olevaa informaatiota itsenäisesti jatko-opintoihin hakeutumisen tukena. Opiskelijaa tulee ohjata käyttämään yhteiskunnan tarjoamia ohjaus-, neuvonta- ja tietopalveluita.

Opinto-ohjauksen tavoitteena on, että opiskelija saa opintojen aloittamiseen ja suorittamiseen sekä ylioppilastutkinnon suorittamiseen ja jatko-opintoihin hakeutumiseen liittyvät keskeiset tiedot ja taidot. Opiskelijan tulee saada tarvittaessa ohjausta jatko-opintojen suunnittelussa ja päätöksenteossa siten, että hänellä on tietoa opiskeluvaihtoehdoista. Tavoitteena on, että opiskelijan elämänsuunnittelun ja -hallinnan taidot kehittyvät. Tavoitteena on myös, että opiskelija pystyy ammatilliseen suuntautumiseen liittyvässä päätöksenteossa arvioimaan realistisesti omia edellytyksiään ja mahdollisuuksiaan opintojen eri vaiheissa ja osaa toimia niiden pohjalta tarkoituksenmukaisella tavalla.

#### Ohjauksen toteuttaminen

Kaikkien oppilaitoksen opettaja- ja ohjaushenkilöstöön kuuluvien tulee osallistua ohjaustoimintaan. Valinta- tai muissa ongelmatilanteissa sekä päätöksentekotaitojensa

kehittämiseksi opiskelijoiden tulee saada henkilökohtaista, pienryhmä- ja ryhmäohjausta. Henkilökohtaisessa ohjauksessa opiskelijan tulee voida keskustella opintoihinsa, koulutus- ja ammatinvalintoihinsa, tulevaisuuteensa ja elämäntilanteeseensa liittyvistä kysymyksistä. Opiskelijaa tulee ohjata laatimaan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma, seuraamaan sen toteutumista ja päivittämään sitä siten, että suunnitelmassa tapahtuneita muutoksia on mahdollista seurata. Henkilökohtaista opiskelusuunnitelmaa tehtäessä on otettava huomioon ja hyväksiluettava opiskelijan aikaisemmat korvaavat opinnot.

Opinto-ohjauksen tehtävänä on tukea ja auttaa erityistä tukea tarvitsevia opiskelijoita myös opintoihin liittyvissä käytännön kysymyksissä. Ohjauksen tulee tukea kieli- ja kulttuurivähemmistöihin kuuluvia ja maahanmuuttajataustaisia opiskelijoita opintojen suunnittelussa ja niistä suoriutumisessa. Lisäksi heitä on tarvittaessa ohjattava jatko-opintoja sekä uran ja elämän suunnittelua koskevassa päätöksenteossa.

Opetussuunnitelmaan on laadittava ohjaukseen osallistuvien tehtävistä ja työnjaosta kuvaus, joka osaltaan toimii koko oppilaitoksen opetustyön kehittämisen välineenä. Opiskelijan tulee saada tietoa siitä, miten hän voi saada tukea ohjaustoimintaan osallistuvilta henkilöiltä ja mitkä ovat näiden tehtävät ohjauksen kokonaisuudessa. Opetussuunnitelmasta on käytävä ilmi, miten opinto-ohjaukseen liittyvä yhteistyö muiden oppilaitosten kanssa on järjestetty. Samoin siinä tulee määritellä yhteistoiminnan puitteet eri asiantuntijoiden ja koulun ulkopuolisten tahojen kanssa. Opiskelijoiden opintojen etenemisen seurannan järjestämisestä on oltava kuvaus opetussuunnitelmassa.

## **ALU Opinto-ohjaukseen osallistuvien tehtävistä ja työnjaosta**

### **Rehtori**

- Luo puitteet toimivalle opinto-ohjaukselle.
- Tiedottaa lukio-opintoihin ja ylioppilastutkinnon suorittamiseen liittyvistä yleisistä ohjeista ja määräyksistä opiskelijoille.
- Antaa opiskelijalle opiskeluun liittyviä ohjeita ja seuraa opiskelijoiden opintojen edistymistä erityisesti ylioppilaaksi pääsyn vaiheessa.

### **Opinto-ohjaaja**

- Vastaa opinto-ohjauksen suunnittelusta ja toteutuksesta.
- Antaa opiskelijoille henkilökohtaista ja ryhmäohjausta opiskeluun, jatko-opintoihin, uran ja ammatin valintaan liittyvissä asioissa.
- Tiedottaa opiskelijoille jatko-opiskeluun liittyvistä seikoista.
- Tekee yhteistyötä muiden oppilaitosten, erityisesti Kaarinan lukion, Kaarinan sosiaali – ja terveysalan oppilaitoksen ja Varsinais-Suomen maatalousoppilaitoksen sekä työelämän edustajien kanssa.
- Tiedottaa yläkouluille aikuislukion tarjoamista opiskelumahdollisuuksista.
- Auttaa aineenopettajia opiskelijoiden opintovaikeuksien hoidossa ja yhteydenpidossa huoltajiin sekä seuraa opiskelijoiden opintojen edistymistä.
- Pitää tarvittaessa opiskelijoille oppitunteja opiskelutaidon kehittämisestä.
- Osallistuu tarvittaessa opiskelijoiden opintojen seuraamiseen.
- Ohjaa oppilaskunnan hallituksen toimintaa

### **Aineenopettaja**

- Antaa opiskelijoille oman oppiaineensa opiskelun ohjausta sekä ylioppilaskirjoituksiin liittyviä ohjeita.
- Ottaa tarvittaessa suoraan yhteyttä opiskelijan huoltajiin, rehtoriin tai opinto-ohjaajaan ja näin saattaa opiskelijan tilanteen (esim. luvattomat poissaolot, mahdollinen kielenkehityksen häiriö, esiin tulleet mielenterveyteen tai

sosiaaliseen sopeutumiseen liittyvät ongelmat, opiskelua häiritsevä jännittäminen, opiskelumotivaation puuttuminen) laajempaan käsittelyyn.  
 -Opastaa omalta osaltaan ryhmänsä opiskelijat aikuislukion käytäntöihin.  
 -Seuraa opiskelijan edistymistä opettamassaan oppiaineessa.

#### **Koulusihteeri**

- Auttaa kansliassa opiskelijoita oppilaitokseen, kursseille ja kuulusteluihin ilmoittautumisessa ja ohjaa opiskelijoita opinto-ohjaukseen.

## **4.2 Opiskelun erityinen tuki**

Erityisen tuen tarkoituksena on auttaa ja tukea aikuista perusopetuksen tai lukiokoulutuksen opiskelijaa siten, että hänellä on tasavertaiset mahdollisuudet suorittaa opintonsa. Erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat, jotka ovat tilapäisesti jääneet jälkeen opinnoissaan tai joiden opiskelun edellytykset ovat heikentyneet vamman, sairauden tai toimintavajavuuden vuoksi. Lisäksi erityisen tuen piiriin kuuluvat opiskelijat, jotka tarvitsevat psyykkistä tai sosiaalista tukea. Opiskelijalla voi olla erityisen tuen tarve myös mielenterveyteen, sosiaaliseen sopeutumattomuuteen tai elämäntilanteeseen liittyvien ongelmien vuoksi.

Erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden opetuksessa voidaan käyttää erityisiä opetusjärjestelyjä perusopetuslain 18 §:n ja lukiolain 13 §:n säännösten mukaisesti.

Rangaistuslaitoksessa annettavassa aikuisten perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa noudatetaan samoja oppimääriä kuin muussa aikuisille tarkoitetussa opetuksessa. Rangaistuslaitoksessa järjestettävässä aikuisten perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa voidaan poiketa tuntijaosta valinnaisten kurssien osalta sen mukaan kuin opetussuunnitelmassa määrätään. Perusopetusasetuksen (852/1998) 8 §:n 1 momentin mukaan vankilassa järjestettävässä opetuksessa perusopetuksen oppimäärä sisältää kuitenkin vähintään 30 kurssia.

Jos opiskelija vapautetaan jonkin oppiaineen opiskelusta, hänen tulee valita sen tilalle muita opintoja niin, että säädetty kurssien vähimmäismäärä täyttyy.

Perusopetuslain 18 §:ssä ja lukiolain 13 §:ssä tarkoitetut oppimistilanteet ja kokeet tulee järjestää siten, että opiskelijan yksilölliset tarpeet otetaan huomioon.

Kun opiskelijan kielen kehityksen häiriö tulee esille, tukitoimien suunnittelu ja toteuttaminen tulee aloittaa välittömästi.

Opetussuunnitelmassa määritellään, miten erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden opetus ja opetukseen osallistumisen edellyttämät tukitoimet järjestetään.



Opiskelija ohjataan tarvittaessa kouluterveydenhoitajan tai ulkopuolisen asiantuntijan luo. Opetuksessa oppilaitoksen koejärjestelyissä ja ylioppilaskokeissa erityisvaikeudet ja –kysymykset huomioidaan mahdollisimman tarkoin, jotta valmistuminen ei näistä syistä estyisi.

## **4.3 Kieli- ja kulttuuriryhmien opetus**

### **Yleistä**

Kieli- ja kulttuuriryhmillä tarkoitetaan tässä saamenkielisiä, romanikielisiä, viittomakielisiä ja vieraskielisiä. Opetussuunnitelmassa määrätään opetuskielestä ja opetussuunnitelman perusteiden luvun 5.3 mukaisesti äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksesta.

Aikuisten perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa voi perusopetuslain 10 §:n 1 momentin ja lukiolain 6 §:n 1 momentin mukaan olla opetuskielenä suomen ja ruotsin kielen lisäksi myös saame, romani tai viittomakieli. Mikäli tätä mahdollisuutta käytetään, opetussuunnitelmaan tulee kirjata, missä oppiaineissa, missä määrin ja millä tavoin yllä mainittuja kieliä käytetään opetuksessa tai opiskelussa. Saamenkielisille voidaan opettaa jotakin ainetta tai joitakin kursseja saameksi, käyttää saamenkielisiä oppimateriaaleja tai käyttää saamen kieltä suullisesti oppimateriaalin ollessa suomenkielistä. Viittomakieltä voidaan käyttää sekä apukielenä että varsinaisena opetuskielenä. Jos osa opetuksesta halutaan edellä mainitun momentin mukaan antaa jollakin muulla kuin alussa mainitulla kielellä, siis toisella kotimaisella tai vieraalla kielellä, on tämäkin määriteltävä opetussuunnitelmassa ja samalla huolehdittava siitä, että osittainen muunkielinen opetus ei vaaranna oppimista.

Äidinkielen opetus noudattaa perusopetuslain 12 §:n ja lukiolain 8 §:n mukaan opiskelijan opetuskieltä, joka voi olla suomi, ruotsi tai saame. Mikäli opetuskieli on pääasiallisesti saamen kieli, myös äidinkielen ja kirjallisuuden oppiaineena opetetaan saamen kieltä. Saamen kieltä ja kirjallisuutta voidaan opettaa äidinkielen ja kirjallisuuden oppiaineena, vaikka oppilaitos ei antaisikaan opetusta saamen kielellä. Tällöin suomen kielen opetusta voidaan antaa joko erillisen saamenkielisille tarkoitetun oppimäärän mukaan tai suomenkielisten äidinkielen ja kirjallisuuden oppimäärän mukaan. Äidinkielenä voidaan perusopetuslain 12 §:n 2 momentin ja lukiolain 8 §:n 2 momentin mukaan opettaa myös viittomakieltä, romanikieltä tai muuta opiskelijan äidinkieltä.

Maahanmuuttajat ja muut vieraskieliset opiskelevat oppiainetta äidinkieli ja kirjallisuus joko suomi/ruotsi toisena kielenä -oppimäärän mukaan taikka suomen tai ruotsin äidinkielen ja kirjallisuuden oppimäärän mukaan.

**ALU** Sellaiset suomen kieltä täysin taitamattomat, joilta puuttuvat edellytykset opiskella suomi toisena kielenä –opetusta ohjataan kansalaisopistoihin ja muihin kielen alkeita tarjoaviin oppilaitoksiin saamaan opintojen pohjavalmiudet. Aikuislukiossa vieraskielisille voidaan tarjota kysynnän ja resurssien mukaan suomi toisena kielenä –opetusta. Tarjonta määritellään vuosittain suunnitelmassa tarkemmin. Viittomakielisten opiskelu pyritään tekemään mahdolliseksi resurssien mukaan, mutta myös viittomakielen opetusta tarvitsevat ohjataan sitä tarjoaviin oppilaitoksiin. Samoin menetellään romanikielisten suhteen.

## 5. OPPIMISTAVOITTEET JA OPETUKSEN KESKEISET SISÄLLÖT

### 5.1 Opetuksen yleiset tavoitteet

Opiskelijalla tulee olla mahdollisuus laaja-alaisen yleissivistyksen hankkimiseen. Maailmankuvansa muodostamiseksi opiskelijan tulee saada olennaista luontoa, ihmistä, yhteiskuntaa ja kulttuureja koskevaa eri tieteen- ja taiteenalojen tuottamaa tietoa.

Opiskelijassa tulee vahvistaa tarvetta ja halua elinikäiseen opiskeluun. Hänen opiskelu-, tiedonhankinta, -hallinta- ja ongelmanratkaisutaitojaan sekä oma-aloitteisuuttaan tulee kehittää. Opiskelutaidoissa tulee korostaa taitoa toimia yhdessä toisten kanssa. Huomiota tulee kiinnittää tieto- ja viestintätekniikan monipuolisiin käyttötaitoihin. Yhteistyössä tarvittavina taitoina ja valmiuksina tulee edistää itsensä ilmaisemisen taitoja, myös toisella kotimaisella kielellä ja vierailta kielillä, valmiutta ottaa muut huomioon ja valmiutta muuttaa tarvittaessa omia käsityksiään ja omaa toimintaansa.

Opetuksen tulee lujittaa opiskelijan itsekunnioitusta ja auttaa häntä tunnistamaan persoonallinen erityislaatunsa. Opiskelijaa tulee rohkaista ilmaisemaan eri tavoin omia havaintojaan, tulkintojaan ja esteettisiä näkemyksiään. Tavoitteena on, että opiskelijan omat elämänhallintataidot paranevat ja hänen opiskelu-, ura- ja muut tulevaisuuden suunnitelmansa mahdollistuvat.

Yleissivistys parantaa yleisiä ammatillisia valmiuksia. Opiskelu, työ ja hyvinvoinnin rakentaminen ovat sidoksissa toisiinsa. Opetuksen tulee kannustaa opiskelijaa ymmärtämään opiskelu työnä ja osaaminen hyvinvoinnin perustana.

Opiskelijan tietoisuutta ihmisten toiminnan vaikutuksista maailman tilaan tulee kehittää. Opetuksen tulee kehittää myös opiskelijan taitoa tunnistaa ja käsitellä yksilöllisiä ja yhteisöllisiä eettisiä kysymyksiä. Opiskelijan tulee saada tilaisuuksia pohtia erilaisia vaihtoehtoja, tehdä valintoja ja tiedostaa valintojen välittömiä ja välillisiä seurauksia. Aikuisoppilaitoksen tulee pyrkiä siihen, että opiskelijan tahto ja taito toimia demokraattisessa yhteiskunnassa vastuullisesti vahvistuu entisestään. Tavoitteena on, että opinnot auttavat opiskelijaa kohtaamaan entistä luovemmin ja joustavammin muuttuvan maailman haasteet.

## 5.2 Eheyttäminen ja aihekokonaisuudet

Valtakunnallisesti määritellyt aihekokonaisuudet ovat yhteiskunnallisesti merkittäviä koulutushaasteita. Samalla ne ovat ajankohtaisia arvokannanottoja. Käytännössä aihekokonaisuudet ovat oppilaitoksen toimintakulttuuria jäsentäviä toimintaperiaatteita ja oppiainerajat ylittäviä, opetusta eheyttäviä painotuksia.

Kaikkia aihekokonaisuuksia yhdistävinä tavoitteina on, että opiskelija osaa

- havainnoida ja analysoida nykyajan ilmiöitä ja toimintaympäristöjä
- esittää perusteltuja käsityksiä tavoiteltavasta tulevaisuudesta
- arvioida omaa elämäntapaansa ja vallitsevia suuntauksia tulevaisuusnäkökulmasta
- tehdä valintoja ja toimia tavoiteltavana pitämänsä tulevaisuuden puolesta.

Kaikille aikuisten perusopetusta ja lukiokoulutusta antaville oppilaitoksille yhteisiä aihekokonaisuuksia ovat

- aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjyys
- kestävä kehitys ja hyvinvointi
- kulttuuri-identiteetti ja monikulttuurisuus
- teknologia ja yhteiskunta
- viestintä- ja mediaosaaminen.

Näiden aihekokonaisuuksien lisäksi koulutuksen järjestäjä voi hyväksyä opetussuunnitelmaan myös muita aihekokonaisuuksia.

Aihekokonaisuudet otetaan huomioon kaikkien oppiaineiden opetuksessa oppiaineeseen luontuvalla tavalla sekä oppilaitoksen toimintakulttuurissa. Aihekokonaisuuksien pääasiat

sisältyvät perusteiden ainekohtaisiin osiin. Aihekokonaisuuksia täydennetään, ajankohtaistetaan ja konkretisoidaan paikallisessa opetussuunnitelmassa.


## Aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjyys

Aihekokonaisuuden tarkoituksena on kannustaa opiskelijoita aktiivisiksi, vastuuta kantaviksi ja kriittisiksi kansalaisiksi. Se merkitsee osallistumista ja vaikuttamista yhteiskunnan eri alueilla poliittiseen, taloudelliseen ja sosiaaliseen toimintaan sekä kulttuurielämään. Toimintatasot ovat paikallinen, valtakunnallinen, eurooppalainen ja globaali.

Tavoitteena on, että opiskelija

- syventää ymmärtämystään demokraattisen yhteiskunnan toimintaperiaatteista ja ihmisoikeuksien tuntemustaan
- osaa muodostaa oman mielipiteensä ja perustellen keskustella siitä kunnioittaen muiden mielipiteitä
- osaa osallistua päätöksentekoon yhteisödynamiikkaa kehittävällä tavalla
- omaksuu aloitteellisuuden ja yritteliäisyyden toimintatavakseen
- tuntee yrittäjyyden mahdollisuuksia ja toimintaperiaatteita
- tuntee yhteiskunnan tärkeimmät osallistumisjärjestelmät sekä osaa toimia niissä.

Aihekokonaisuus kannustaa opiskelijoita ilmaisemaan omia kantojaan, osallistumaan ja vaikuttamaan. Oppilaitoksen oman aktiivisen toiminnan ja oppilaskuntatoiminnan lisäksi tällaista opiskeluympäristöä voidaan kehittää yhteistyössä muiden yhteiskunnan organisaatioiden, erilaisten järjestöjen ja yritysten kanssa.

 **ALU** Kurssit oppiaineittain, joissa em. aihekokonaisuutta käsitellään:  
*UE1, UE5, ET3, PS1*  
*SAB32, SAB33, SAB34, SAB35, SAB36, SAB37, SAB38*  
*EAB36, EAB32*  
*ÄI3, ÄI8*

## Kestävä kehitys ja hyvinvointi

Aihekokonaisuuden tarkoituksena on vahvistaa opiskelijoiden sitoutumista kestävän kehityksen edistämiseen sekä työhön hyvinvoinnin turvaamiseksi perheessä, lähiyhteisöissä ja yhteiskunnassa.

Tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee perusasiat kestävän kehityksen ekologisesta, sosiaalisesta, taloudellisesta ja kulttuurisesta ulottuvuudesta sekä ymmärtää, että vasta niiden samanaikainen toteuttaminen tekee kehityksestä kestävän
- osaa mitata, arvioida ja analysoida eri tavoin sosiaalisessa ja rakennetussa ympäristössä sekä luonnonympäristössä tapahtuvia muutoksia
- ymmärtää, millainen on sosiaalista pääomaansa vahvistava yhteisö ja yhteiskunta, kestävä elämäntapa, luontoa pilaamaton ja ekotehokas tuotanto ja yhdyskunta sekä luontoperustastaan ylisukupolvisesti huolehtiva kulttuuri
- osaa ja tahtoo toimia kestävän kehityksen ja hyvinvoinnin puolesta omassa arjessaan, opiskelijana, kuluttajana ja kansalaisena.

Rohkaistuakseen aktiiviseksi kestävän kehityksen ja hyvinvoinnin edistäjäksi opiskelija tarvitsee tietoa ja kokemuksia siitä, että hänen omilla eettisillä, käytännöllisillä, taloudellisilla, yhteiskunnallisilla ja ammatillisilla valinnoillaan on merkitystä. Opetuksen lisäksi kestäväan



elämäntapaan kannustavat oppilaitoksen mahdollinen oma ympäristöohjelma tai kestävän kehityksen ohjelma sekä näitä näkökohtia korostava toimintakulttuuri.



Kurssit oppiaineittain, joissa em. aihekokonaisuutta käsitellään:

*UE3, UE4, ET1, PS1, PS2*

*SAB35, SAB38*

*EAB32, EAB35, EAB36, EAB38, EAB35, EAB38*

*Ä16, Ä17.*

Lisäksi kysynnän mukaan voidaan järjestää Kestävän kehityksen kurssi (KK) siten kuin vuosittain tarkemmin suunnitellaan.

## Kulttuuri-identiteetti ja monikulttuurisuus

Aikuisten perusopetusta ja lukiokoulutusta järjestävän oppilaitoksen tulee tarjota opiskelijalle mahdollisuuksia rakentaa omaa kulttuuri-identiteettiään ja oppia monikulttuurisen työyhteisön aktiiviseksi toimijaksi. Koulutuksen tulee lisätä opiskelijoiden kulttuurien tuntemusta, joka luo perustan kulttuurien välisen toiminnan taidolle ja mahdollisuudelle menestyä kansainvälisessä yhteistyössä.

Tavoitteena on, että opiskelija

- tulee tietoisiksi omasta kulttuuri-identiteetistään ja hän tietää, mihin kulttuuriseen ryhmään hän tahtoo kuulua
- osaa toimia oman kulttuuriperintönsä siirtäjänä ja kulttuurinsa tulkkina
- arvostaa kulttuureiden monimuotoisuutta elämän rikkautena ja luovuuden lähteenä
- osaa ja tahtoo kommunikoida rakentavasti kulttuuritaustaltaan erilaisten ihmisten kanssa
- pyrkii toimimaan aktiivisesti keskinäiseen kunnioittamiseen perustuvan monikulttuurisen yhteiskunnan rakentamiseksi.

Opiskelijoita kannustetaan syventämään ja rikastuttamaan kulttuuri-identiteettiään sekä osallistumaan luovasti monikulttuuriseen vuorovaikutukseen ja kansainväliseen yhteistyöhön. Maahanmuuttajaopiskelijoita ja muita kulttuuritaustaltaan enemmistöstä poikkeavia opiskelijoita tulee tukea heidän kasvussaan omaan ja suomalaiseen kulttuuri-identiteettiin.



Kurssit oppiaineittain, joissa em. aihekokonaisuutta käsitellään:

*UE1, UE2, UE3, UE4, UE5, ET2, ET4, ET5, PS1*

*SAB34, SAB35, SAB37*

*EAB34, EAB37, EAB38*

*Ä12, Ä14, Ä15*

## Teknologia ja yhteiskunta

Teknologian kehittämisen lähtökohtana on ihmisen tarve parantaa elämänsä laatua ja helpottaa elämäänsä työ- ja vapaa-aikanaan. Teknologian perustana on luonnossa vallitsevien lainalaisuuksien tunteminen. Opetuksessa korostetaan teknologian ja yhteiskunnan kehittymisen vuorovaikutteisuutta.

Tavoitteena on, että opiskelija


- osaa käyttää luonnontieteellistä ja muiden tieteenalojen tuottamaa tietoa pohtiessaan teknologian kehittämismahdollisuuksia
- osaa käyttää teknologiaa järkevästi
- osaa arvioida teknologian kehittämistä ohjaavia eettisiä, taloudellisia sekä hyvinvointi- ja tasa-arvonäkökohtia sekä ottaa perustellen kantaa teknologisiin vaihtoehtoihin



- ymmärtää teknologian ja talouden vuorovaikutusta sekä osaa arvioida teknologisten vaihtoehtojen vaikutusta työn sisältöön, työllisyyteen, elämäntapaan, yhteiskuntaan ja ympäristön tilaan.

Aihekokonaisuuden tulee ohjata opiskelijaa pohtimaan teknologian kehittämistä suhteessa yhteiskunnallisiin muutoksiin historiallisista, ajankohtaisista ja tulevaisuuden näkökulmista. Häntä kannustetaan ottamaan kantaa teknologian kehittämiseen ja osallistumaan yksilönä ja kansalaisyhteiskunnan jäsenenä sitä koskevaan päätöksentekoon.

Aihekokonaisuuteen liittyviä kysymyksiä konkretisoidaan tutustumalla eri alojen teknologioihin. Näitä aloja ovat esimerkiksi tieto- ja viestintä, hyvinvointi ja terveys, muotoilu, musiikki, ympäristönsuojelu, energiantuotanto, liikenne sekä maa- ja metsätalous.

 **ALU** Kurssit oppiaineittain, joissa em. aihekokonaisuutta käsitellään:  
 UE3, PS4  
 SAB35, SAB37, SAB38  
 EAB38, EAB36, EAB35  
 ÄI5


## Viestintä- ja mediaosaaminen

Opetuksen tulee tarjota opiskelijalle opetusta ja toimintamuotoja, joiden avulla hän syventää ymmärrystään median keskeisestä asemasta ja merkityksestä kulttuurissamme. Opetuksen tulee myös vahvistaa opiskelijan aktiivista suhdetta mediaan, valmiutta vuorovaikutukseen sekä yhteistyötä paikallisen/alueellisen median kanssa. Opiskelijaa ohjataan tunnistamaan mediavaikutuksia sekä median roolia viihdyttäjänä ja elämysten antajana, tiedon välittäjänä, käyttäytymismallien ja yhteisöllisyyden kokemusten tarjoajana sekä maailman- ja minäkuvan muokkaajana. Opiskelija oppii huolehtimaan yksityisyyden suojastaan, turvallisuudestaan ja tietoturvastaan liikkeessään mediaympäristöissä.

Tavoitteena on, että opiskelija

- osaa tietotekniikan perustaidot
- osaa käsitellä eettisiä ja esteettisiä kysymyksiä: hän oppii vastuuta median sisällöntuottamisessa, käytössä ja mediakäyttämisenään
- parantaa vuorovaikutus-, viestintä- ja vaikuttamistaitojaan
- tottuu käyttämään mediaa opiskelun välineenä ja opiskeluympäristönä
- saa tietoa viestintäalasta, mediatuotannosta ja tekijänoikeuksista.

Mediaosaaminen on sekä taitojen että tietojen oppimista. Mediataitojen opiskelu on verbaalisten, visuaalisten, auditiivisten, teknisten ja yhteiskunnallisten taitojen sekä opiskelutaitojen kehittämistä. Mediaosaaminen edellyttää oppiaineiden välistä yhteistyötä ja yhteistyötä eri viestintävälineiden kanssa sekä oppimista aidoissa toimintaympäristöissä. Media on sekä opiskelun kohde että väline. Opetuksen sisältöjä ovat sekä perinteinen että tietokonepohjainen, vuorovaikutteinen uusmedia. Mediataidoissa korostuvat monivälineisyys ja visuaalisuus.

 **ALU** Kurssit oppiaineittain, joissa aihekokonaisuutta käsitellään:  
 UE3, PS1, PS3  
 SAB31, SAB32, SAB33, SAB34, SAB35, SAB36, SAB37, SAB38  
 EAB31, EAB32, EAB36, EAB38  
 ÄI3, ÄI6, ÄI9  
 Tietotekniikan perustaidot opiskelijalla on mahdollisuus opiskella Kaarinan-Piikkiön kansalaisopiston tietotekniikan kursseilla, mikäli resurssit eivät anna

## 5.3 Äidinkieli ja kirjallisuus

### 5.3.1 Äidinkieli ja kirjallisuus, suomi äidinkielenä

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetusta ohjaa näkemys äidinkielestä käsitejärjestelmänä, jolla ihminen jäsentää maailmaa ja rakentaa sosiaalista todellisuutta. Äidinkielen myötä ihminen omaksuu yhteisönsä kulttuurin ja rakentaa omaa identiteettiään. Tämä mahdollistaa sosiaalisen vuorovaikutuksen sekä kulttuurin jatkuvuuden ja sen kehittämisen.

Oppiaineena äidinkieli ja kirjallisuus on sekä perusopetuksen että lukiokoulutuksen keskeinen taito-, tieto-, kulttuuri- ja taideaine, joka tarjoaa aineksia kielelliseen ja kulttuuriseen yleissivistykseen. Se saa sisältöjä kieli-, kirjallisuus- ja viestintätieteistä sekä kulttuurin tutkimuksesta. Kielen, kirjallisuuden ja viestinnän tietoja sekä lukemisen, kirjoittamisen ja puheviestinnän taitoja opitaan erilaisissa viestintä- ja vuorovaikutustilanteissa.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetus opastaa aikuisopiskelijaa arvostamaan omaa kulttuuriaan ja kieltään. Oppiaine ohjaa monikulttuurisuuden ja monikielisyyden ymmärtämiseen sekä kielelliseen ja kulttuuriseen suvaitsevaisuuteen.

Perusopetuksen ja lukiokoulutuksen kirjallisuuden opetuksen tavoitteena on kaunokirjallisuuden ymmärtäminen sekä tekstien erittelyminen ja tulkitseminen eri näkökulmista. Kaunokirjallisuus tarjoaa aineksia henkiseen kasvuun, kulttuuri-identiteetin muodostumiseen ja omien ilmaisuvarojen monipuolistamiseen.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetus tähtää sellaisiin viestintä- ja vuorovaikutustaitoihin, jotka luovat riittävät edellytykset jatko-opinnoille, osallisuudelle työelämässä ja aktiiviselle kansalaisuudelle. Sosiaalinen vuorovaikutus ja oppiminen perustuvat monipuoliseen viestintäosaamiseen ja vankkaan luku- ja kirjoitustaitoon sekä taitoon käyttää kieltä tilanteen vaatimalla tavalla. Oppiaine äidinkieli ja kirjallisuus ohjaa aikuisopiskelijaa aktiiviseen tiedon hankkimiseen sekä tiedon kriittiseen käsittelyyn ja tulkintaan.

Opetuksessa pyritään oppiaineen sisäiseen integraatioon, sillä eri tieto- ja taitoalueet ovat toiminnallisessa yhteydessä toisiinsa. Niitä yhdistävänä tekijänä on kieli ja näkemys ihmisestä tavoitteellisesti toimivana, itseään ilmaisevana sekä merkityksiä tulkitsevana ja tuottavana viestijänä.

#### Arviointi

Äidinkielen ja kirjallisuuden kurssien arvioinnin tulee kohdistua monipuolisesti oppiaineen eri alueisiin. Kurssiarvosanaan vaikuttavat kirjalliset ja mahdolliset suulliset tuotokset sekä aktiivisuus. Henkilökohtainen tavoitteenasettelu ja palaute sekä toisilta opiskelijoilta että opettajalta ovat opiskelijan puheviestinnän ja kirjoittamisen taitojen kehitymisessä tärkeää. Opetuksessa tulee kehittää opiskelijan itsearviointitaitoja, joiden avulla hän voi rakentaa myönteistä ja samalla realistista käsitystä itsestään puhujana, lukijana ja kirjoittajana.

#### Pakolliset kurssit

Kursseilla toteutetaan aineen sisäistä integraatiota: lukeminen, kirjoittaminen, puheviestintä, kieli, kirjallisuus ja media kytkeytyvät jokaisen kurssin tavoitteisiin ja sisältöihin siten, että

tietojen ja taitojen opiskelu on jatkuvassa vuorovaikutuksessa keskenään. Kaikilla kursseilla syvennetään kirjoitetun kielen hallintaa ja kehitetään lukemisen, kirjoittamisen ja puheviestinnän taitoja sekä luetaan runsaasti kaunokirjallisia ja muita tekstejä kunkin kurssin näkökulmasta.

## 1. Tekstien rakenteita ja merkityksiä (Ä11)

Opiskelija harjaantuu erittelemään asiatekstien kieltä, rakenteita ja merkityksiä sekä oppii näkemään tekstin yhteyden kontekstiin ja muihin teksteihin. Opiskelija syventää tekstilajituntemustaan ja kehittyy erilaisten tekstien tuottajana.

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa arvioida tekstien sisältöä, näkökulmia, tyyliä ja muotoa sekä oppii erittelemään tekstiä temporaalisista, kausaalisista, kontrastiivisista ja muista merkityssuhteista koostuvana kokonaisuutena, oppii tekstien erittelyssä tarvittavaa käsitteistöä ja pystyy soveltamaan sitä myös tuottaessaan itse tekstiä
- tottuu työstämään tekstiään oman ja toisten arvion pohjalta
- oppii suunnittelemaan ja laatimaan puhuttuja ja kirjoitettuja asiatekstejä sekä kykenee välittämään sanomansa kuuntelijoille tai lukijoille tavoitteittensa mukaisesti
- oppii tiedonhankintastrategioita, käyttää painettuja ja sähköisiä tietolähteitä sekä löytää käyttökelpoista ja luotettavaa tietoa kirjoitelmansa tai puhe-esityksensä pohjaksi.

*Keskeiset sisällöt*

- tekstuaaliset keinot, esimerkiksi lausetyypit ja -rakenteet, sanavalinnat, kielen kuvallisuus; jaksotus, viittaussuhteet, kytkökset; fokusointi, aiheen rajaus ja näkökulman valinta
- informatiivisen puheenvuoron rakentaminen, kohdentaminen, havainnollinen esittäminen ja arviointi
- kirjoittaminen prosessina: tarkoituksenmukaisen aineksen haku, kriittinen valikointi ja siihen viittaaminen ja sen hyödyntäminen omassa tekstissä sekä tekstin ja sen kieliasun hiominen erityisesti rakenteen ja tekstin eheyden kannalta

## 2. Kirjallisuuden keinoja ja tulkintaa (Ä12)

Opiskelijoiden käsitys kaunokirjallisuudesta, kielen taiteellisesta tehtävästä ja sen kulttuurisesta merkityksestä syvenee.

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii ymmärtämään kielen kuvallisuutta ja monitulkintaisuutta
- syventää tietojaan kirjallisuuden lajeista ja niiden ominaispiirteistä
- kehittyy fiktiivisten tekstien analysoijana erilaisia lukija- ja tulkintalähtökohtia sekä tarpeellisia kirjallisuustieteellisiä käsitteitä käyttäen ja tulkitsee tekstejä sekä suullisesti että kirjallisesti
- oppii perustelemaan tulkintaansa teksteistä sekä suullisesti että kirjallisesti
- harjaantuu käyttämään kurssilla havainnoituja kielen keinoja tarkoituksenmukaisesti omassa ilmaisussaan.

*Keskeiset sisällöt*

- kirjallisuuden erittelyä ja tulkintaa tulkinnan kannalta perusteltua käsitteistöä ja lähestymistapaa hyödyntäen
- proosa kirjallisuudenlajina: kerrontateknisiä keinoja, esimerkiksi kertoja, näkökulma, aihe, henkilö, aika, miljö, teema, motiivi
- lyriikka kirjallisuudenlajina: käsitteinä esimerkiksi runon puhuja, säe, säkeistö, rytmi, mitallisuus, toisto, kielen kuvallisuus

- draama kirjallisuudenlajina
- novellien, runojen ja draaman erittelyä
- kirjallisuuden keinojen käyttöä omista teksteistä

### 3. Tekstit ja vaikuttaminen (ÄI3)

Opiskelija oppii tarkastelemaan tekstejä ja niiden kieltä erityisesti vaikuttamisen näkökulmasta. Hän perehtyy argumentointiin ja syventää siihen liittyviä tietoja. Hän oppii analysoimaan ja tuottamaan erilaisia argumentatiivisia tekstejä.

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää medialukutaitoaan, jolloin hän pystyy analysoimaan ja tulkitsemaan erilaisia mediatekstejä, niiden taustoja ja tavoitteita sekä kriittisesti arvioimaan median välittämää informaatiota ja vaikutusta yksilöihin ja yhteiskuntaan
- osaa niin kirjoittajana kuin puhujanakin perustella monipuolisesti näkemyksiään sekä arvioida vaikuttamispyrkimyksiä ja tekstin luotettavuutta
- osaa tarkastella kirjallisuuden yhteiskunnallista vaikutusta
- oppii tarkastelemaan ja arvioimaan tekstejä ja niiden välittämiä arvoja myös eettisistä lähtökohdista.

*Keskeiset sisällöt*

- suora ja epäsuora vaikuttaminen: esimerkiksi suostuttelu, ohjailu, manipulointi; mainonta, propaganda; ironia, satiiri, parodia
- vaikuttamaan pyrkivien tekstien lajeja, graafisia ja sähköisiä tekstejä: mielipide, kolumni, pakina, arvostelu, pääkirjoitus, kommentti, mainos
- argumentointitavat ja retoriset keinot
- kantaa ottavia puheenvuoroja, keskusteluja ja väittelyitä
- tietoisesti vaikuttamaan pyrkivää kirjallisuutta ja muita kantaa ottavia tekstejä
- tekstien ideologisuus, lähdekritiikki ja mediakritiikki
- viestijän vastuu; mediavalinnat ja verkkoetiikka

### 4. Teksti, tyyli ja konteksti (ÄI4)

Opiskelija oppii tarkastelemaan tekstejä ja niiden tyyliä siten, että hän osaa ottaa huomioon kontekstin merkityksen tulkinnessa ja tekstin tuottamisessa.

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii tarkastelemaan niin fiktiivisiä tekstejä kuin asiatekstejäkin niiden kulttuurikontekstissa ja suhteessa muihin teksteihin
- oppii erittelemään tyylin elementtejä ja niiden vaikutusta tekstin kokonaisuuteen
- pystyy itsenäiseen kirjoitusprosessiin aiheen ja näkökulman valinnasta, aineiston koonnista ja järjestelystä tekstin muokkaamisen ja tyylin hionnan kautta oman pohdiskelevan tekstin laadintaan
- kehittää omaa ilmaisutapaansa ja kirjallista tyyliään.

*Keskeiset sisällöt*

- eri aikakausia ja tyyliä edustavia kaunokirjallisia ja muita tekstejä erityisesti kulttuurisen kontekstin näkökulmasta
- tekstien tarkastelua ihmiskuvan, maailmankuvan, arvo- ja aatemaailman ilmentäjänä sekä oman aikansa että nykyajan kontekstissa
- tyylin aineksien, kuten sananvalinnan, sävyn, kielen kuvallisuuden, rytmin ja lauserakenteen vaikutus tekstiin

- oppiaineen sisältöihin liittyvästä aiheesta, itse valitusta näkökulmasta laadittu pohdiskeleva teksti
- oman tyylin hiontaa ja huoltoa

## 5. Kieli, kirjallisuus ja identiteetti (ÄI5)

Opiskelija muodostaa kokonaiskuvan suomen kielen, suomalaisen kirjallisuuden ja kulttuurin merkityksestä yksilölle ja yhteiskunnalle.

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii tuntemaan suomen kielen kehityksen vaiheita ja ymmärtää eurooppalaisten kieli- ja kulttuurikontaktien vaikutuksen suomalaisen kulttuurin muotoutumiseen ja jatkuvaan muutokseen
- arvostaa nyky-Suomen monikulttuurisuutta ja -kielisyyttä ja ymmärtää äidinkielen merkityksen jokaiselle ihmiselle
- tuntee suomalaisen kirjallisuuden keskeisiä teoksia ja teemoja sekä osaa arvioida niiden merkitystä oman kulttuurinsa näkökulmasta, kulttuurisen ja yksilöllisen identiteetin rakentajana.

*Keskeiset sisällöt*

- teksti suullisessa ja kirjallisessa traditiossa: kansanrunoudesta kirjallisuuteen, kirjoitetusta kulttuurista nykyviestintään
- suomen kielen muotoutuminen ja muuttuminen kansainvälisessä ympäristössä; kielenohjailun periaatteet opiskelijan kielenkäytön näkökulmasta
- kielen ja kirjallisuuden merkitys kansallisen identiteetin rakentamisessa
- suomalaista kaunokirjallisuutta aika- ja kulttuurikontekstissaan, keskeisiä teoksia ja teemoja
- kirjallisia ja suullisia tuotoksia kurssin teemoihin liittyvistä aiheista

## Syventävät kurssit

### 6. Tekstitaitojen syventäminen (ÄI6)

Opiskelija syventää ja monipuolistaa taitojaan analysoida ja tuottaa tekstejä.

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- vahvistaa taitoaan lukea analyttisesti ja kriittisesti erilaisia tekstejä
- varmentaa taitoaan kirjoittaa sisällöltään, rakenteeltaan ja tyyliältään ehyttä ja johdonmukaista tekstiä.

*Keskeiset sisällöt*

Kerrataan ja syvennetään seuraavia asioita:

- tekstityypit ja tekstilajit
- tekstianalyysi ja siinä tarvittavat käsitteet
- tekstin rakentaminen: ideointi, suunnittelu, näkökulman valinta, jäsentely, muokkaaminen, tyylin hionta, otsikointi ja ulkoasun viimeistely
- kielenhuoltoa

### 7. Puheviestinnän taitojen syventäminen (ÄI7)

Opiskelija syventää ja monipuolistaa puheviestintään liittyviä tietojaan ja taitojaan sekä oppii arvioimaan puheviestinnän merkitystä ihmissuhteissa, opiskelussa ja työelämässä.

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää tietojaan vuorovaikutuksen luonteesta, ominaispiirteistä ja puhekuulttuurista
- kehittää puhumisrohkeuttaan ja ilmaisuvarmuuttaan sekä esiintymis- ja ryhmäviestintätaitojaan
- tunnistaa ja osaa analysoida sekä puhujan että sanoman luotettavuuteen vaikuttavia tekijöitä.

*Keskeiset sisällöt*

- vuorovaikutustilanteiden osatekijät ja ominaispiirteet
- kielellinen ja nonverbaalinen viestintä
- esiintymisen, neuvottelujen, kokousten ja erilaisten keskustelujen ominaispiirteet ja menettelytavat
- esiintymisjännityksen lieventäminen
- esiintymis- ja ryhmäviestintätaitojen harjoittelua erilaisissa vuorovaikutustilanteissa
- puheviestinnän kulttuurisia piirteitä ja suomalaista puhekuulttuuria

## **8. Kieli, tekstit ja vuorovaikutus (Ä18)**

Opiskelijan käsitys kielestä, teksteistä ja niiden tulkinnasta syvenee, ja hänen taitonsa lukea tekstejä kehittyy. Hän osaa jäsentää ja arvioida viestintäympäristöään sekä omia taitojaan puhujana, kuuntelijana, kirjoittajana, lukijana ja median käyttäjänä niin, että hänen viestijäkuvansa tarkentuu.

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää tekstikäsitystään
- oppii tarkastelemaan monenlaisia tekstejä entistä tietoisempana tulkintaansa ohjaavista seikoista
- ymmärtää tekstin merkityskokonaisuutena ja tarkastelee sen piirteitä tavoitteen sekä viestintätilanteen ja -välineen kannalta
- oppii tarkastelemaan kielenkäyttöään, lukemistapojaan ja viestintäänsä entistä tietoisemmin
- tottuu huoltamaan tuottamiensa tekstien kieliasua
- syventää tietojaan ryhmäviestinnästä: hän kehittää ja oppii arvioimaan omia osallistumistapojaan ryhmän vuorovaikutuksen ja ilmapiirin sekä ryhmätyön tai keskustelun tuloksellisuuden kannalta.

*Keskeiset sisällöt*

- tekstien tulkintaa ja tuottamista ohjaavia perustekijöitä kuten tavoite, vastaanottaja, tekstilaji ja tekstityyppi
- viestintätilanteen ja -välineen vaikutus tekstiin
- tekstikäsitteen syventäminen, esimerkiksi puhutut ja kirjoitetut tekstit, mediatekstit, sähköiset ja graafiset tekstit, asia- ja kaunokirjalliset tekstit sekä julkiset ja yksityiset tekstit
- erilaisten tekstien kielen ja sisällön havainnointia ja harjoittelua: ymmärrettävyys, havainnollisuus ja eheys
- tekstien referointi ja kommentointi
- omien viestintätietojen, -taitojen, -asenteiden ja -motivaation arviointi lukio-opiskelun näkökulmasta
- vuorovaikutustaidot ryhmässä

## **9. Kirjoittaminen ja nykykuulttuuri (Ä19)**

Opiskelija perehtyy kulttuuri- ja yhteiskunnalliseen keskusteluun, median ajankohtaisaiheisiin ja nykykirjallisuuteen. Hänen kriittinen ja kulttuurinen lukutaitonsa syvenee, ajattelutaitonsa kehittyy ja kirjallinen ilmaisunsa kypsyy kohti lukion päättötason vaatimuksia.

*Tavoitteet* : Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- kykenee keskustellen ja kirjoittaen käsittelemään ajankohtaisia kielen, kirjallisuuden ja viestinnän teemoja
- oppii arvioimaan ja arvottamaan ajankohtaisia tekstejä eettisin ja esteettisin perustein ja näkemään niiden merkityksen osana yhteiskunnallista keskustelua
- löytää nykykirjallisuudesta itseään kiinnostavia tekstejä ja osallistuu niistä käytävään keskusteluun
- osoittaa kypsyyttä oman tekstinsä näkökulman valinnassa, aiheen käsittelyssä, ajattelun itsenäisyydessä ja ilmaisun omaäänisyydessä.

*Keskeiset sisällöt*

- nykykirjallisuutta ja sen ilmiöitä
- suullisia ja kirjallisia puheenvuoroja ajankohtaisista kieltä ja kulttuuria käsittelevistä aiheista
- mediatekstien ajankohtaisaiheiden, ilmaisukeinojen ja vaikutusten tarkastelua
- osallistumista lukija- ja kirjoittajayhteisöön

### **ALU 0. Äidinkielen johdantokurssi (ÄI0)**

*Tavoitteet ja keskeiset sisällöt*

Palautetaan mieliin ja kerrataan keski- ja peruskoulun äidinkielen pääasiat ja kirjoitelmien laatimisen tekniikoita sekä tutustutaan äidinkieleen oppiaineena ja opiskelutekniikkaan. Erityisen suositeltava niille, joiden keski- tai peruskoulun päättymisestä on ehtinyt kulua useita vuosia.

#### **10. Ylioppilaskokeisiin valmentava kurssi (ÄI10)**

*Tavoitteet ja keskeiset sisällöt*

Tarkastellaan äidinkielen tekstitaidon ylioppilaskokeita, kerrataan ja harjoitellaan niihin. Preliminäärikokeen tyyppinen koe.

#### **11. Ylioppilaskokeisiin valmentava kurssi (ÄI11)**

*Tavoitteet ja keskeiset sisällöt*

Tarkastellaan äidinkielen esseeylioppilaskokeita, kerrataan ja harjoitellaan niihin. Preliminäärikokeen tyyppinen koe.

### **5.3.3 Äidinkieli ja kirjallisuus, suomi toisena kielenä**

Opiskelijoille, joiden äidinkieli ei ole suomi, ruotsi tai saame, voidaan opettaa äidinkieltä ja kirjallisuutta suomi toisena kielenä -oppimäärän mukaan. Lähtökohtana on opiskelijan toisen kielen osaamisen taso sekä kielellinen tausta ja ympäristö; hän omaksuu suomen kieltä myös muissa opinnoissaan ja opiskelutilanteiden ulkopuolella, jolloin suomen kielestä vähitellen tulee hänen toinen käyttö- ja sivistyskielensä oman kielen rinnalla. Suomen kielen opetuksen tehtävänä on auttaa opiskelijaa tiedostamaan osaamisensa ja syventämään sitä. Opetus tukee muiden aineiden opiskelua lisäämällä sanavarastoa ja kartuttamalla kulttuuritietoutta.

Aikuisten lukiokoulutuksen suomi toisena kielenä -oppimäärän tavoitteet ja sisällöt rakentuvat perusopetuksessa tai muualla hankittuun suomen kielen perusteiden hallintaan. Keskeisenä tavoitteena on, että opiskelija saavuttaa sellaisen suomen kielen taidon, että hän voi opiskella täysipainoisesti lukion oppiaineita ja että hänen on mahdollista jatkaa opintojaan sekä selviytyä työelämässä suomen kielellä. Yhdessä oman äidinkielen opetuksen kanssa suomen kielen opetus vahvistaa opiskelijan monikulttuurista identiteettiä ja rakentaa pohjaa toiminnalliselle kaksikielisyydelle.

Aikuisilla vieraskielisillä opiskelijoilla saattaa olla huomattavasti heterogeenisempi suomen kielen taito kuin nuorilla. Heidän elämän- ja sivistyshistoriansa voi vaihdella paljon iästä ja kulttuuriperinteestä johtuen. Toiset ovat omaksuneet melko hyvän suomen kielen taidon sekä ympäristön että perusopetuksen ansiosta, toiset taas aloittavat lukio-opinnot käytyään vain jonkin peruskurssin tai osallistuttuaan valmistavaan opetukseen. Kaikki eivät myöskään opiskele kaikkia aineita suomeksi. Opettajan on alussa perehdyttävä opiskelijoiden kielitaustaan ja lähtötasoon sekä tarvittaessa opastettava heitä täydentämään perustietojaan ja taitojaan.

## Opetuksen tavoitteet

Suomi toisena kielenä -opetuksen tavoitteena on, että aikuisopiskelija

- osaa ja rohkenee ilmaista itseään ymmärrettävästi erilaisissa arkielämän ja opiskelun viestintätilanteissa
- hallitsee suomen kielen perusrakenteet kielen eri tasoilla (fonologiasta syntaksiin) sekä oikeinkirjoituksen perusasiat ja tulee entistä tietoisemmaksi suomen kielen erityispiirteistä omaan kieleensä tai muihin kieliin verraten
- kykenee hyödyntämään erilaisia tekstejä, hänen kokemuksensa tekstilajeista laajenevat ja hän oppii tietoyhteiskunnassa tarvittavaa kriittistä tulkinta- ja arviointitaitoa
- parantaa taitoaan etsiä, valita, muokata ja välittää tietoa erilaisista lähteistä
- tottuu työskennellessään käyttämään sanakirjoja ja kielenoppaita
- perehtyy yhdessä muiden aineiden opiskelun kanssa suomalaiseen yhteiskuntaan, kulttuuriin ja kirjallisuuteen, jolloin hän tutustuu joihinkin suomalaisiin kirjailijoihin ja heidän teoksiinsa
- havaitsee kielen vaihtelun puhujan, tilanteen ja alueen mukaan, ja hänen tietonsa puhutun ja kirjoitetun kielen peruseroista ja työnjaosta laajenevat
- oppii ymmärtämään toisen kielen oppimisprosessia, pystyy tarkkailemaan omaa kielitaitoaan ja pohtimaan kaksi tai monikielisyttään
- arvioimaan edistymistään ja haluaa kehittää kielitaitoaan sekä itsenäisesti että yhdessä muiden kanssa.

## Arviointi

Kielten taitotasoasteikon (liite 1) taso B2.2 (toimiva itsenäinen kielitaito) kuvaa pääpiirtein suomi toisena kielenä -opiskelijan hyvää osaamista lukion päättövaiheessa. Opiskelijan kielitaitoprofiilin tärkeimmät alueet ovat kuunteleminen ja luetun ymmärtäminen, joissa hyvän osaajan taito ylittää B2.2-tasolle. Kirjoittamisen alueella B2.1-taso (itsenäisen kielitaidon perustaso) riittää hyvään osaamiseen. Toisilla opiskelijoilla suullinen kielitaito voi ylittää kirjallisen, mutta toisilla se voi jäädä sen alle, jos heillä ei ole riittävästi suomalaiskontakteja vapaa-aikana.

Opiskelijaa arvioidaan suomi toisena kielenä -oppimäärän mukaan, jos se on valittu hänen oppimääräkseen riippumatta siitä, onko hänelle järjestetty erillistä suomi toisena kielenä -opetusta vai ei tai onko lukio voinut tarjota vain osan suomi toisena kielenä -kursseista. Suomen kielen oppimäärän mukaisesti suoritettut kurssit luetaan hyväksi täysmääräisesti suomi toisena kielenä -kursseihin, ja niiltä saatu arvosana siirtyy suomi toisena kielenä -kurssin arvosanaksi.



Suomi toisena kielenä -kurssit korvaavat suomen kielen oppimäärän kurssit vain siinä määrin kuin niiden tavoitteet ja sisällöt vastaavat toisiaan. Tällöin pääsääntöisesti pakollisten kurssien osalta edellytetään lisänäyttöjä ja arvosana harkitaan uudelleen niiden yhteydessä.

## Pakolliset kurssit

### 1. Perusteet hallintaan (S21)

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- harjoittelee lukio-opinnoissa tarvittavaa yleiskielistä esitystapaa sekä kirjallisesti että suullisesti
- tiedostaa suomen kielen perusrakenteet ja tulee varmaksi niiden hallinnassa
- pystyy asettamaan tavoitteita suomen kielen opiskelulle ja rohkaistuu suomen kielen käyttäjänä.

*Keskeiset sisällöt*

- kielitaidon kartoitus
- opiskelijan tausta ja kokemukset suomen kielestä
- kahden kulttuurin ja kielen keskellä eläminen
- lukion opiskelukulttuuri, suomen kielen opiskelutekniikka
- parihaastattelut, arkielämään ja sosiaaliin tilanteisiin liittyvät pienet puheenvuorot
- suomen kielen keskeiset äänne- ja muoto-opilliset piirteet
- kirjoitelman laatimisen perusteet

### 2. Kieli käyttöön (S22)

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- harjaantuu viestimään tilanteen mukaisesti ja tulee tietoiseksi toimintamahdollisuuksistaan vuorovaikutustilanteissa
- oppii erottamaan eri tyylejä ja sävyjä kirjoitetussa ja puhutussa kielessä
- oppii erittelemään ja hallitsemaan kielen lauserakenteita sekä ymmärtämään sanaston muodostumiskeinoja.

*Keskeiset sisällöt*

- kielenkäyttötilanteiden vaihtelu
- erilaisia kaunokirjallisia tekstejä ja asiatekstejä
- eri asiointitilanteita
- hankitun tiedon suullista ja kirjallista raportointia
- lausetason perusrakenteet ja suomen kielelle ominaiset lausetyypit kuten kieltolauseet ja yksipersonaiset ilmaukset
- sanaston keskeisiä ominaisuuksia

### 3. Kielellä vaikutetaan (S23)

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää erityyppisiä suullisia ja kirjallisia asiatekstejä, erityisesti mielipidetekstejä, sekä oppii löytämään tekstin ydinajatuksen ja ottamaan kantaa niihin
- rohkaistuu muodostamaan ja ilmaisemaan mielipiteitään perustellen
- oppii tunnistamaan, miten häneen vaikutetaan
- osaa tarkastella myös kaunokirjallisuutta mielipiteiden ja maailmankuvan muokkaajana
- parantaa kielen perusrakenteiden hallintaa, erityisesti sijamuotojen merkitystehtäviä ja rektioita.

*Keskeiset sisällöt*

- mielipidekirjoituksia ja ajankohtaisohjelmia
- asiatekstin analysointi- ja tulkintaharjoituksia
- perustelemisen harjoittelusta sekä suullisesti että kirjallisesti
- kaunokirjallisuus ja media vaikuttajana
- nominaalimuotojen ja lauseenvastikkeiden tarkastelua
- vertailumuotoja ja rektioseikkoja

**4. Tekstitaidot kuntoon (S24)**

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- harjaantuu erittelevään luku- ja kirjoitustaitoon sekä rohkaistuu persoonalliseen kielen tuottamiseen
- harjaantuu löytämään erilaisista teksteistä niiden pääajatuksot, tulkitsemaan tekstin ydinsisältöä sekä totuttautuu kirjoittamaan aineiston pohjalta.

*Keskeiset sisällöt*

- erilaisten tekstien merkityssuhteita ja tulkintaa
- tekstin tuottamista erilaisista aineistoista
- luovaa kirjoittamista
- referointia

**5. Suomalainen kulttuuri tutuksi (S25)**

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tutustuu suomalaiseen kulttuuriin, erityisesti kirjallisuuteen sekä muihin taiteisiin ja mediakulttuuriin, ja osaa vertailla suomalaista kulttuuria tuntemiinsa muihin kulttuureihin
- hyödyntää mediaa kulttuurin välittäjänä sekä saa taide-elämyksiä ja aineksia oman identiteettinsä rakentamiseen.

*Keskeiset sisällöt*

- kirjallisuuden keskeisiä lajeja
- esimerkkejä suomalaisesta kirjallisuudesta ja ainakin yksi kokonaisteos
- opintokäynti tai taide-esityksen katsominen, esimerkiksi teatterikäynti
- yhden kirjailijan ja hänen teoksensa esittely
- oman taide-elämyksen jakamista suullisesti ja kirjallisesti

**Syventävät kurssit****6. Syvempi tekstin ymmärtäminen (S26)**

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa hakea, yhdistellä ja tulkita tietoja ja merkityksiä erityyppisistä teksteistä ja havaintoaineistosta sekä vastata tekstien sisältöä koskeviin kysymyksiin
- pystyy tiivistämään tekstin sisältöä ja ottamaan kantaa siihen
- syventää tietojansa kirjakielen perusnormeista ja soveltaa niitä
- syventää käsitystään suomalaisuudesta esimerkiksi suomalaisen kirjallisuuden avulla.

*Keskeiset sisällöt*

- vaativien kielen rakenteiden kertaamista
- sanavaraston kartuttamista eri aihealueilta
- suomi toisena kielenä -ylioppilaskokeen tehtävätyyppejä: rakennetehtäviä, luetun ymmärtämistä, tekstin selittämistä, kirjoitelmia
- suomalainen kaunokirjallinen teos

## 7. Puhekieli tarkasteluun (S27)

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- perehtyy suomen puhekielen ominaispiirteisiin
- oppii tunnistamaan puheesta ja kirjoituksesta puhekielisyksiä ja pystyy vertailemaan puhe- ja yleiskieltä toisiinsa.

*Keskeiset sisällöt*

- suomen puhekielen kielioppia
- suomen puhekielen erityispiirteitä: assimilaatio, loppukahdennus, sana- ja lausepaino
- yleispuhekieli, murre, slangi
- puhekielen sanastoa

## 8. Erilaisten tekstien kirjoittamista (S28)

*Tavoitteet*

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää ja monipuolistaa kirjallisen ilmaisun taitojaan
- varmentuu kielen rakenteiden hallinnassa ja harjaantuu kirjoitusprosessiin.

*Keskeiset sisällöt*

- kirjoittamista erilaisiin tarkoituksiin opiskelijoiden tarpeiden mukaan: asia- ja asioimiskirjoittamista, esimerkiksi hakemus, valitus tai selvitys
- pohjatekstin tekstilajin ja kielen havainnointia
- ns. luovaa kirjoittamista opiskelijoiden tarpeiden ja kiinnostuksen mukaan
- materiaalin kommentointi, analyysi ja arvostelu
- kirjoittamisen prosessiluonteisuus, prosessin eri vaiheet
- jäsentelyn sekä tekstin ulko- ja kieliasun tarkastelua ja hiontaa
- kieliopin kertausta ja kielenhuoltoa opiskelijoiden tarpeiden mukaan

## 9. Kirjallisuus tiedon ja ilon lähteenä (S29)

Tällä kurssilla maahanmuuttajilla ja muilla vieraskielisillä on mahdollisuus perehtyä tarkemmin maailmankirjallisuuden ja suomalaisen kirjallisuuden klassikoihin mielellään niin, että lukeminen auttaa tunnistamaan hänen lähtökohtiaan ja monikulttuurista asemaansa. Samalla harjoitellaan temaattisesti sopivien kirjallisuuskatkelmien ja runojen analyysia ja käyttöä aineistopohjaisissa kirjoitelmissa. Kirjailijoita, heidän teoksiaan ja teemojaan voidaan havainnollistaa esimerkeillä muista taiteista, kuten kuvataiteesta, musiikista, teatterista ja elokuvasta. Voidaan myös lukea ja dramatisoida jokin pienoisenäytelmä tai tunnettu näytelmäkohtaus.

## 5.4 Toinen kotimainen kieli, ruotsi

Opetussuunnitelmassa päätetään, miten muille kuin oppivelvollisille annettavan perusopetuksen tuntijaossa annetut toisen kotimaisen kielen ja vieraiden kielten pakolliset ja valinnaiset kurssit jaetaan kyseisten kielten kesken.

Ruotsin kielen opetus kehittää opiskelijoiden kulttuurien välisen viestinnän taitoja. Se antaa heille ruotsin kieleen ja sen käyttöön liittyviä tietoja ja taitoja sekä tarjoaa heille mahdollisuuden kehittää pohjoismaista yhteiskuntaa ja kulttuuria koskevaa tietoisuuttaan, ymmärtämystään ja arvostustaan. Se auttaa opiskelijoita syventämään tietojään kaksikielisestä Suomesta. Ruotsin kielen opetus antaa opiskelijoille valmiudet ruotsin kielen omaehtoiseen opiskeluun auttamalla

heitä ymmärtämään, että viestintätaidon saavuttaminen edellyttää pitkäjänteistä ja monipuolista viestinnällistä harjoittelua. Ruotsin kieli oppiaineena on taito-, tieto- ja kulttuuriaine.

## Opetuksen tavoitteet

Tavoitteena on, että opiskelija saavuttaa eri oppimäärissä kielitaidon kuvausasteikon (liite) tasot seuraavasti:

| Oppimäärä   | Kuullun ymmärtäminen | Puhuminen | Luetun ymmärtäminen | Kirjoittaminen |
|-------------|----------------------|-----------|---------------------|----------------|
| A-oppimäärä | B2.1                 | B1.2      | B2.1                | B1.2           |
| B-oppimäärä | B1.2                 | B1.1      | B1.2                | B1.1           |

Tavoitteena on myös, että opiskelija

- osaa viestiä ruotsin kielelle ja sen kulttuurialueelle ominaisella tavalla
- osaa arvioida kielitaitoaan suhteessa tavoitteisiin
- tuntee omat vahvuutensa ja kehittymistarpeensa viestijänä ja kielen opiskelijana
- osaa kehittää kielitaitoaan kehittymistarpeensa ja opiskelu- ja viestintätehtävän kannalta
- tarkoituksenmukaisin strategioin.

## Kurssit

Kurssien aiheita käsitellään oman kulttuurin sekä suomenruotsalaisen ja pohjoismaisen kulttuurialueen kannalta niin, että opiskelijoille tarjoutuu mahdollisuus vertailuihin. Aiheiden käsittelyssä otetaan lisäksi huomioon aihekokonaisuuksissa esiin tuodut näkökulmat. Kullakin kurssilla voidaan käsitellä myös muita aiheita opiskelijoiden harrastuneisuuden ja toisaalta ajankohtaisuuden vaatimusten huomioon ottamiseksi.

Opiskelijoilla tulee olla jokaisella kurssilla tilaisuuksia kuunnella, lukea, puhua ja kirjoittaa erilaisia tarkoituksia varten, vaikka painotukset vaihtelevat kursseittain. Rakenteiden ja sanaston tuntemuksen laajentamiseen ja käytön monipuolistamiseen ja tarkkuuteen kiinnitetään huomiota kaikilla kursseilla kummankin oppimäärän tavoitteiden mukaisesti. Huomiota kiinnitetään äidinkielen ja ruotsinkielisen viestinnän eroihin ja eroja selittäviin kulttuurisiin tekijöihin. Kaunokirjallisuus ja muu autenttinen materiaali tarjoaa tähän mahdollisuuksia. Kulttuurisen herkkyyden kehittymiseksi opiskelijoita tulee ohjata tiedostamaan oman toiminnan ja omien arvostuksien kulttuurisidonnaisuus.

Opiskelijoiden opiskelutaitoihin kiinnitetään huomiota jokaisella kurssilla. Heitä ohjataan tunnistamaan omat vahvuutensa ja kehittymistarpeensa viestijöinä ja kielen opiskelijoina. Heitä ohjataan käyttämään strategioita, jotka ovat tarkoituksenmukaisia heidän oman kehittymistarpeensa ja kulloisenkin opiskelu- ja viestintätehtävän kannalta.

### Perusopetuksen vuosiluokilla 1-6 alkanut oppimäärä (A)

### Perusopetuksen vuosiluokilla 7-9 alkanut oppimäärä (B1)

**A-ruotsin** (=pitkä oppimäärä) ja **B-ruotsin** (=keskipitkä oppimäärä) opiskelijoita ei jaeta eri opetusryhmiin, vaan opiskelija valitsee tarjolla olevista ruotsin pakollisista ja syventävistä kursseista joko A-ruotsin eli pitkän oppimäärän (6 pakollista ja 1-4 syventävää kurssia) tai B-ruotsin eli keskipitkän oppimäärän (5 pakollista ja 1-5 syventävää kurssia). **0-kurssit** on tarkoitettu lukio-opiskelun aloittaville opiskelijoille.

## Pakolliset kurssit

### 1. Opiskelu ja vapaa-aika (RUA1/RUB1)

Kurssi niveltää perusopetuksen ja lukion kielenopetusta ja vahvistaa sanaston ja perusrakenteiden hallintaa opiskelijoiden tarpeen mukaan. Aihepiireinä ovat ystävyys, opiskelu ja nuorten harrastukset, ja kieli on tuttavallista ja epämuodollista. Kurssilla painotetaan keskustelua, mielipiteen ilmaisua ja keskeisiä puheviestinnän strategioita.

### 2. Arkielämää Pohjoismaissa (RUA2/RUB2)

Kurssilla jatketaan sanaston ja rakenteiden vahvistamista ja painotetaan puheviestinnän harjoittamista sekä kirjoittamista lyhyiden viestinnällisten tehtävien avulla. Kurssilla jokapäiväisen lämmän, opiskelun, työn, harrastusten, palveluiden ja vapaa-ajan tarkastelua. Vankennetaan suullisen viestinnän strategioiden hallintaa ja kiinnitetään huomiota ilmaisuvarmuuteen.

### 3. Suomi, Pohjoismaat ja Eurooppa (RUA3/RUB3)

Aihepiireinä ovat kotimaa, suomenruotsalaisuus, vertailu muihin Pohjoismaihin sekä Suomi monikulttuurisena ja kaksikielisenä pohjoismaana Euroopassa. Aihekokonaisuus ”kulttuuri-identiteetti ja kulttuurien tuntemus” tarjoaa mahdollisuuksia käsitellä kurssin aiheita. Kirjoittamistaitoa harjoitellaan kirjoittamalla erilaisiin tarkoituksiin sopivia tekstejä. Kurssilla harjoitellaan erilaisia ymmärtävän lukemisen strategioita.

### 4. Elämää yhdessä ja erikseen (RUA4/RUB4)

Aihepiireinä ovat elämänarvot, ihmissuhteet, erilaisuus, sukupuolten ja ikäryhmien kohtaaminen opiskelussa ja työssä sekä ajankohtaiset yhteiskunnalliset ilmiöt.

### 5. Elinympäristömme (RUA5/RUB5)

Aihepiireinä ovat luonto, muuttuva elin- ja työympäristö sekä joukkoviestimet. Aihekokonaisuudet ”kestävä kehitys”, ”teknologia ja yhteiskunta” sekä ”viestintä- ja mediaosaaminen” tarjoavat näkökulmia kurssin aiheiden käsittelyyn. Harjoitellaan ymmärtävän lukemisen strategioita ja hiotaan kirjallista ilmaisua kirjoittamalla erilaisiin tarkoituksiin sopivia tekstejä.

### 6. Kulttuurin tekijöitä ja näkijöitä (RUA6)

Kurssilla käsitellään kulttuuria laaja-alaisesti. Aihekokonaisuudet ”kulttuuri-identiteetti ja kulttuurien tuntemus” ja ”viestintä- ja mediaosaaminen” tarjoavat erilaisia näkökulmia kurssin aiheista. Opiskelijat valmistavat valitsemastaan aiheesta laajahkon tuotoksen ja esittelevät sen.

## Syventävät kurssit

Syventävillä kursseilla kielitaitoa kehitetään monipuolisesti.

### 6. Kulttuurin tekijöitä ja näkijöitä (RUB6)

Kurssilla käsitellään kulttuuria laaja-alaisesti. Aihekokonaisuudet ”kulttuuri-identiteetti ja kulttuurien tuntemus” ja ”viestintä- ja mediaosaaminen” tarjoavat erilaisia näkökulmia kurssin aiheista. Opiskelijat valmistavat valitsemastaan aiheesta laajahkon tuotoksen ja esittelevät sen.

### 7. Yhteinen maailma ja kansainvälistyminen (RUA7/RUB7)

Aihealueita ovat maailmanlaajuiset ilmiöt ja kansainvälinen vaikuttaminen. Kurssilla käsitellään yhteiskunnallisia asioita, päätöksentekoon osallistumista sekä kansainvälistä vaikuttamista ja vastuuta. Kurssilla painotetaan ymmärtämisvalmiuksien lisäämistä entistä vaativamman kielialueen avulla.

## 8. Tiede, talous ja tekniikka (RUA8)

Kurssilla painotetaan ymmärtämisvalmiuksien lisäämistä vaativan kieliaineksen avulla lähtökohtana esimerkiksi eri tieteenalat, tekniikan saavutukset ja yritys-elämä. Eri aihekokonaisuudet tarjoavat näkökulmia ja lähestymistapoja aiheiden käsittelyyn.

### 9. Perusopetusta kertaava kurssi (RUB01)

Kurssi on tarkoitettu lukio-opiskelun aloittaville oppilaille tukemaan erityisesti 1. ja 2. kurssin opiskelua. Kurssin aikana kerrataan perusopetuksen sanastoa ja kielioppia sekä teoreettisesti että harjoitusten avulla.

### 10. Perusopetusta kertaava kurssi (RUB02)

Kurssi on tarkoitettu lukio-opiskelun aloittaville oppilaille tukemaan erityisesti 1. ja 2. kurssin opiskelua. Kurssin aikana jatketaan perusopetuksen sanaston ja kieliopin kertausta sekä teoreettisesti että harjoitusten avulla.

### 11. YO-kirjoitukseen valmentava kurssi (RUB9/RUA9)

Kurssilla keskitytään yo-kirjoitusten koetyyppeihin. Materiaalina käytetään keskipitkän (B-ruotsin) ja pitkän (A-ruotsin) oppimäärän yo-kokeita edellisiltä vuosilta. Kurssilla kerrataan myös kielioppiasioita tarpeen mukaan.

### 12. Kirjoitus-, kuuntelu- ja kielioppikurssi (RUB10/RUA10)

Kurssilla käytetään materiaalina edellisten vuosien keskipitkän (B-ruotsin) ja pitkän (A-ruotsin) oppimäärän yo-kokeita. Kurssilla keskitytään erityisesti aineiden kirjoitukseen, rakenteiden vahvistamiseen sekä kuuntelun harjoittamiseen.

## 5.5. Vieraat kielet

### Opetuksen tavoitteet

Tavoitteena on, että aikuisopiskelija saavuttaa eri oppimäärissä kielitaidon kuvausasteikon (liite 1) tasot seuraavasti:

| Kieli ja oppimäärä | Kuullun ymmärtäminen | Puhuminen   | Luetun ymmärtäminen | Kirjoittaminen |
|--------------------|----------------------|-------------|---------------------|----------------|
| Englanti A         | B2.1                 | B2.1        | B2.1                | B2.1           |
| Muut kielet A      | B1.1 - B1.2          | B1.1        | B1.2                | B1.1 - B1.2    |
| Englanti B1        | B1.2                 | B1.2        | B1.2                | B1.2           |
| Englanti B2        | B1.1                 | B1.1        | B1.1                | B1.1           |
| Muut kielet B2     | A2.2                 | A2.1 - A2.2 | A2.2 - B1.1         | A2.1 - A2.2    |
| Englanti B3        | B1.1                 | A2.2        | B1.1                | B1.1           |
| Muut kielet B3     | A2.1 - A2.2          | A2.1        | A2.1 - A2.2         | A1.3 – A2.1    |

Tavoitteena on myös, että aikuisopiskelija

- osaa viestiä kohdekielelle ja sen kulttuurille ominaisella tavalla
- osaa arvioida kielitaitoaan suhteessa tavoitteisiin
- tuntee omat vahvuutensa ja kehittymistarpeensa viestijänä ja kielen opiskelijana

- osaa kehittää kielitaitoaan kehittymistarpeensa ja opiskelu- ja viestintätehtävän kannalta tarkoituksenmukaisin strategioin.

## Arviointi

Oppiaineen arvioinnissa otetaan huomioon kielitaidon kaikki alueet kurssikuvausten painotusten mukaisesti.

## Kurssit

Aiheita käsitellään oman maan, opiskeltavan kielen kulttuurialueen ja kielestä ja aiheesta riippuen myös laajemmasta näkökulmasta, niin että opiskelijoille tarjoutuu mahdollisuus vertailuihin sekä tilaisuus monipuolisesti hyödyntää aikuisen ihmisen kokemusmaailmaa opiskeltavan aineksen omaksumisessa. Aiheiden käsittelyssä otetaan lisäksi huomioon aihekokonaisuudet. Kullakin kurssilla voidaan käsitellä myös muita aiheita opiskelijoiden harrastuneisuuden, aikuisen vaihtelevien elämäntilanteiden ja toisaalta ajankohtaisuuden vaatimusten huomioon ottamiseksi.

Opiskelijoilla tulee olla jokaisella kurssilla tilaisuuksia kuunnella, lukea, puhua ja kirjoittaa erilaisia tarkoituksia varten, vaikka painotukset vaihtelevat kursseittain. B2- ja B3-oppimäärissä keskitytään keskeiseen sanastoon ja lauseen muodostukseen ja viestinnän kannalta kullekin kielelle ominaiseen keskeiseen kielioppiin. Perusopetuksessa alkaneissa A- ja B1-oppimäärissä kiinnitetään kaikilla kursseilla huomiota opiskeltavan kielen rakenteiden ja sanaston tuntemuksen laajentamiseen ja käytön monipuolistamiseen ja tarkkuuteen kummankin oppimäärän tavoitteiden mukaisesti. Vaativimpia viestinnän muotoja harjoitetaan A-oppimäärän kursseilla. Huomiota kiinnitetään äidinkielen ja opiskeltavan kielen viestinnän eroihin ja eroja selittäviin kulttuurisiin tekijöihin. Kaunokirjallisuus ja muu autenttinen materiaali tarjoaa tähän mahdollisuuksia. Kulttuurisen herkkyyden kehittymiseksi tulee opiskelijoita ohjata tiedostamaan oman toiminnan ja omien arvostuksien kulttuurisidonnaisuus.

Aikuisopiskelijoiden opiskelutaitoihin kiinnitetään huomiota jokaisella kurssilla. Heitä ohjataan tunnistamaan omat vahvuutensa ja kehittymistarpeensa viestijöinä ja kielen opiskelijoina. Heitä ohjataan käyttämään strategioita, jotka ovat tarkoituksenmukaisia heidän oman kehittymistarpeensa ja kulloisenkin opiskelu- ja viestintätehtävän kannalta.

Vieraista kielistä käytetään seuraavia koodeja:

- EN = englannin kieli
- LA = latinan kieli
- RA = ranskan kieli
- SM = saamen kieli
- SA = saksan kieli
- VE = venäjän kieli
- IA = italian kieli
- EA = espanjan kieli
- PO = portugalin kieli
- KX = muu kieli

Vieraiden kielten kurssikoodit muodostuvat kielten kirjaintunnusten, oppimäärien tasotunnusten ja kurssinumeroiden mukaan. Esimerkiksi RAB32 tarkoittaa ranskan kielen B3-oppimäärän kurssia numero 2 lukiokoulutuksessa.

## Perusopetuksessa alkanut A-oppimäärä

## **Pakolliset kurssit**

### **1. Minä ja muut**

Kurssi niveltää perusopetuksen ja lukion kielenopetusta ja vahvistaa sanaston ja perusrakenteiden hallintaa opiskelijoiden tarpeiden mukaan. Aihepiirit ja tilanteet liittyvät jokapäiväiseen elämään ja henkilökohtaiseen kanssakäymiseen ja ihmissuhteisiin. Kieli on tuttavallista ja epämuodollista. Kurssilla painotetaan keskustelua, mielipiteen ilmaisua ja keskeisiä puheviestinnän strategioita.

### **2. Viestintä ja vapaa-aika**

Kurssilla harjoitetaan puheviestintää monipuolisesti ja vahvistetaan ja laajennetaan rakenteiden hallintaa. Aihepiirit ja tilanteet liittyvät vapaa-aikaan ja harrastuksiin ja niiden yhteydessä käytettäviin palveluihin. Aihekokonaisuus ”viestintä- ja mediaosaaminen” korostuu kurssin aiheiden käsittelyssä. Kirjoittamista harjoitellaan viestinnällisten tehtävien avulla. Puheviestinnän strategioiden hallintaa vankennetaan ja kiinnitetään huomiota ilmaisuvarmuuteen.

### **3. Opiskelu ja työ**

Kurssin aihepiirit ja tilanteet liittyvät opiskeluun ja työelämään ja kurssilla harjoitellaan niille tyypillistä suullista ja kirjallista viestintää. Harjoitetaan myös muodollisten tilanteiden vaatiman kielen ymmärtämistä ja käyttämistä. Aihekokonaisuus ”aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjyys” tarjoaa näkökulmia kurssin aiheiden käsittelyyn.

### **4. Yhteiskunta ja ympäröivä maailma**

Kurssilla painotetaan puhumista ja tekstin ymmärtämistä vaativahkolla tasolla. Lähtökohtana ovat oman maan ja kohdemaiden yhteiskuntiin liittyvät tekstit. ”Aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjyys” -aihekokonaisuus tarjoaa näkökulmia käsitellä kurssin aiheita. Kurssilla harjoitellaan erilaisia ymmärtävän lukemisen strategioita. Kirjallista ilmaisua harjoitellaan kirjoittamalla erilaisiin tarkoituksiin sopivia tekstejä.

### **5. Kulttuuri**

Kurssilla käsitellään kulttuuria laaja-alaisesti. Aihekokonaisuudet ”kulttuuri-identiteetti ja monikulttuurisuus” ja ”viestintä- ja mediaosaaminen” tarjoavat näkökulmia kurssin aiheiden käsittelyyn. Opiskelijat valmistavat valitsemastaan aiheesta laajahkon tuotoksen ja esittelevät sen.

### **6. Tiede, talous ja tekniikka**

Kurssilla painotetaan vaativan kieliaineksen ymmärtämistä. Aiheina ovat eri tieteenalat, tekniikan saavutukset, viestinnän eri muodot ja talouselämä. Aihekokonaisuus ”teknologia ja yhteiskunta” korostuu kurssin aiheiden käsittelyssä. Jatketaan lukemisstrategioiden harjoittelua ja hiotaan kirjallista ilmaisua kirjoittamalla erilaisiin tarkoituksiin sopivia tekstejä.

## **Syventävät kurssit**

Syventävillä kursseilla keskitytään kielitaidon monipuoliseen kehittämiseen.

### **7. Luonto ja kestävä kehitys**

Kurssi antaa opiskelijalle valmiuksia ymmärtää ja käyttää luontoon, luonnontieteisiin ja kestäväen kehityksen aihepiiriin liittyvää kieltä.

### **8. Yhteinen maailma ja kansainvälistyminen**

Aihealueita ovat yleismaailmalliset kehityslinjat, ajankohtaiset tapahtumat ja erilaisiin maailmankuviin liittyvät aiheet.





### **ENA9 Ylioppilaskirjoituksiin valmentava kurssi**

Kurssilla harjoitellaan englannin ylioppilaskokeen eri tehtävätyyppejä. Kurssilla harjoiteltavat kielitaidon osa-alueet ovat kuullun- ja tekstinyymmärtäminen, rakenteet ja sanasto sekä kirjoittaminen.

### **ENA10 Kirjallisen viestinnän harjoituskurssi**

Kurssin tavoitteena on parantaa opiskelijan taitoa kirjoittaa englanninkielisiä kirjoitelmia ja tiivistelmiä. Kurssilla harjoitellaan erityyppisten kirjoitelmien laatimista kiinnittäen huomiota niiden suunnitteluun, sisältöön ja sanaston monipuolisuuteen.

### **ENA11 Suullisen kielitaidon kurssi**

Kurssin tavoitteena on parantaa opiskelijan suullista kielitaitoa erilaisissa viestintätilanteissa.

### **ENA01 Englannin perusteet 1 (englantia noin kaksi vuotta opiskelleille ja kaikille, jotka tarvitsevat kertausta perusasioissa)**

Kurssilla kerrataan perussanastoa jokapäiväisen elämän kielenkäyttötilanteisiin, opitaan kieliopin työkaluina tarvittavat perustermit ja harjoitellaan ääntämistä sekä foneettisten merkkien tuntemusta. Perusrakenteista keskitytään yleispreesensin ja imperfektin hallintaan.

### **ENA02 Englannin perusteet 2 (jatkoa 01-kurssille)**

Aihepiirinä arkipäivän tilanteista selviäminen englanniksi. Kurssilla painottuu suullisen viestinnän ja kuullunymmärtämisen taitojen harjoittelu. Rakenteista kerrataan mm. kaikki yleisaikamuodot.

### **ENA03 Lukioon valmentava kurssi (tukee englannin lukio-opintojen alkua)**

Kurssilla kerrataan peruskoulun A-englannin rakenteita ja sanastoa ja harjoitellaan monimuotokokeen osataitoja.

### **ENA04 Lukioon valmentava kurssi (jatkoa 03-kurssille)**

Kurssilla jatketaan peruskoulun A-englannin sanaston ja rakenteiden kertausta.

## **Perusopetuksessa alkanut B2- ja lukiossa alkava B3-oppimäärä**

Valinnaisen B2-kielen opinnot perusopetuksessa alkaneet opiskelijat voivat jatkaa opintojaan lukiossa kurssista 3.

### **Syventävät kurssit**

#### **1. Hyvää päivää, hauska tutustua**

Kurssilla opiskellaan perusvuorovaikutukseen liittyvää kieltä, kuten tervehtiminen, hyvästely ja esittäytyminen. Harjoitellaan kertomaan perusasioita itsestä ja kysymään vastaavia asioita keskustelukumppanilta. Aihepiirit kattavat myös perheen ja lähimmät ihmissuhteet ja kurssilla opitaan selviytymään yksinkertaisista arkipäivän viestintätilanteista. Kurssilla painotetaan puheviestintää.

#### **2. Näin asiat hoituvat**

Kurssin aihepiirejä ovat suku, ystävät ja muut ihmissuhteet sekä elämään liittyvät rutiinit. Kurssilla harjoitetaan selviytymistä erilaisissa jokapäiväisissä kielenkäyttötilanteissa kuten ostoksilla ja käytettäessä erilaisia palveluita kuten pankki, posti, lääkäri, liikenne, majoitus- ja ateriointipalvelut. Kurssilla painotetaan puheen ymmärtämistä ja puhumista.

### 3. Vapaa-aika ja harrastukset

Aihepiirit ja tilanteet liittyvät nuorten jokapäiväiseen elämään, kiinnostuksen kohteisiin, vapaa-ajan viettoon ja harrastuksiin ja niiden yhteydessä käytettäviin palveluihin. Kurssilla painotetaan puheen ymmärtämistä ja puhumista, muun muassa mielipiteen ilmaisemista ja laajennetaan kielen perusrakenteiden tuntemusta.

### 4. Meillä ja muualla

Kurssin aihepiireinä ovat oman maan ja kohdekielisten maiden ihmiset, maantiede, historia, nähtävyydet ja lomaviettomahdollisuudet. Kurssilla painotetaan puheen ymmärtämistä ja puhumista ja vahvistetaan perusrakenteiden hallintaa. Kirjoittamistaitoa harjoitellaan yksinkertaisten viestinnällisten tehtävien avulla.

### 5. Ennen ja nyt

Kurssilla tarkastellaan elämää ennen ja nyt sekä yksilön että yhteiskunnan kannalta. Aiheina ovat esimerkiksi terveys ja hyvinvointi. Kurssilla painotetaan puheviestintää ja vahvistetaan perusrakenteiden hallintaa. Kirjoittamistaitoa harjoitellaan viestinnällisten tehtävien avulla.

### 6. Opiskelu ja tulevaisuudensuunnitelmat

Kurssin aihepiirit liittyvät opiskeluun ja työelämään sekä tulevaisuudensuunnitelmiin. Kurssilla harjoitellaan kyseisiin aihepiireihin liittyvää suullista ja kirjallista viestintää, kuten omien toiveiden ja suunnitelmien kuvailua.

### 7. Kulttuuri

Kurssin aihepiireinä voivat olla esimerkiksi kohdekulttuurin kuvataide, kirjallisuus, musiikki, elokuva ja teatteri. Kurssilla harjoitetaan kielitaidon kaikkia alueita.

### 8. Yhteinen maapallomme


Lähtökohtana ovat esimerkiksi oman maan ja kohdemaiden yhteiskuntien toimintaan ja maapallon nykytilaan ja tulevaisuuden näkymiin liittyvät yleistajuiset tekstit, myös mediatekstit. Kurssilla painotetaan tekstin ymmärtämistä ja kuvausten ja yksinkertaisten selostusten laatimista suullisesti ja kirjallisesti.

### 9. Tiede ja tekniikka

Lähtökohtana ovat eri tieteenaloihin, tekniikkaan ja viestinnän eri muotoihin liittyvät yleistajuiset tekstit. Kurssilla painotetaan tekstin ymmärtämistä ja kirjoittamista.

### 10. Luonto ja kestävä kehitys

Kurssin aihepiireinä ovat luonto ja sen ilmiöt ja luontoon suhtautuminen omassa ja kohdekielen kulttuurissa. Kurssilla painotetaan tekstin ymmärtämistä ja kirjoittamista.

 **ALU SAB38** Kurssilla käsitellään ylioppilaskirjoituksiin valmentavaa materiaalia.

## 5.6. Latina B3-kieli

**Yleistä:** Latinan opetus etenee siten, että seuraava kurssi edellyttää aina edellisen kurssin tietoja ja taitoja. Näin ollen kurssit tulee suorittaa numeroidussa järjestyksessä.

Opiskelijat, jotka ovat alkaneet valinnaisen B2-latinan opinnot peruskoulussa, voivat jatkaa opintojaan lukiossa kurssista LA3 lähtien.

**Arvosteluperusteet:** 1.kurssista saa suoritusmerkinnän hyväksytty/hylätty. Oppilaan pyynnöstä on mahdollista saada myös numeroarviointi. Kurssit 2-8 arvostellaan numerolla. Arvostelu perustuu kokeisiin, kirjallisiin tehtäviin ja tuntiaktiivisuuteen.

**LA1 Ikkunat auki antiikkiin (valtakunnallinen syventävä)**

*Kurssin sisältö/tavoitteet:* Antiikin Italiaa ja roomalaisia sekä latinan kieltä lähestytään nykyajan näkökulmasta. Perehdytään latinan kielen vaiheisiin.

**LA2 Antiikin elämää (valtakunnallinen syventävä)**

*Kurssin sisältö/tavoitteet:* Tutustutaan yksityiseen ja julkiseen elämään sekä työntekoon antiikin aikaisessa kaupungissa.

**LA3 Tietoa, taitoa ja taruperintöä (valtakunnallinen syventävä)**

*Kurssin sisältö/tavoitteet:* Tutustutaan roomalaisten harrastuksiin, roomalaisnuorten kasvatukseen ja koulunkäyntiin sekä antiikin kreikkalais-roomalaiseen taruun.

**LA4 Rooman historian vaiheita (valtakunnallinen syventävä)**

*Kurssin sisältö/tavoitteet:* Tutustutaan pääpiirteittäin Rooman varhaishistoriaan ja siihen liittyviin taruihin, Rooman historian käännekohtiin ja Rooman kehittymiseen maailmanvallaksi.

**LA5 Roomalaisia suurmiehiä (valtakunnallinen syventävä)**

*Kurssin sisältö/tavoitteet:* Tutustutaan joihinkin Rooman historian kannalta merkittäviin henkilöihin.

**LA6 Kulttuuriperintömme (valtakunnallinen syventävä)**

*Kurssin sisältö/tavoitteet:* Tutustutaan antiikin kulttuurin eri alueisiin ja tarkastellaan niiden merkitystä kulttuuriperinnössämme.

**LA7 Viestejä menneisyydestä (valtakunnallinen syventävä)**

*Kurssin sisältö/tavoitteet:* Tarkastellaan antiikin kirjallisuuteen liittyviä tekstejä viestinnän näkökulmasta. Tutkitaan, mitä tekstit voivat kertoa roomalaisten elämästä ja suhtautumisesta elämän eri ilmiöihin.

**LA8 Latinaa kautta vuosisatojen (valtakunnallinen syventävä)**

*Kurssin sisältö/tavoitteet:* Tutkitaan muokattujen tekstien ja helppojen autenttisten tekstinäytteiden avulla, miten latinaa on käytetty eri aikoina myöhäisantiikista meidän päiviimme asti.

## 5.7 Matematiikka

Matematiikan opetuksella kehitetään aikuisopiskelijan kykyä havaita ja ymmärtää matematiikan merkitys maailmassa, tehdä perusteltuja päätelmiä ja harjoittaa matematiikkaa nykyisten ja tulevien elämäntilanteidensa tarpeita vastaavasti rakentavasti ajattelevana ja asioista välittävänä kansalaisena.

Matematiikan opetuksen tehtävänä on tarjota aikuisopiskelijalle mahdollisuudet perehtyä matemaattisen ajattelun malleihin sekä matematiikan perusideoihin ja rakenteisiin; opettaa käyttämään puhuttua ja kirjoitettua matematiikan kieltä sekä kehittää laskemisen ja ongelmien ratkaisemisen taitoja.

Matematiikan opetustilanteet järjestetään siten, että ne herättävät opiskelijan tekemään havaintojensa pohjalta kysymyksiä, oletuksia ja päätelmiä sekä perustelevaan niitä. Erityisesti opiskelijaa ohjataan hahmottamaan matemaattisten käsitteiden merkityksiä ja tunnistamaan, kuinka ne liittyvät laajempiin kokonaisuuksiin. Opiskelijaa myös kannustetaan kehittämään luovia ratkaisuja matemaattisiin ongelmiin. Opetuksessa tutkitaan matematiikan ja arkielämän välisiä yhteyksiä ja kehitetään opiskelijan tiedonhankintaprosesseja.

## Arviointi

Matematiikan opetuksessa arvioinnin tulee kehittää opiskelijan kykyä esittää ratkaisuja, tukea aikuisopiskelijaa matemaattisten käsitteiden muodostamisprosessissa ja arvioida kirjallista esitystä sekä opettaa opiskelijalle oman työnsä arvioimista. Osaamisen arvioinnissa kiinnitetään huomio laskutaitoon, menetelmien valintaan ja päätelmien täsmälliseen ja johdonmukaiseen perustelemiseen.

## Oppimäärän vaihtaminen

Matematiikan oppimäärää vaihdettaessa pitkästä lyhyeen suositellaan hyväksi lukemisessa seuraavia vastaavuuksia. MAA1→MAB1, MAA3→MAB2, MAA6→MAB5, MAA7→MAB4 ja MAA8→MAB3. Opetussuunnitelmassa voidaan määrätä myös lisänäyttöjä, etenkin kurssin arvosanaa uudelleen arvioitaessa.

## Matematiikan pitkä oppimäärä

Matematiikan pitkän oppimäärän opetuksen tehtävänä on antaa aikuisopiskelijalle mahdollisuus hankkia sellaiset matemaattiset valmiudet, joita tarvitaan ammatillisissa opinnoissa ja korkeakouluopinnoissa erityisesti matemaattis-luonnontieteellisillä ja teknisillä aloilla. Pitkän matematiikan opinnoissa opiskelijalla on tilaisuus omaksua käyttökelpoisia matemaattisia käsitteitä ja menetelmiä sekä oppia ymmärtämään matemaattisen tiedon luonnetta. Opetus pyrkii myös antamaan opiskelijalle selkeän käsityksen matematiikan merkityksestä yhteiskunnan kehityksessä sekä sen soveltamismahdollisuuksista arkielämässä, tieteessä ja tekniikassa.

## Opetuksen tavoitteet

Matematiikan pitkän oppimäärän opetuksen tavoitteena on, että aikuisopiskelija

- tottuu pitkäjänteiseen työskentelyyn ja oppii sitä kautta luottamaan omiin matemaattisiin kykyihinsä, taitoihinsa ja ajatteluunsa
- rohkaistuu kokeilevaan ja tutkivaan toimintaan, ratkaisujen keksimiseen sekä niiden kriittiseen arviointiin
- pystyy seuraamaan matemaattisen tiedon esittämistä, lukemaan ja tuottamaan matemaattista tekstiä, keskustelemaan matematiikasta ja oppii arvostamaan esityksen täsmällisyyttä ja perustelujen selkeyttä
- oppii näkemään matemaattisen tiedon loogisena rakenteena
- kehittää lausekkeiden käsittely-, päättely- ja ongelmanratkaisutaitojaan

- harjaantuu käsittelemään tietoa matematiikalle ominaisella tavalla, tottuu tekemään otaksimia, tutkimaan niiden oikeellisuutta ja laatimaan perusteluja sekä arvioimaan perustelujen pätevyyttä ja tulosten yleistettävyyttä
- harjaantuu mallintamaan käytännön ongelmatilanteita ja hyödyntämään erilaisia ratkaisustrategioita
- osaa käyttää tarkoituksenmukaisia matemaattisia menetelmiä, teknisiä apuvälineitä ja tietolähteitä.

## **ALU 0. Valinnainen johdantokurssi lukion matematiikkaan (MAA0 ja MAB0 yhdessä)**

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- kertaa peruskoulun keskeisintä oppiainesta
- saavuttaa valmiudet lukion pakollisille matematiikan kursseille
- käy läpi laskimen perustoiminnot

*Keskeiset sisällöt*

- murtoluvut
- prosenttilaskenta
- potenssit
- lausekkeiden käsittely
- ensimmäisen asteen yhtälöt

### **1. Funktiot ja yhtälöt (MAA1)**

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- vahvistaa yhtälön ratkaisemisen ja prosenttilaskennan taitojaan
- syventää verrannollisuuden, neliöjuuren ja potenssin käsitteiden ymmärtämistään
- tottuu käyttämään neliöjuuren ja potenssin laskusääntöjä
- syventää funktiokäsitteen ymmärtämistään tutkimalla potenssi- ja eksponenttifunktioita
- oppii ratkaisemaan potenssiyhtälöitä.

*Keskeiset sisällöt*

- potenssifunktio
- potenssiyhtälön ratkaiseminen
- juuret ja murtopotenssi
- eksponenttifunktio

### **2. Polynomifunktiot (MAA2)**

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- harjaantuu käsittelemään polynomifunktioita
- oppii ratkaisemaan toisen asteen polynomiyhtälöitä ja tutkimaan ratkaisujen lukumäärää
- oppii ratkaisemaan korkeamman asteen polynomiyhtälöitä, jotka voidaan ratkaista ilman polynomien jakolaskua
- oppii ratkaisemaan yksinkertaisia polynomiepäyhtälöitä.

*Keskeiset sisällöt*

- polynomien tulo ja binomikaavat
- polynomifunktio
- toisen ja korkeamman asteen polynomiyhtälöitä
- toisen asteen yhtälön juurten lukumäärän tutkiminen

- toisen asteen polynomin jakaminen tekijöihin
- polynomiepäyhtälön ratkaiseminen

### 3. Geometria (MAA3)

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- harjaantuu hahmottamaan ja kuvaamaan tilaa sekä muotoa koskevaa tietoa sekä kaksi- että kolmiulotteisissa tilanteissa
- harjaantuu muotoilemaan, perustelemaan ja käyttämään geometrista tietoa käsitteleviä lauseita
- ratkaisee geometrisia ongelmia käyttäen hyväksi kuvioiden ja kappaleiden ominaisuuksia, yhdenmuotoisuutta, Pythagoraan lausetta sekä suora- ja vinokulmaisen kolmion trigonometriaa.

*Keskeiset sisällöt*

- kuvioiden ja kappaleiden yhdenmuotoisuus
- sini- ja kosinilause
- ympyrän, sen osien ja siihen liittyvien suorien geometria
- kuvioihin ja kappaleisiin liittyvien pituuksien, kulmien, pinta-alojen ja tilavuuksien laskeminen

### 4. Analyttinen geometria (MAA4)

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää, kuinka analyttinen geometria luo yhteyksiä geometrinen ja algebrallisten käsitteiden välille
- ymmärtää pistejoukon yhtälön käsitteen ja oppii tutkimaan yhtälöiden avulla pisteitä, suoria, ympyröitä ja paraabeleja
- syventää itseisarvokäsitteen ymmärtämystään ja oppii ratkaisemaan sellaisia itseisarvoyhtälöitä ja vastaavia epäyhtälöitä, jotka ovat tyyppiä  $|f(x)| = a$  tai  $|f(x)| = |g(x)|$
- vahvistaa yhtälöryhmän ratkaisemisen taitojaan.

*Keskeiset sisällöt*

- pistejoukon yhtälö
- suoran, ympyrän ja paraabelin yhtälöt
- itseisarvoyhtälön ja epäyhtälön ratkaiseminen
- yhtälöryhmän ratkaiseminen
- pisteen etäisyys suorasta

### 5. Vektorit (MAA5)

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää vektorikäsitteen ja perehtyy vektorilaskennan perusteisiin
- oppii tutkimaan kuvioiden ominaisuuksia vektoreiden avulla
- tutkii kaksi- ja kolmiulotteisen koordinaatiston pisteitä, etäisyyksiä ja kulmia vektoreiden avulla.

*Keskeiset sisällöt*

- vektoreiden perusominaisuudet
- vektoreiden yhteen- ja vähennyslasku ja vektorin kertominen luvulla
- koordinaatiston vektoreiden skalaaritulo
- suorat ja tasot avaruudessa

## 6. Todennäköisyys ja tilastot (MAA6)

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii havainnollistamaan diskreettejä ja jatkuvia tilastollisia jakaumia sekä määrittämään ja tulkitsemaan jakaumien tunnuslukuja
- perehtyy kombinatorisiin menetelmiin
- perehtyy todennäköisyyden käsitteeseen ja todennäköisyyksien laskusääntöihin
- ymmärtää diskreetin todennäköisyysjakauman käsitteen ja oppii määrittämään jakauman odotusarvon ja soveltamaan sitä
- perehtyy jatkuvan todennäköisyysjakauman käsitteeseen ja oppii soveltamaan normaalijakaumaa.

*Keskeiset sisällöt*

- diskreetti ja jatkuva tilastollinen jakauma
- jakauman tunnusluvut
- klassinen ja tilastollinen todennäköisyys
- kombinatoriikka
- todennäköisyyksien laskusäännöt
- diskreetti ja jatkuva todennäköisyysjakauma
- diskreetin jakauman odotusarvo
- normaalijakauma

## 7. Derivaatta (MAA7)

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa määrittää rationaalifunktion nollakohdat ja ratkaista yksinkertaisia rationaaliepäyhtälöitä
- omaksuu havainnollisen käsityksen funktion raja-arvosta, jatkuvuudesta ja derivaatasta
- määrittää yksinkertaisten funktioiden derivaatat
- osaa tutkia derivaatan avulla polynomifunktion kulkua ja määrittää sen ääriarvot
- osaa määrittää rationaalifunktion suurimman ja pienimmän arvon sovellusongelmien yhteydessä.

*Keskeiset sisällöt*

- rationaaliyhtälö ja -epäyhtälö
- funktion raja-arvo, jatkuvuus ja derivaatta
- polynomifunktion, funktioiden tulon ja osamäärän derivoiminen
- polynomifunktion kulun tutkiminen ja ääriarvojen määrittäminen

## 8. Juuri- ja logaritmifunktiot (MAA8)

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee juuri-, eksponentti- ja logaritmifunktioiden ominaisuudet ja osaa ratkaista niihin liittyviä yhtälöitä
- tutkii juuri-, eksponentti- ja logaritmifunktioita derivaatan avulla
- oppii yhdistetyn funktion derivoimisen
- tutkii aidosti monotonisten funktioiden käänteisfunktioita.

*Keskeiset sisällöt*

- juurifunktiot ja -yhtälöt
- eksponenttifunktiot ja -yhtälöt
- logaritmifunktiot ja -yhtälöt
- yhdistetyn funktion derivaatta
- käänteisfunktio
- juuri-, eksponentti- ja logaritmifunktioiden derivaatat

## 9. Trigonometriset funktiot ja lukujonot (MAA9)

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii tutkimaan trigonometrisia funktioita yksikköympyrän symmetrioiden avulla
- oppii ratkaisemaan sellaisia trigonometrisia yhtälöitä, jotka ovat tyyppiä  $\sin f(x) = a$  tai  $\sin f(x) = \sin g(x)$
- osaa trigonometrinen funktioiden yhteydet  $\sin^2 x + \cos^2 x = 1$  ja  $\tan x = \sin x / \cos x$
- tutkii trigonometrisia funktioita derivaatan avulla
- ymmärtää lukujonon käsitteen
- oppii määrittelemään lukujonoja palautuskaavojen avulla
- osaa ratkaista käytännön ongelmia aritmeettisen ja geometrisen jonon ja niistä muodostettujen summien avulla.

*Keskeiset sisällöt*

- suunnattu kulma ja radiaani
- trigonometriset funktiot symmetria- ja jaksollisuusominaisuuksineen
- trigonometrinen yhtälöiden ratkaiseminen
- trigonometrinen funktioiden derivaatat
- lukujono
- rekursiivinen lukujono
- aritmeettinen jono ja summa
- geometrinen jono ja summa

## 10. Integraalilaskenta (MAA10)

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää integraalifunktion käsitteen ja oppii määrittämään alkeisfunktioiden integraalifunktioita
- ymmärtää määrätyn integraalin käsitteen ja sen yhteyden pinta-alaan
- oppii määrittämään pinta-aloja ja tilavuuksia määrätyn integraalin avulla
- perehtyy integraalilaskennan sovelluksiin.

*keskeiset sisällöt*

- integraalifunktio
- alkeisfunktioiden integraalifunktiot
- määrätty integraali
- pinta-alan ja tilavuuden laskeminen

## Syventävät kurssit

### 11. Lukuteoria ja logiikka (MAA11)

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii formalisoimaan väitelauseita ja tutkimaan niiden totuusarvoja totuustaulujen avulla
- ymmärtää avoimen lauseen käsitteen ja oppii käyttämään kvanttoreita
- oppii todistusperiaatteita ja harjoittelee todistamista
- oppii lukuteorian peruskäsitteet ja perehtyy alkulukujen ominaisuuksiin
- osaa tutkia kokonaislukujen jaollisuutta jakoyhtälön ja kokonaislukujen kongruenssin avulla
- osaa määrittää kokonaislukujen suurimman yhteisen tekijän Eukleideen algoritmilla.

*Keskeiset sisällöt*

- lauseen formalisoiminen



- lauseen totuusarvot
- avoin lause
- kvanttorit
- suora, käänteinen ja ristiriitatodistus
- kokonaislukujen jaollisuus ja jakoyhtälö
- Eukleideen algoritmi
- alkuluvut
- aritmetiikan peruslause
- kokonaislukujen kongruenssi

## 12. Numeerisia ja algebrallisia menetelmiä (MAA12)

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii ymmärtämään absoluuttisen ja suhteellisen virheen käsitteet ja niiden avulla likiarvolaskujen tarkkuutta koskevat säännöt peruslaskutoimitusten tapauksessa
- ymmärtää iteroinnin käsitteen ja oppii ratkaisemaan yhtälöitä numeerisesti
- oppii tutkimaan polynomien jaollisuutta ja määrittämään polynomin tekijät
- oppii algoritmista ajattelua
- harjaantuu käyttämään nykyaikaisia matemaattisia välineitä
- oppii määrittämään numeerisesti muutosnopeutta ja pinta-alaa.

*Keskeiset sisällöt*

- absoluuttinen ja suhteellinen virhe
- Newtonin menetelmä ja iterointi
- polynomien jakoalgoritmi
- polynomien jakoyhtälö
- muutosnopeus ja pinta-ala

## 13. Differentiaali- ja integraalilaskennan jatkokurssi (MAA13)

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää differentiaali- ja integraalilaskennan teoreettisten perusteiden tuntemustaan
- täydentää integraalilaskennan taitojaan ja soveltaa niitä muun muassa jatkuvien todennäköisyysjakaumien tutkimiseen
- tutkii lukujonon raja-arvoa, sarjoja ja niiden summia.

*Keskeiset sisällöt*

- funktion jatkuvuuden ja derivoituvuuden tutkiminen
- jatkuvien ja derivoituvien funktioiden yleisiä ominaisuuksia
- funktioiden ja lukujonojen raja-arvot äärettömyydessä
- epäoleelliset integraalit

## ALU 14. Laajan matematiikan kertauskurssi ( MAA14 )

Kerrataan ja täydennetään laajan matematiikan pakollisten kurssien keskeisiä sisältöjä

### 15. Laskuharjoituskurssi ( MAA 15 )

*Tavoitteet:* Tavoitteena on kerrata ja vahvistaa MAA1 ja MAA2 kursseilla opittuja asioita.

*Keskeiset sisällöt*

- neliöjuuri- ja potenssilaskenta
- erilaisten yhtälöiden ja epäyhtälöiden ratkaiseminen

## Matematiikan lyhyt oppimäärä

Matematiikan lyhyen oppimäärän opetuksen tehtävänä on tarjota valmiuksia hankkia, käsitellä ja ymmärtää matemaattista tietoa ja käyttää matematiikkaa elämän eri tilanteissa ja jatko-opinnoissa.

### Opetuksen tavoitteet

Matematiikan lyhyen oppimäärän opetuksen tavoitteena on, että aikuisopiskelija

- osaa käyttää matematiikkaa jokapäiväisen elämän ja yhteiskunnallisen toiminnan apuvälineenä
- saa myönteisiä oppimiskokemuksia matematiikan parissa työskennellessään ja oppii luottamaan omiin kykyihinsä, taitoihinsa ja ajatteluunsa, rohkaistuu kokeilevaan, tutkivaan ja keksivään oppimiseen
- hankkii sellaisia matemaattisia tietoja, taitoja ja valmiuksia, jotka antavat riittävän pohjan jatko-opinnoille
- sisäistää matematiikan merkityksen välineenä, jolla ilmiöitä voidaan kuvata, selittää ja mallintaa ja jota voidaan käyttää johtopäätösten tekemisessä
- saa käsityksen matemaattisen tiedon luonteesta ja sen loogisesta rakenteesta
- harjaantuu vastaanottamaan ja analysoimaan viestimien matemaattisessa muodossa tarjoamaa informaatioita ja arvioimaan sen luotettavuutta
- tutustuu matematiikan merkitykseen kulttuurin kehityksessä
- oppii käyttämään kuvioita, kaavioita ja malleja ajattelun apuna.



### Valinnainen kurssi

#### 0. Johdantokurssi lukion matematiikkaan (MAB0 ja MAA0 yhdessä)

##### *Tavoitteet*

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- kertaa peruskoulun keskeisintä oppiainesta
- saavuttaa valmiudet lukion pakollisille matematiikan kursseille
- käy läpi laskimen perustoiminnot

##### *Keskeiset sisällöt*

- murtoluvut
- prosenttilaskenta
- potenssit
- lausekkeiden käsittely
- ensimmäisen asteen yhtälöt

### Pakolliset kurssit

#### 1. Lausekkeet ja yhtälöt (MAB1)

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- harjaantuu käyttämään matematiikkaa jokapäiväisen elämän ongelmien ratkaisemisessa ja oppii luottamaan omiin matemaattisiin kykyihinsä
- ymmärtää lineaarisen riippuvuuden, verrannollisuuden ja toisen asteen polynomifunktion käsitteet

- vahvistaa yhtälöiden ratkaisemisen taitojaan ja oppii ratkaisemaan toisen asteen yhtälöitä.

#### *Keskeiset sisällöt*

- suureiden välinen lineaarinen riippuvuus ja verrannollisuus
- ongelmien muotoileminen yhtälöiksi
- yhtälöiden graafinen ja algebrallinen ratkaiseminen
- ratkaisujen tulkinta ja arvioiminen
- toisen asteen polynomifunktio ja toisen asteen yhtälön ratkaiseminen

## **2. Geometria (MAB2)**

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- harjaantuu tekemään havaintoja ja päätelmiä kuvioiden ja kappaleiden geometrisista ominaisuuksista
- vahvistaa tasokuvioiden ja kolmiulotteisten kappaleiden kuvien piirtämisen taitojaan
- osaa ratkaista käytännön ongelmia geometriaa hyväksi käyttäen.

#### *Keskeiset sisällöt*

- kuvioiden yhdenmuotoisuus
- suorakulmaisen kolmion trigonometria
- Pythagoraan lause
- kuvioiden ja kappaleiden pinta-alan ja tilavuuden määrittäminen
- geometrian menetelmien käyttö koordinaatistossa

## **3. Matemaattisia malleja I (MAB3)**

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- näkee reaali maailman ilmiöissä säännönmukaisuuksia ja riippuvuuksia ja kuvaa niitä matemaattisilla malleilla
- tottuu arvioimaan mallien hyvyttä ja käyttökelpoisuutta.

#### *Keskeiset sisällöt*

- lineaarisen ja eksponentiaalisen mallin soveltaminen
- potenssiyhtälön ratkaiseminen
- eksponenttiyhtälön ratkaiseminen logaritmin avulla

## **4. Matemaattinen analyysi (MAB4)**

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tutkii funktion muutosnopeutta graafisin ja numeerisin menetelmin
- ymmärtää derivaatan käsitteen muutosnopeuden mittana
- osaa tutkia polynomifunktion kulkua derivaatan avulla
- oppii sovellusten yhteydessä määrittämään polynomifunktion suurimman ja pienimmän arvon.

#### *Keskeiset sisällöt*

- polynomifunktion derivaatta
- polynomifunktion merkin ja kulun tutkiminen
- polynomifunktion suurimman ja pienimmän arvon määrittäminen
- graafisia ja numeerisia menetelmiä

## **5. Tilastot ja todennäköisyys (MAB5)**

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- harjaantuu käsittelemään ja tulkitsemaan tilastollisia aineistoja
- tutustuu laskinten ja tietokoneiden käyttöön tilastotehtävissä
- perehtyy todennäköisyyslaskennan perusteisiin.

*Keskeiset sisällöt*

- jatkuvien ja diskreettien tilastollisten jakaumien tunnuslukujen määrittäminen
- normaalijakauma ja jakauman normittaminen
- kombinatoriikkaa
- todennäköisyyden käsite
- todennäköisyyden laskulakien ja niitä havainnollistavien mallien käyttöä

## 6. Matemaattisia malleja II (MAB6)

*Tavoitteet:*

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- varmentaa ja täydentää yhtälöiden ratkaisutaitojaan
- osaa ratkaista käytännön tilanteisiin liittyviä lineaarisia optimointitehtäviä
- ymmärtää lukujonon käsitteen
- ratkaisee käytännön ongelmia aritmeettisen ja geometrisen jonon ja summan avulla.

*Keskeiset sisällöt*

- kahden muuttujan lineaariset yhtälöt
- lineaarisen yhtälöparin ratkaiseminen
- kahden muuttujan epäyhtälön graafinen ratkaiseminen
- lineaarinen optimointi
- lukujono
- aritmeettinen ja geometrinen jono ja summa

## Syventävät kurssit

### 7. Talousmatematiikka (MAB7)

*Tavoitteet :* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii ymmärtämään talouselämässä käytettyjä käsitteitä
- saa matemaattisia valmiuksia oman taloutensa suunnitteluun
- saa laskennallisen pohjan yrittäjyyden ja taloustiedon opiskeluun
- soveltaa tilastollisia menetelmiä aineistojen käsittelyyn.

*Keskeiset sisällöt*

- indeksi-, kustannus-, rahaliikenne-, laina-, verotus- ja muita laskelmia
- taloudellisiin tilanteisiin soveltuvia matemaattisia malleja lukujonojen ja summien avulla

### 8. Matemaattisia malleja III (MAB8)

*Tavoitteet :* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- laajentaa käsitystään teknologisoituvassa yhteiskunnassa tarvittavasta matematiikasta
- saa apuneuvoja jaksollisten ilmiöiden matemaattiseen käsittelyyn.

*Keskeiset sisällöt*

- trigonometrinen funktioiden määrittely yksikköympyrän avulla
- radiaani
- tyyppiä  $f(x) = a$  olevien trigonometrinen yhtälöiden ratkaiseminen
- muotoa  $f(x) = A \sin (bx)$  olevien funktioiden kuvaajat jaksollisten ilmiöiden mallintajina

- vektorin käsite ja vektoreiden peruslaskutoimitusten periaatteet
- koordinaatiston vektoreiden komponenttiesitys ja skalaaritulo
- kaksi- ja kolmiulotteisen koordinaatiston pisteiden ja kulmien tutkiminen vektoreiden avulla

## **ALU 9. Lyhyen matematiikan kertauskurssi (MAB9)**

### *Tavoitteet*

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- kertaa lyhyen matematiikan oppisisällön aihekokonaisuus kerrallaan
- saa kaiken tarpeellisen informaation matematiikan yo-kirjoituksista
- tietää yo-kirjoituksissa sallitut apuvälineet ja mitä kokeessa vastaukselta edellytetään sekä miten vastaus muotoillaan.

### *Keskeiset sisällöt*

- kurssien MAB1-MAB6 keskeiset aihekokonaisuudet
- yo-kirjoituksista jaettava informaatio

## **10. Tukikurssi (MAB10)**

### *Tavoitteet*

Kurssintavoitteena on, että opiskelija

- kertaa ja täydentää kurssien MAB1, MAB2 ja MAB3 sisältöä
- hankkii laskurutiinia ja vahvistaa perustaitojaan
- pohtii omaa matemaattista taitotasoaan ja omia matemaattisia tarpeitaan

### *Keskeiset sisällöt*

- yhtälöt
- yksiköt ja yksikkömuunnokset
- kappaleiden tilavuuden ja pinta-alan määrittäminen
- normaalijakauma

## **5.8 Biologia**

Biologian opetuksessa tutkitaan elämää, sen ilmiöitä ja edellytyksiä. Opetus syventää aikuisopiskelijan luonnontuntemusta ja antaa ymmärryksen luonnon perusilmiöistä. Opetus kehittää opiskelijan luonnontieteellistä ajattelua, herättää kiinnostusta biotieteisiin sekä edistää opiskelijan luonnon monimuotoisuutta säilyttävää ja ympäristövastuullista käyttäytymistä.

Opetuksen tarkoituksena on, että opiskelija ymmärtää toimivan eliömaailman rakenteen ja kehityksen, ihmisen osaksi eliömaailmaa sekä ihmisen toiminnan merkityksen ympäristössä. Opetuksessa tutkitaan elollisen luonnon rakennetta, toimintaa ja vuorovaikutussuhteita molekyyli- ja solutasolta biosfääriin. Lukion biologian tulee myös luoda perusta ymmärtää biotieteiden tarjoamia mahdollisuuksia edistää ihmiskunnan, muun eliökunnan ja elinympäristöjen hyvinvointia.

### **Opetuksen tavoitteet**

Biologian opetuksen tavoitteena on, että aikuisopiskelija

- hallitsee biologian keskeiset käsitteet
- tunnistaa elämän tuntomerkit ja osaa jäsentää elämän ilmiöt sekä biologian eri organisaatiotasot molekyylitasolta biosfääriin

- oppii arvostamaan eliökunnan monimuotoisuutta ja ymmärtämään eliöiden sopeutumisen erilaisiin ympäristöihin
- ymmärtää perimän ja evoluution merkityksen eliökunnan kehittämisessä
- perehtyy biologisen tiedonhankinnan ja tutkimuksen menetelmiin sekä osaa arvioida kriittisesti eri lähteistä saamaansa biologista tietoa
- tuntee biotieteiden, esimerkiksi bioteknologian ja lääketieteen sovelluksia
- tuntee ihmiselimistön toiminnan peruspiirteet
- ymmärtää perimän ja ympäristötekijöiden merkityksen terveyden taustana sekä yksilön että ihmiskunnan kannalta
- tiedostaa kestävä kehityksen välttämättömyyden sekä ymmärtää oman vastuunsa elinympäristön tulevaisuudesta.

## Arviointi

Biologiassa arvioidaan opiskelijan kykyä hallita ja käyttää biologian keskeisiä käsitteitä sekä soveltaa biologisia tietoja. Arvioinnissa kiinnitetään huomiota luonnontieteellisten lainalaisuuksien sekä syy- ja seuraussuhteiden ymmärtämiseen, vuorovaikutussuhteiden merkityksen oivaltamiseen sekä kokonaisuuksien hahmottamiseen. Taitojen arvioinnissa painotetaan opiskelijan kykyä käyttää erilaisia lähteitä biologisen tiedon hankinnassa sekä kykyä arvioida tietoa kriittisesti.

## Pakolliset kurssit

### 1. Eliömaailma (BI1)

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee elämän tunnusmerkit ja perusedellytykset sekä tietää, miten elämän ilmiöitä tutkitaan
- ymmärtää, mitä luonnon monimuotoisuus biosysteemien eri tasoilla tarkoittaa
- ymmärtää evoluution jatkuvuuden, mekanismit ja merkityksen
- tuntee muuntelun, sopeutumisen ja lajien välisten suhteiden merkityksen elämän kehitykselle
- osaa jäsentää nykyisen eliökunnan rakenteen ja tulkita sen kehitystä
- tuntee ekosysteemien keskeiset toimintaperiaatteet.

*Keskeiset sisällöt*

- Mitä elämä on?
- biologia tieteenä
- luonnon monimuotoisuuden ilmeneminen
- evoluutio – elämän kehittyminen
- nykyinen eliökunta ja eliökunnan pääryhmät
- Miten luonto toimii?

### 2. Solu ja perinnöllisyys (BI2)

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää solun merkityksen elämän perusyksikkönä, tunnistaa erilaisia soluja ja niiden rakenteita
- ymmärtää solurakenteiden kehityksen ja merkityksen sekä evoluutioprosessin kokonaisuuden
- osaa solun kemiallisen rakenteen ja toiminnan sekä osaa kytkeä ne yksilön toimintaan
- hallitsee solun energiatalouden prosessit ja niiden merkityksen

- tuntee geneettisen informaation rakenteen sekä sen siirtymisen solusta soluun ja sukupolvelta toiselle
- tietää, miten geenit ohjaavat solun toimintaa
- osaa periytymisen linalaisuuksien peruseriaatteen
- tietää, kuinka soluja tutkitaan, ja osaa arvioida uusimman solututkimuksen merkitystä.

*Keskeiset sisällöt*

- solun rakenne ja toiminta
- solun energiatalous
- solujen toiminnan ohjaaminen
- solujen lisääntyminen
- periytymisen perusteet
- populaatiogenetiikka ja synteettinen evoluutioteoria

## Syventävät kurssit

### 3. Ympäristöekologia (BI3)

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa ekologian perusteet ja ymmärtää ihmisen toiminnan vaikutuksen elolliseen luontoon
- ymmärtää biodiversiteetin merkityksen ihmiskunnan tulevaisuudelle
- hahmottaa ympäristöongelmien syitä ja niiden seurauksia ekosysteemeissä
- tutustuu suomalaisiin ekosysteemeihin ja niiden erityispiirteisiin sekä perehtyy myös ihmisen muokkaamiin ekosysteemeihin
- tuntee menetelmiä, joilla voidaan tarkkailla ympäristön tilaa ja ratkaista syntyneitä ongelmia
- kehittää ympäristölukutaitoaan, ymmärtää vastuunsa ympäristön tilasta ja osaa toimia kestävä kehityksen periaatteiden mukaisesti.

*Keskeiset sisällöt*

- ekologinen tutkimus ja ekologiset peruskäsitteet
- biodiversiteetti luonnonvarana
- ekologiset ympäristöongelmat, niiden syyt ja ratkaisumahdollisuudet
- Suomen luonnon ekologiset piirteet ja haavoittuvuus
- kestävä tulevaisuus

### 4. Ihmisen biologia (BI4)

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa ihmissolun erilaistumisen pääpiirteet sekä kudosten ja elinten rakenteet ja toimintaperiaatteet
- ymmärtää ihmisen kemiallisen tasapainon säätelymekanismeja sekä ulkoisten ja sisäisten tekijöiden vaikutuksia niihin
- ymmärtää hermoston toiminnan ja hormonaalisen viestinnän merkityksen yksilön toimintojen ohjaajana
- ymmärtää lisääntymiseen ja ihmisen elinkaareen liittyviä fysiologisia muutoksia sekä ihmisen yhteisöllisyyden merkityksen terveyden kannalta
- pystyy selittämään elimistön kykyä sopeutua muutoksiin ja puolustautua ulkoisia uhkia vastaan ja tuntee merkityksellisimpien sairauksien syntymekanismeja
- ymmärtää ihmisen lajinkehityksen sekä perimän ja ympäristön yhteisvaikutuksen ihmisen terveyteen
- pystyy tarkastelemaan oppimiaan asioita arkielämän esimerkkien valossa ja tutustumaan alan uutisiin ja arvioimaan niitä kriittisesti.

*Keskeiset sisällöt*

- ihmisen solujen ja kudosten erityispiirteet
- elimistöjen rakenne, toiminta ja merkitys
- elintoimintojen säätely
- ihmisen lisääntyminen
- ihmisen elämänkaari
- perimän merkitys
- elimistön sopeutuminen ja puolustusmekanismit


**5. Bioteknologia (BI5)**

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää tietojaan solun hienorakenteesta ja solun eri osien toiminnasta
- ymmärtää elämän keskeisten molekyylien rakenteen ja merkityksen solun toiminnassa
- hallitsee tärkeimpien mikrobiryhmien kuten bakteerien ja virusten rakenteen, toiminnan ja lisääntymisen periaatteet
- tuntee geenien toiminnan ja sen säätelyn
- tuntee geenien etsintä- ja tunnistusmenetelmiä sekä geenien siirtämisen tekniikan pääpiirteet sekä hallitsee geeni- ja biotekniikan keskeiset käsitteet
- tuntee biotekniikan tarjoamia sovellusmahdollisuuksia eri biotieteissä ja teollisuudessa
- pystyy arvioimaan biotekniikan kehittymisen luomia mahdollisuuksia, uhkatekijöitä ja eettisiä ongelmia sekä tekemään niiden pohjalta perusteltuja arkielämän ratkaisuja.

*Keskeiset sisällöt*

- solun hienorakenne ja solujen välinen viestintä
- solut proteiinien valmistajina
- geenien toiminta
- geeniteknologia ja sen mahdollisuudet
- mikrobit ja niiden merkitys
- biotekniikka teollisuudessa
- kasvien ja eläinten jalostus
- geeniteknikan etiikka ja lainsäädäntö


**ALU 6. Lajintuntemus (B6)**
*Tavoitteet*

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii tuntemaan lähialueen keskeistä kasvi- ja eläinlajistoa
- oppii käyttämään kasvien ja eläinten (lintujen) määrittyskaavioita ja oppaita
- tutustuu uhanalaiseen lajistoon ja suojelukeinoihin.

*Keskeiset sisällöt*

Lajintuntemus

- maastokäynnit
- määrittysoppaiden käyttö

Eliökunnan luokittelu

- luokittelun periaatteet

Uhanalaisuus

- eliölajit
- ekosysteemit



## 5.9 Maantiede

Maantiedon/maantieteen opetus kehittää opiskelijan maantieteellistä maailmankuvaa ja ohjaa häntä jäsentämään ympäröivää maailmaa. Opetuksen tavoitteena on kehittää opiskelijan kykyä tarkastella luonnonympäristöä, rakennettua ympäristöä ja sosiaalista ympäristöä. Opiskelijaa ohjataan tiedostamaan luonnon ja ihmistoiminnan vuorovaikutussuhteita sekä tarkastelemaan maailmaa muuttavana ja kulttuurisesti monimuotoisena elinympäristönä. Opetuksen tulee kehittää opiskelijan valmiuksia toimia aktiivisena ja kestäväan elämäntapaan sitoutuneena kansalaisena.

Maantieteessä integroituvat luonnontieteelliset ja yhteiskuntatieteelliset aiheet. Opetuksessa tarkastellaan elottoman ja elollisen luonnon sekä ihmisen luomien järjestelmien rakennetta ja toimintaa. Opetuksen tulee auttaa opiskelijaa ymmärtämään maailmanlaajuisia, alueellisia ja paikallisia ilmiöitä ja ongelmia sekä niiden ratkaisumahdollisuuksia. Tavoitteena on, että opiskelija oppii maantieteellisen tiedon avulla havaitsemaan muuttuvaan maailmaan vaikuttavia tekijöitä, muodostamaan perusteltuja mielipiteitä, ottamaan kantaa lähialueilla ja koko maailmassa tapahtuviin muutoksiin sekä toimimaan aktiivisesti luonnon ja ihmisen hyvinvoinnin edistämiseksi.

### Opetuksen tavoitteet

Maantieteen opiskelun tavoitteena on, että aikuisopiskelija

- osaa hankkia, tulkita ja kriittisesti arvioida maantieteellistä tietoa, kuten kartoja, tilastoja sekä kirjallisia, digitaalisia ja muita medialähteitä sekä osaa hyödyntää monipuolisesti tietotekniikkaa maantieteellisten tietojen esittämisessä
- ymmärtää, mitä alueellisuus, tila ja paikka merkitsevät maantieteessä ja maantieteellisessä ajattelussa
- osaa kuvata luonnon ja ihmistoiminnan alueellisia ilmiöitä, rakenteita ja vuorovaikutussuhteita sekä osaa kriittisesti arvioida ajankohtaisia maailman tapahtumia
- osaa havainnoida, analysoida ja arvioida luonnonympäristön ja rakennetun ympäristön tilaa, niissä tapahtuvia muutoksia sekä ihmisten hyvinvointia paikallisesti ja maailmanlaajuisesti
- ymmärtää, mitä alueellinen kehittyneisyys merkitsee, ja osaa pohtia mahdollisuuksia ratkaista taloudellisia ja sosiaalisia eriarvoisuusongelmia
- tuntee ja ymmärtää erilaisia kulttuureja sekä suvaitsee ja kunnioittaa erilaisuutta
- tuntee suunnittelun keinoja eri aluetasoilla ja tietää mahdollisuudet vaikuttaa oman ympäristönsä kehitykseen
- osaa toimia ympäröivän maailman kysymyksiin kantaaottavana ja kestäväan kehityksen puolesta toimivana aktiivisena maailmankansalaisena.

### Arviointi

Maantieteessä arvioidaan maantieteellisen ajattelun kehittymistä tietojen ja taitojen suhteen. Arvioinnin kohteina ovat peruskäsitteiden hallinta, valmius perustella maantieteellisiä väittämiä ja kannanottoja sekä taito havaita alueellisia riippuvuuksia. Arvioinnissa otetaan huomioon myös taito tulkita ja arvioida maantieteellistä tietoa sekä soveltaa maantieteellistä tietoa eri tilanteissa. Arvioitavia taitoja ovat maantieteellisen tiedon analysointi-, käsittely- ja esittämistaidot kuten kartan tulkintataito ja muut graafiset taidot.

### Pakollinen kurssi

#### 1. Sininen planeetta (GE1)

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa käyttää luonnonmaantieteen peruskäsitteitä
- ymmärtää maapallon planetaarisuudesta johtuvat ilmiöt
- osaa kuvata ilma-, vesi- ja kivikehän rakenteen ja toiminnan
- ymmärtää, miten ja miksi luonnonmaisemat muuttuvat, sekä osaa tulkita kuvista ja kartoilta luonnonmaisemien rakennetta, syntyä ja kehitystä
- ymmärtää elottoman ja elollisen luonnon vyöhykkeisyyden maapallolla
- osaa soveltaa hankkimaansa luonnonmaantieteellistä tietoa sekä paikallisesti että maailmanlaajuisesti.

*Keskeiset sisällöt*

- maantieteen tehtävät, maantiede luonnontieteenä, maantieteellinen tietoinen ja tutkimusmenetelmät
- Maan planetaarinen luonne
- ilmakehä liikkeessä
- vesikehä liikkeessä
- sää ja ilmasto
- maapallon muuttuvat pinnanmuodot
- maapallon kasvillisuusvyöhykkeet
- luonnonmaisemien tulkinta karttojen ja kuvien avulla

## Syventävät kursit

### 2. Yhteinen maailma (GE2)

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa käyttää kulttuurimaantieteen käsitteitä sekä osaa tulkita ihmisen toimintaan liittyviä ilmiöitä ja rakenteita kulttuurimaantieteen teorioita ja malleja hyväksi käyttäen
- tuntee eri kulttuureja ja osaa arvioida niiden kehittymiseen vaikuttaneita tekijöitä
- osaa analysoida maapallon eri alueiden väestönkehitystä ja asutuksen piirteitä sekä kaupungistumisen syitä ja seurauksia
- osaa arvioida luonnonvarojen ja ympäristön tarjoamien mahdollisuuksien vaikutusta ihmisen toimintaan eri alueilla sekä ymmärtää ekologisesti ja taloudellisesti kestävä kehityksen merkityksen
- tuntee aluesuunnittelun tavoitteita ja vaikuttamiskeinoja
- tuntee kehittyneisyserojen erilaiset ilmenemismuodot
- osaa arvioida ihmisten hyvinvointia, ympäristön tilaa sekä kulttuurisesti ja sosiaalisesti kestävä kehitystä nyt ja tulevaisuudessa maapallon eri alueilla.

*Keskeiset sisällöt*

- kulttuurimaantieteen olemus ja tehtävät
- väestö ja asutus
- muuttoliikkeet ja kaupungistuminen
- kulttuurit ja kulttuurien muuttuminen sekä vähemmistökulttuurit
- luonnonvarat ja niiden riittävyys
- alkutuotanto ja ympäristö
- teollisuus ja energia
- liikkuminen ja vuorovaikutus
- ihmistoiminnan alueellinen rakenne
- kulttuurimaisemien tulkinta karttojen ja kuvien avulla
- kehityksen ohjailu ja kestävä kehitys

### 3. Riskien maailma (GE3)

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee luonnon toimintaan, ihmisen toimintaan sekä ihmisen ja luonnon vuorovaikutussuhteeseen liittyvät riskit maapallolla sekä osaa arvioida niiden merkitystä ihmisen ja ympäristön kannalta
- tuntee, millaisia riskejä maapallon eri alueilla ilmenee, sekä osaa vertailla ja arvioida eri alueiden riskiherkkyyttä sekä maailmanlaajuisesti että paikallisesti
- osaa arvioida alueiden kehittyneisyyden ja alueilla ilmenevien riskien välistä suhdetta
- osaa seurata ja kriittisesti arvioida ajankohtaisia riskiuutisia eri medioissa sekä osaa soveltaa oppimaansa tietoa riskiuutisten analysointiin ja arviointiin
- tietää, millaisten ratkaisujen avulla uhkia voidaan välttää tai niiden vaikutuksia lieventää
- ymmärtää, että ihminen vaikuttaa omalla toiminnallaan maapallon elinkelpoisuuteen sekä ihmisten hyvinvointiin ja turvallisuuteen
- tietää mahdollisuudet ennakoida ja varautua riskeihin, säädellä ristiriitoja sekä toimia kestäväen kehityksen mukaisesti.

*Keskeiset sisällöt*

- riskien maantiede, riskien luokittelu ja merkitys
- luonnon toimintaan liittyvät riskit ja riskialueet sekä luonnonriskeihin varautuminen
- ihmisen ja luonnon riippuvuussuhteeseen liittyvät ympäristöriskit ja riskialueet sekä mahdollisuudet estää ja pienentää ympäristöriskejä kestäväen kehityksen keinoin
- ihmiskunnan riskit ja riskialueet sekä ristiriitojen säätelymahdollisuudet
- tekniset hasardit

### 4. Aluetutkimus (GE4)

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa kartografian perusteet
- tuntee maantieteellisten paikkatietojärjestelmien periaatteita ja sovellusmahdollisuuksia
- osaa kerätä tiettyyn alueeseen liittyvää maantieteellistä tietoa erilaisista lähteistä, kuten kartoista ja tilastoista sekä sähköisistä ja muista medialähteistä
- osaa visualisoida alueellista tietoa karttoina, diagrammeina ja valokuvina
- osaa analysoida ja tulkita hankkimaansa aineistoa sekä laatia aineiston avulla kuvauksen alueesta
- osaa tieteellisen kirjoittamisen periaatteet, kuten kriittisen lähteiden käytön ja viittaustekniikan, sekä tuntee tekijänoikeudet.

*Keskeiset sisällöt*

- kartografian perusteet ja maantieteelliset lähdeaineistot
- paikkatietojärjestelmät ja niiden sovellusmahdollisuudet
- aluetutkimus: tutkimusalueen valinta, aineiston keruu, käsittely ja tulkinta sekä pienimuotoisen aluekuvauksen raportointi: tutkimusalueen sijainti osana laajempia aluekokonaisuuksia, alueen koko, luonnonolot, väestö ja asutus, luonnonvarat ja maankäyttö, elinkeinot, liikenne ja palvelut, alueen jako osa-alueisiin sekä alueen ongelmat ja kehittäminen

## ALU 5. Maantieteen ja biologian kertauskurssi (G5)

*Kurssin tavoitteet*

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- kertaa koko biologian ja/tai maantieteen oppimäärän ainereaalilla silmälläpitäen
- oppii hallitsemaan asiakokonaisuuksia

*Keskeiset sisällöt*

## 5.10 Fysiikka

Fysiikka on empiirinen luonnontiede, jossa luonnon perusrakennetta ja -ilmiöitä pyritään ymmärtämään ja selittämään käyttämällä luonnosta kokeellisin menetelmin saatavaa tietoa. Tavoitteena on löytää luonnossa yleispäteviä lainalaisuuksia ja esittää ne matemaattisina malleina.

Fysiikan opiskelulle luonteenomainen kokeellisuus voi olla aihepiirin, opetuksen vaiheen ja välineiden mukaan opiskelijoiden omakohtaista työskentelyä, opettajan esittämiä demonstraatioita, vierailujen, videoiden tai vain kerronnan kautta tapahtuvaa toimintaa. Kokeellisuudella tuetaan opiskelijaa omaksumaan uusia luonnontieteellisiä käsitteitä, periaatteita ja malleja. Aikuisopiskelijalle voi hänen päivittäisessä toimintaympäristössään tarjoutua mahdollisuuksia soveltaa oppimaansa fysiikan tarkastelutapaa ja kokeellisuutta käytännössä.

Luonnontieteiden opiskelussa tiedon hankkimiseen käytetään kokeellisia menetelmiä, erilaisia tiedon lähteitä sekä tapoja käsitellä tietoa. Fysikaalisen tiedon lähteenä on ensisijaisesti luonto. Aikuisopiskelijalle luonnontieteellisen tiedon lähteinä ovat lisäksi oppi- ja tietokirjat, digitaaliset tietovarannot ja alan asiantuntijat sekä oma työ- ja toimintaympäristö.

Fysiikan opetus ohjaa luonnontieteille ominaiseen ajatteluun, tiedonhankintaan, tietojen käyttämiseen sekä tiedon luotettavuuden ja merkityksen arviointiin elämän eri tilanteissa. Opetus antaa oppilaalle valmiuksia keskustella ja kirjoittaa fysiikan ja teknologian tiedonalaan kuuluvista asioista ja ilmiöistä tarkoituksenmukaisia käsitteitä käyttäen sekä auttaa häntä ymmärtämään fysiikan ja teknologian merkityksen jokapäiväisessä elämässä, elinympäristössä ja yhteiskunnassa.

Fysiikan opiskelu tukee opiskelijan persoonallisuuden kehittymistä ja maailmankuvan muodostamista.

### Opetuksen tavoitteet

Fysiikan opetuksen tavoitteena on, että aikuisopiskelija

- tiedostaa ihmisen osana luontoa ja ymmärtää fysiikan merkityksen luonnon ilmiöiden mallintamisessa
- ymmärtää kokeellisen toiminnan ja teoreettisen pohdiskelun merkityksen luonnontieteellisen tiedon muodostumisessa
- pystyy ratkaisemaan luonnontieteiden ja teknologian alaan kuuluvia ongelmia fysiikan lakeja ja käsitteitä luovasti hyväksi käyttäen
- hankkii ja käsittelee tietoa yhdessä muiden opiskelijoiden kanssa sekä omassa toimintaympäristössään asiantuntijayhteisön tapaan
- suunnittelee ja tekee yksinkertaisia mittauksia, kykenee tulkitsemaan ja arvioimaan tuloksia sekä soveltamaan niitä
- hyödyntää erilaisia tietolähteitä tiedonhankinnassa sekä kykenee esittämään ja julkistamaan tietoja monipuolisella tavalla myös teknisiä apuvälineitä käyttäen.

### Arviointi

Fysiikassa arvioidaan opetussuunnitelman perusteissa esitettyjen kurssikohtaisten fysiikan tietojen ja niiden soveltamistaitojen saavuttamista erityisesti matemaattisia malleja käyttäen. Arvioinnin kohteena ovat myös tiedonkäsittelytaitojen, kokeellisen työskentelyn taitojen sekä muiden opiskelua tukevien taitojen kehittyminen, kuten fysikaalisen ongelman ratkaisuprosessin jäsenetty kuvaaminen.

## Pakollinen kurssi

### 1. Fysiikka luonnontieteenä (FY1)

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- saa tyydytystä tiedon ja ymmärtämisen tarpeelleen sekä saa vaikutteita, jotka herättävät ja syventävät kiinnostusta fysiikkaa kohtaan
- tutustuu aineen ja maailmankaikkeuden rakenteeseen liittyviin peruskäsitteisiin ja osaa jäsentää käsitystään luonnon perusrakenteista ja ilmiöistä fysiikan käsitteiden ja periaatteiden avulla
- ymmärtää, kuinka luonnontieteellinen tieto rakentuu kokeellisen toiminnan ja siihen kytkeytyvän mallintamisen kautta
- tulkitsee ja mallintaa kokeellisen työn tuloksia graafisesti
- käyttää opiskelun tukena tieto- ja viestintätekniikkaa.

*Keskeiset sisällöt*

- fysiikan merkitys historian eri vaiheissa ja nykyaikana
- aineen ja maailmankaikkeuden rakenteet ja perusvuorovaikutukset
- energian, erityisesti säteilyn, sitoutuminen ja vapautuminen luonnon ja ihmisen aikaansaamissa prosesseissa
- kokeellisuus ja mallintaminen perustana fysikaalisen tiedon rakentumisessa, mittaaminen, tulosten esittäminen ja niiden luotettavuuden arviointi
- voima liikkeen muutoksen aiheuttajana
- liikkeen kuvaamisessa tarvittavat peruskäsitteet ja liikkeen graafinen esitys

## Syventävät kurssit

Syventävien kurssien tavoitteena on, että opiskelija

- saa valmiuksia opiskella luonnontieteellisillä ja luonnontieteitä soveltavilla aloilla
- tutkii luonnon ilmiöitä sekä mallintaa ja esittää niitä algebrallisten ja graafisten menetelmien avulla
- rakentaa fysiikan malleja ja käyttää niitä ennusteiden tekemiseen
- tutkii ja havainnollistaa malleja tieto- ja viestintätekniikan avulla
- tutustuu klassisen fysiikan osa-alueisiin ja modernin fysiikan alkeisiin
- tutustuu fysiikan eri osa-alueisiin liittyvään teknologiaan
- tutustuu fysiikan merkitykseen yhteiskunnan eri alueilla
- tutustuu fysiikan sovelluksiin ja niihin liittyviin turvallisuustekijöihin.

### 2. Lämpö (FY2)

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee lämpöön liittyvät ilmiöt
- tutkii aineen termodynaamiseen tilaan tai lämpöopin pääsääntöihin liittyviä ilmiöitä
- saa valmiuksia osallistua ympäristöä ja teknologiaa koskevaan kriittiseen keskusteluun ja päätöksentekoon.

### *Keskeiset sisällöt*

- kaasujen tilanmuutokset ja lämpölaajeneminen
- paine, hydrostaattinen paine
- kappaleiden lämpeneminen, jäähtyminen, olomuodon muutokset ja lämpöenergia
- mekaaninen energia, työ, teho ja hyötysuhde
- lämpöopin pääsäännöt, sisäenergia
- energiavarat

### **3. Aallot (FY3)**

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- saa yleiskuvan luonnon jaksollisista ilmiöistä ja perehtyy niitä selittäviin keskeisiin periaatteisiin
- perehtyy värähdys- ja aaltoliikkeen perusteisiin tutkimalla mekaanista värähtelyä, ääntä tai sähkömagneettisia aaltoja.

### *Keskeiset sisällöt*

- harmoninen voima ja värähdysliike
- aaltoliikkeen synty ja aaltojen eteneminen
- aaltoliikkeen interferenssi, diffraktio ja polarisoituminen
- heijastuminen, taittuminen ja kokonaisheijastuminen
- valo, peilit ja linssit
- ääni, melun terveysvaikutukset ja kovalta ääneltä suojautuminen

### **4. Liikkeen lait (FY4)**

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää liikkeeseen liittyviä ilmiöitä ja käsittelee niitä selittäviä malleja
- tutkii etenemisliikkeeseen liittyviä ilmiöitä kokeellisesti ja perehtyy niiden avulla Newtonin lakeihin
- ymmärtää säilymislakien merkityksen fysiikassa.

### *Keskeiset sisällöt*

- liikkeen mallit ja Newtonin lait
- etä- ja kosketusvoimat, erityisesti liikettä vastustavat voimat, noste
- liikemäärän säilyminen ja impulssiperiaate
- liike- ja potentiaalienergia sekä työperiaate
- värähdysliikkeen energia

### **5. Pyöriminen ja gravitaatio (FY5)**

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää osaamistaan mekaniikassa sekä statiikkaan ja pyörimiseen liittyvien ilmiöiden laskennallista hallintaansa
- syventää mekaniikan maailmankuvan tuntemustaan.

### *Keskeiset sisällöt*

- momentti ja tasapaino pyörimisen suhteen
- pyörimisliikkeen mallit, tasainen ja tasaisesti kiihtyvä pyörimisliike
- pyörimisen liikeyhtälö
- pyörimismäärän säilyminen
- pyörimisliikkeen energia
- ympyräliike ja ympyräliikkeen kiihtyvyys
- gravitaatio ja gravitaation alainen liike
- heittoliike ja planeettojen liike

- satelliitit ja niiden käyttö

## 6. Sähkö (FY6)

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää sähköön liittyviä peruskäsitteitä ja tutustuu mittaustekniikkaan
- osaa tehdä sähköopin perusmittauksia sekä rakentaa ja tutkia yksinkertaisia virta-piirejä.

*Keskeiset sisällöt*

- sähköpari, sähkövirran kulku metallijohteessa
- jännitteen ja sähkövirran mittaaminen
- Ohmin laki
- Joulen laki
- vastukset, vastusten kytkennät ja Kirchoffin lait
- Coulombin laki, homogeeninen sähkökenttä ja aine sähkökentässä
- kondensaattori, kytkennät ja energia
- sähkövirran kulku puolijohteessa, esimerkkinä diodi

## 7. Sähkömagnetismi (FY7)

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää tuntemustaan sähkömagnetismin ilmiöistä
- perehtyy sähköturvallisuuteen
- syventää sähkömagneettisten ilmiöiden yhteiskunnallisen merkityksen tuntemustaan.

*Keskeiset sisällöt*

- magneettinen voima, magneettikenttä ja aine magneettikentässä
- varattu hiukkanen homogeenisessa sähkö- ja magneettikentässä
- induktiolaki ja Lenzin laki
- induktioilmiöitä - pyörrevirrat, generaattori ja itseinduktio
- energian siirto sähkövirran avulla
- tehollisen jännitteen ja sähkövirran mittaaminen sekä impedanssin taajuusriippuvuuden määrittäminen
- värähtelypiiri ja antenni, sähkömagneettinen viestintä
- sähköturvallisuus
- energiateollisuus

## 8. Aine ja säteily (FY8)

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tutustuu kvanttumiseen, dualismiin sekä aineen ja energian ekvivalenssiin aineen rakennetta ja rakenneosien dynamiikkaa hallitsevina periaatteina
- syventää kokonaiskuvaansa fysiikan kehityksestä ja sen pätevyysalueesta luonnonilmiöiden tulkitsijana.

*Keskeiset sisällöt*

- sähkömagneettinen säteily
- röntgensäteily
- mustan kappaleen säteilyvalosähköilmiö
- valosähköilmiö
- säteilyn hiukkasluonne ja hiukkasten aaltoluonne
- atomimallit esimerkkinä Bohrin atomimalli
- kvanttuminen, viivaspektri, atomin energiatilat ja energiatasokaavio

- atomiytimen rakenne
- radioaktiivisuus ja säteilyturvallisuus
- massan ja energian ekvivalenssi
- ydinreaktiot ja ydinenergia
- aineen pienimmät osaset ja niiden luokittelu

## 5.11 KEMIA

Kemian opetuksen tarkoituksena on tukea opiskelijan luonnontieteellisen ajattelun ja maailmankuvan kehittymistä osana monipuolista yleissivistystä. Opetus auttaa ymmärtämään jokapäiväistä elämää, luontoa ja teknologiaa sekä antaa opiskelijalle valmiuksia tehdä jokapäiväisiä valintoja ja keskustella erityisesti energian tuotantoon, ympäristöön ja teollisuuteen sekä tuotteiden elinkaareen liittyvistä asioista. Opetus välittää kuvaa kemiasta yhtenä keskeisenä perusluonnontieteenä, joka pyrkii tutkimaan ja kehittämään materiaaleja, menetelmiä, laitteita ja prosesseja kestäväen kehityksen edistämiseksi. Kemian opetukselle luonteenomaista on kemiallisten ilmiöiden ja aineiden ominaisuuksien havaitseminen ja tutkiminen kokeellisesti, ilmiöiden tulkitseminen ja selittäminen mallien ja rakenteiden avulla, ilmiöiden kuvaaminen kemian merkkikielellä sekä ilmiöiden mallintaminen ja matemaattinen käsittely.

Monipuolisin työtavoin ja arviointimenetelmin opiskelijoita ohjataan aktiiviseen kemian tietojen ja taitojen kehittämiseen. Kemian opetuksen toteutuksessa otetaan huomioon aikuisopiskelijoiden lähtötaso ja opiskeluvälmiudet sekä luodaan myönteinen kuva kemiaa ja sen opiskelua kohtaan.

### Opetuksen tavoitteet

Kemian opetuksen tavoitteena on, että aikuisopiskelija

- osaa kemian keskeisimmät peruskäsitteet ja tietää kemian yhteyksiä jokapäiväisen elämän ilmiöihin sekä ihmisen ja luonnon hyvinvointiin
- osaa kokeellisen työskentelyn tai muun aktiivisen tiedonhankinnan avulla etsiä ja käsitellä tietoa elämän ja ympäristön kannalta tärkeitä kemiallisista ilmiöistä ja aineiden ominaisuuksista sekä arvioida tiedon luotettavuutta ja merkitystä
- kykenee tulkitsemaan ja arvioimaan kokeellisesti tai muutoin hankkimaansa tietoa ja keskustelemaan siitä sekä esittämään sitä muille
- perehtyy tieto- ja viestintätekniikan mahdollisuuksiin tiedonhankinnan ja mallintamisen välineinä
- perehtyy nykyaikaiseen teknologiaan teollisuudessa ja ympäristötekniikassa,
- osaa käyttää kemiallista tietoa kuluttajana ja terveyden edistämisessä sekä osallistuttaessa luontoa, ympäristöä ja teknologiaa koskevaan keskusteluun ja päätöksentekoon
- saa kokemuksia, jotka herättävät ja syventävät kiinnostusta kemiaa ja sen opiskelua kohtaan.

### Arviointi

Kemiassa arvioinnin kohteena on kemiallisen tiedon ymmärtäminen sekä soveltamisen taito. Arvioinnissa tulee lisäksi ottaa huomioon kokeellisen tiedonhankinnan ja -käsittelytaitojen kehittyminen.



Kemiassa arvioinnin menetelminä käytetään kurssikokeita, osallistumisaktiivisuuden seuranta, kokeellista työskentelyä, työselostuksia, projektitöitä, esitelmiä tai tutkielmia. Lisäksi opiskelijan käsitteellisten ja menetelmällisten tietojen ja taitojen kehittymistä seurataan jatkuvasti.

## Pakollinen kurssi

### 1. Ihmisen ja elinympäristön kemia (KE1)

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- saa kuvan kemiasta, sen mahdollisuuksista yhteiskunnassa, elinympäristön toiminnoissa sekä haitallisten ympäristövaikutusten valvonnassa ja torjunnassa
- syventää aiemmin opittujen kemian perusteiden ymmärtämistä kurssilla käsiteltävien asioiden yhteydessä
- osaa orgaanisten yhdisteiden rakenteita, niiden ominaisuuksia ja reaktioita sekä ymmärtää niiden merkityksen ihmiselle ja elinympäristölle
- tuntee erilaisia seoksia sekä niihin liittyviä käsitteitä
- oppii kriittisen tiedonhankinnan ja -käsittelyn taitoja
- osaa tutkia kokeellisesti tai mallien avulla orgaanisten yhdisteiden ominaisuuksia ja reaktioita.

*Keskeiset sisällöt*

- kemia ympäristön tutkimuksessa, päästöjen vähentämisessä ja haitallisten ympäristövaikutusten torjunnassa
- orgaanisia yhdisteryhmiä kuten hiilivetyjä, orgaanisia happiyhdisteitä, orgaanisia tyyppiyhdisteitä sekä niiden ominaisuuksia ja sovelluksia
- orgaanisissa yhdisteissä esiintyvät sidokset sekä poolisuus
- erilaiset seokset, ainemäärä, pitoisuus
- orgaanisten yhdisteiden hapettumis- ja pelkistymisreaktioita sekä protoninsiirtoreaktioita

## Syventävät kurssit

### 2. Kemian mikromaailma (KE2)

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee aineen rakenteen ja ominaisuuksien välisiä yhteyksiä
- osaa käyttää aineen ominaisuuksien päättelyssä erilaisia kemian malleja, taulukoita ja järjestelmiä
- tuntee orgaanisten yhdisteiden rakenteita ja tuntee rakenteen määrittämisessä käytettäviä menetelmiä
- osaa tutkia kokeellisesti tai erilaisia malleja käyttäen aineiden rakenteeseen, ominaisuuksiin ja reaktioihin liittyviä ilmiöitä.

*Keskeiset sisällöt*

- alkuaineiden ominaisuudet ja jaksollinen järjestelmä
- elektroniverhon rakenne ja atomiorbitaalit
- hapetuslukujen määräytyminen ja yhdisteen kaava
- kemiallinen sidos, sidosenergia ja aineen ominaisuudet
- atomiorbitaalien hybridisoituminen ja orgaanisten yhdisteiden rakenne
- isomeria

### 3. Reaktiot ja energia (KE3)

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää kemiallisen reaktion tapahtumiseen vaikuttavia tekijöitä sekä niiden merkityksen elinympäristössä ja teollisuudessa
- ymmärtää energian sitoutumisen ja vapautumisen kemiallisissa reaktioissa sekä niiden merkityksen yhteiskunnassa
- osaa kirjoittaa reaktioyhtälöitä ja käsitellä reaktioita matemaattisesti
- osaa tutkia kokeellisesti tai erilaisia malleja käyttäen reaktioihin, reaktionopeuteen ja -mekanismeihin liittyviä ilmiöitä.

*Keskeiset sisällöt*

- kemiallisen reaktion symbolinen ilmaisu
- epäorgaanisia ja orgaanisia reaktiotyyppejä sekä sovelluksia
- stoikiometrisia laskuja, kaasujen yleinen tilanyhtälö
- energianmuutokset kemiallisessa reaktiossa
- reaktionopeus ja siihen vaikuttavat tekijät

### 4. Metallit ja materiaalit (KE4)

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee teollisesti merkittäviä raaka-aineita sekä niiden jalostusprosesseja
- tuntee hapettimia ja pelkistimiä ja niiden käyttöä sekä osaa kirjoittaa hapettumis-pelkistymisreaktioita
- osaa sähkökemiallisten ilmiöiden periaatteet sekä niihin liittyviä kvantitatiivisia sovelluksia
- tuntee erilaisia materiaaleja, niiden koostumusta, ominaisuuksia ja valmistusmenetelmiä sekä kulutustavaroiden ympäristövaikutusten arviointiin käytettäviä menetelmiä
- osaa tutkia kokeellisesti tai malleja käyttäen metalleihin ja sähkökemian liittyviä ilmiöitä.

*Keskeiset sisällöt*

- sähkökemiallinen jännitesarja, normaalipotentiaali, kemiallinen pari ja elektrolyysi
- hapettumis-pelkistymisreaktiot
- metallit ja epämetallit sekä niiden happi- ja vety-yhdisteet
- bio- ja synteettiset polymeerit sekä komposiitit

### 5. Reaktiot ja tasapaino (KE5)

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää reaktion tasapainotilan muodostumisen ja siihen liittyviä laskennallisia tasapainosovelluksia
- ymmärtää tasapainon merkityksen ja tutustuu tasapainoon teollisuuden prosesseissa ja luonnon ilmiöissä
- osaa tutkia kokeellisesti tai malleja käyttäen kemialliseen tasapainoon liittyviä ilmiöitä.

*Keskeiset sisällöt*

- reaktiotasapaino
- happo-emästatasapaino, vahvat ja heikot protolyytit, puskuriliuokset ja niiden merkitys
- liukoisuus ja liukoisuustasapaino
- tasapainoon liittyvät graafiset esitykset

## 6. Kertauskurssi (KE6)

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- kertaa ja syventää kemian kurssien tietoa
- hahmottaa kokonaiskuvaa kemian lainalaisuuksista
- saa valmiudet vastata reaalikokeen kemian tehtäviin

*Keskeiset sisällöt*

- kurssien KE1-KE5 keskeiset aihekokonaisuudet

## 7. Työkurssi (KE7)

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- perehtyy kemian keskeisiin työmenetelmiin käytännön tasolla
- harjoittelee tulosten käsittelyä ja johtopäätösten tekoa laatimalla töistä kirjallisia selostuksia

*Keskeiset sisällöt*

- kemian keskeisimmät työmenetelmät

## 5.12 Uskonto

### Kaikki uskontosidonnaiset ryhmät

Uskonnonopetuksen keskeinen tehtävä on syventää aikuisopiskelijan oman uskonnon ja sen kulttuuriperinnön tuntemusta. Opiskelussa perehdytään uskonnosta nousevaan elämäntutkimukseen ja eettiseen ajatteluun. Muihin uskontoihin tutustutaan niiden omista lähtökohdista käsin. Uskonnonopetuksessa uskontoa tarkastellaan laajasti osana kulttuuria ja yhteiskuntaa sekä yhteisön ja yksilön elämää.

Uskonnonopetus on erilaisia näkemyksiä huomioon ottavaa ja yksilöllistä vakaumusta kunnioittavaa. Oppiaineksen opetuksessa hyödynnetään viimeaikaista teologista ja uskontotieteellistä tutkimusta. Koska uskonto on osa kulttuuria ja yhteiskuntaa, uskonnonopetuksella on luontaiset kytkennät myös humanistis-yhteiskunnallisiin tieteisiin ja taideaineisiin.

Uskonnonopetuksessa luodaan edellytykset ymmärtää uskontoja ja soveltaa tätä tietoa oman maailmankatsomuksen, kulttuurin ja yhteiskunnan jäsentämisessä sekä kulttuurien välisessä vuorovaikutuksessa. Opetuksessa käytetään hyväksi uskontojen omia lähteitä, tutkimusta ja eri medioiden välittämää ajankohtaista materiaalia. Opetuksessa painottuvat aktivoivat työtavat, joiden avulla uskonnon sisältöjä liitetään opiskelijoiden kokemusmaailmaan ja autetaan heitä prosessoimaan ja sisäistämään kurssien sisältöjä ja kasvamaan asetettujen tavoitteiden suuntaan.

### Uskonnon opetuksen tavoitteet perusopetuksessa

Uskonnon opetuksen tavoitteena on

- tutustua omaan uskontoon ja suomalaiseen katsomusperinteeseen
- tutustua muihin uskontoihin

- ymmärtää uskontojen kulttuurinen ja inhimillinen merkitys
- ymmärtää uskonnon eettinen ulottuvuus.

## Uskonnon opetuksen tavoitteet lukiokoulutuksessa

Uskonnon opetuksen tavoitteena on, että aikuisopiskelija

- hallitsee uskontoihin liittyvää kulttuurista lukutaitoa niin, että hän ymmärtää uskonnon merkityksen ja vaikutuksen niin yksityisen ihmisen ja yhteisön elämässä kuin yhteiskunnassa ja kulttuurissakin
- hallitsee käsitteitä, tietoa ja taitoa, joiden avulla hän osaa pohtia ja analysoida erilaisia uskontoihin liittyviä kysymyksiä
- kykenee jäsentämään ja arvioimaan omaa maailmankatsomustaan ja kulttuuri-identiteettiään sekä arvostaa oman kulttuurinsa ja muiden kulttuurien uskonnollista perinnettä
- kunnioittaa ihmisiä, joilla on erilainen vakaumus ja pystyy elämään ja toimimaan eri kulttuureista tulevien ja eri tavoin ajattelevien ja uskovien ihmisten kanssa monikulttuurisessa yhteiskunnassa ja maailmassa
- ymmärtää henkilökohtaisen vastuun merkityksen sekä tiedostaa erilaisten eettisten ratkaisujen taustalla vaikuttavat arvot ja niiden merkityksen
- hallitsee uskonnollisiin ja moraalisiin kysymyksiin liittyviä keskustelu- ja ajattelutaitoja sekä uskontoihin liittyvän tiedon itsenäistä hankintaa ja kriittistä arviointia.

## Arviointi

Uskonnon opetuksessa arviointi kohdistuu katsomuksellisten ajattelutaitojen hallintaan, mikä tarkoittaa kykyä yhdistellä, eritellä ja arvioida uskontoja, uskonnon ja kulttuurin sekä uskonnon ja yhteiskunnan vuorovaikutusta. Opetuksessa opiskelijoita ohjataan arvioimaan asetettujen ja omien tavoitteiden saavuttamista. Arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijan työn määrä ja laatu sekä opiskelijoiden yksilölliset taidot. Arvioinnin tulee kannustaa opiskelijoita oman työskentelynsä suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen.

## 5.12.1 Evankelisluterilainen uskonto

Evankelisluterilaisen uskonnon opetuksen ydintehtävä on syventää ja laajentaa opiskelijan oman ja muiden uskontojen tuntemusta perehdyttämällä hänet uskontojen luonteeseen ja merkitykseen yksilön, kulttuurin ja yhteiskunnan kannalta. Opiskelija tarkastelee opiskeltavan aineksen valossa myös eettisiä valintoja sekä niiden vaikutuksia yksilön elämään ja yhteiskuntaan.

### Pakollinen kurssi

#### 1. Uskonnon luonne ja merkitys (UE1)

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tietää, millainen ilmiö uskonto on, ja tuntee Raamatun ominaislaadun pyhän kirjallisuuden edustajana
- ymmärtää uskonnon yleismaailmallisen luonteen ja vaikutuksen kulttuuriin
- tuntee Raamatun syntyhistorian ja tutkimuksen pääpiirteet sekä Raamatun vaikutuksen länsimaiseen kulttuuriin.

*Keskeiset sisällöt*

- uskonnon määrittely ja tutkiminen, uskonnon kieli
- uskonnon ominaispiirteet

- uskonto yksilön ja yhteisön elämässä
- Raamatun vaikutus maailmankuvaan ja kulttuuriin
- Raamatun synty ja sisältö sekä tutkimus- ja tulkintatavat

## Syventävät kurssit

### 2. Kirkko, kulttuuri ja yhteiskunta (UE2)

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää, miten kristillinen kirkko on muotoutunut, levinnyt ja vaikuttanut ympäristöönsä eri aikoina
- ymmärtää, miten kristinuskon opin muovautuminen ja jumalanpalveluselämän kehitys heijastuvat niin kirkkorakennuksiin, kirkkotaiteeseen kuin musiikkiinkin
- havaitsee yhteiskunnan ja uskonnon välisen vuorovaikutuksen ja sen merkityksen eri aikoina
- hahmottaa kristinuskon ilmenemisen erilaisina kirkkokuntina eri puolella maailmaa ja ymmärtää kristinuskon yhteisen perustan.

*Keskeiset sisällöt*

- kristillisen kirkon synty
- alkukirkosta idän ja lännen kirkon eroon
- lännen kirkko keskiajalla
- idän kirkon kehitys
- reformaatio ja kirkkojen kehitys uudella ajalla
- nykyinen kristikunta ja kirkkojen rooli nykyajan maailmassa
- kirkkojen ja uskontojen vuoropuhelu

### 3. Ihmisen elämä ja etiikka (UE3)

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- hallitsee eettisen kysymyksenasettelun ja ymmärtää elämäkysymysten ja eettisen pohdinnan merkityksen
- saa käsitteellisiä välineitä eettisten kysymysten tarkasteluun
- ymmärtää tekevänsä päivittäin moraalisia valintoja ja tietää olevansa vastuussa ratkaisuksistaan
- saa käsityksen Raamatun kirjojen elämäkysymysten pohdinnasta
- tuntee kristillisen etiikan perusteet ja kirkkojen eettisten kannanottojen taustalla olevia teologisia perusteita.

*Keskeiset sisällöt*

- ihmisen tärkeät elämäkysymykset: elämän tarkoitus, kärsimys ja kuolema
- kristillinen jumala- ja ihmiskäsitys
- ihmisen ja luonnon suhde
- kristillinen etiikka ja etiikan teoriat
- keskeisiä yksilö- ja yhteiskuntaeettisiä kysymyksiä

### 4. Uskontojen maailmat (UE4)

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee maailmanuskontojen ominaispiirteet
- ymmärtää uskontoihin liittyvän sisäisen monimuotoisuuden ja niiden vaikutuksen ajatteluun, kulttuuriin ja yhteiskuntaan

- ymmärtää eri uskonnoissa ilmenevien ihmiselämän peruskysymysten samankaltaisuuden ja oppii arvostamaan muiden kulttuurien uskonnollista perinnettä.

#### *Keskeiset sisällöt*

Käsitellään hindulaisuutta, buddhalaisuutta, Kiinan ja Japanin uskontoja, juutalaisuutta ja islamia alla olevien teemojen näkökulmasta:

- uskontojen syntyhistoria, levinneisyys ja kannattajamäärät
- uskontojen pyhät kirjat ja oppi
- uskontojen eettiset ohjeet
- uskontojen myytit ja riitit
- uskontojen suuntauksat ja tulkinnat
- uskonnot ja taide
- uskonnot ja yhteiskunta

### **5. Mihin suomalainen uskoo? (UE5)**

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee uskonnon ilmenemismuodot Suomessa muinaissuomalaisesta uskonnosta nykypäivän uskonnollisuuteen
- ymmärtää Suomessa uskonnollisista ja maailmankatsomuksellisista kysymyksistä käytävää keskustelua ja sen taustatekijöitä
- osaa jäsentää Suomessa toimivien uskonnollisten yhteisöjen kenttää: liikkeiden opilliset korostukset ja toiminta.

#### *Keskeiset sisällöt*

- muinaissuomalainen uskonto
- Suomen kirkkohistorian yleislinjat
- luterilainen kirkko ja muut kristilliset kirkot nykypäivän Suomessa
- ei-kristilliset yhteisöt Suomessa
- kristinuskon vaikutus suomalaiseen kulttuuriin ja yhteiskuntaan

## **5.12.2 Ortodoksinen uskonto**

Ortodoksinen uskonnon opetuksen ydintehtävä on syventää ja laajentaa opiskelijan oman ja muiden uskontojen tuntemusta perehdyttämällä hänet niiden luonteeseen ja merkitykseen yksilön, kulttuurin ja yhteiskunnan kannalta. Opiskelija tarkastelee opiskeltavan aineksen valossa myös eettisiä valintoja sekä niiden vaikutuksia yksilön ja yhteiskunnan elämään.

### **Pakollinen kurssi**

#### **1. Ortodoksinen maailma (UO1)**

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee kirkon synnyn ja kehityksen sekä tärkeimpien kirkkojen nykyisyyttä muovanneet tekijät
- ymmärtää oman kirkkonsa muotoutumisen historian kulussa
- näkee oman uskonnollisen perinteensä osana ortodoksisten paikalliskirkkojen kirjoa.

#### *Keskeiset sisällöt*

- varhaiskirkko
- vainojen ajat
- Bysantin aika – oppi ja hallinto määräytyvät
- idän ja lännen kirkon ero

- lännen kirkot uskonpuhdistuksesta nykypäivään
- Kiovan ja Venäjän kirkko

## Syventävät kurssit

### 2. Uskonto ja etiikka (UO2)

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee ortodoksisen kirkon opin lähteet ja perusteet
- hahmottaa eri kirkkojen opilliset erot ja eriävään kehitykseen johtaneet syyt
- tuntee ortodoksisen ihmiskuvan ja etiikan perusteet sekä ymmärtää, kuinka näiden pohjalta kirkko voi muodostaa eettisiä kannanottoja uusiin esille tuleviin kysymyksiin.

*Keskeiset sisällöt*

- ortodoksisen opin lähteet ja pyhän käsite
- Pyhä Kolminaisuus
- Jumalansynnyttäjä
- pyhät ihmiset ja ajan pyhittäminen
- ortodoksinen ihmiskuva
- yksilö- ja yhteisöeettisiä kysymyksiä

### 3. Raamattutieto (UO3)

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee Raamatun synnyn ja taustalla vaikuttaneen kulttuurihistorian
- tuntee Raamatun kirjaryhmien pääsisällön
- hahmottaa messiasodotuksen syntymisen ja täyttymisen Palestiinassa
- ymmärtää eri Raamatun kirjojen merkityksen ja käytön tämän päivän kristinuskossa ja erityisesti ortodoksisessa kirkossa sekä Raamatun merkityksen etiikan muotoutumisessa
- osaa omatoimisen Raamatun käytön.

*Keskeiset sisällöt*

- Raamatun synty ja rakenne
- Pentateukin synty ja sisältö
- viisaukirjallisuus
- profeetat ja messiasodotus
- Vanhan ja Uuden testamentin suhde
- evankeliumien synty ja niiden erityispiirteet
- Jeesuksen henkilö
- Paavali ja hänen kirjeensä

### 4. Uskontojen maailmat (UO4)

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee maailmanuskontojen ominaispiirteet
- ymmärtää uskontoihin liittyvän sisäisen monimuotoisuuden ja niiden vaikutuksen ajatteluun, kulttuuriin ja yhteiskuntaan
- ymmärtää eri uskonnoissa ilmenevien ihmiselämän peruskysymysten samankaltaisuuden ja oppii arvostamaan muiden kulttuurien uskonnollista perinnettä.

*Keskeiset sisällöt*

Käsitellään hindulaisuutta, buddhalaisuutta, Kiinan ja Japanin uskontoja, juutalaisuutta ja islamia sekä uususkontoja seuraavien teemojen näkökulmasta:

- uskontojen syntyhistoria, levinneisyys ja kannattajamäärät

- uskontojen pyhät kirjat ja oppi
- uskontojen eettiset ohjeet
- uskontojen myytit ja riitit
- uskontojen suuntauksat ja tulkinnat
- uskonnot ja taide
- uskonnot ja yhteiskunta

## 5. Ortodoksinen Suomi (UO5)

*Tavoitteet:* Opiskelija

- tuntee Suomen ortodoksisen kirkon historian ja nykypäivän sekä ympäröivää uskonnollista kulttuuria
- ymmärtää eri kirkkojen merkityksen suomalaisessa valtiollisessa ja yhteiskunnallisessa kehityksessä
- osaa jäsentää nykyistä uskonnollista tilannetta Suomessa.

*Keskeiset sisällöt*

- kristinuskon tulo Suomeen
- katolilaisuudesta luterilaisuuteen
- itsenäisen Suomen ortodoksinen kirkko
- maahanmuuttajien ortodoksinen perinne
- uskonnollinen tilanne Suomessa

### 5.12.3 Muut uskonnot

Muiden uskontojen opetuksessa noudatetaan edellä esitettyjen uskontojen opetussuunnitelmien perusteiden periaatteita, erityisesti kaikille uskontosidonnaisille ryhmille laadittuja tavoitteita.

Muiden uskontojen opetusta varten opetussuunnitelman perusteet annetaan erillisillä päätöksillä. Kurssien koodit muodostetaan käyttäen perusopetuksessa koodia ux ja lukiokoulutuksessa koodia UX sekä kurssin numeroa.

## 5.13 Elämänkatsomustieto

Elämänkatsomustieto oppiaineena on perustaltaan monitieteinen. Se hyödyntää ihmis-, yhteiskunta- ja kulttuuritieteitä. Elämänkatsomustiedon opetuksessa ihmisiä pidetään luonnollisina, tajunnallisina ja kulttuurisina olentoina, jotka kokevat, luovat ja uusintavat merkityksiä keskinäisessä kanssakäymisessään. Inhimilliset käytännöt ja katsomukset ovat yksilöiden, yhteisöjen ja traditioiden vuorovaikutuksen tulosta. Elämänkatsomustiedon opetus rakentuu ihmiskäsitykselle, joka korostaa ihmisten mahdollisuutta elää vapaina ja keskenään tasavertaisina, aktiivisina ja tavoitteellisina.

Oppiaineen opetuksessa painotetaan ihmisten kykyä tutkia maailmaansa ja laajentaa sitä koskevaa tietämystään sekä yhteisellä toiminnallaan tietoisesti ohjata elämäänsä. Näistä lähtökohdista oppiaine tukee ja auttaa jäsentämään opiskelijoiden elämänkatsomusta ja identiteettiä sekä heidän yhteisöllisiä hyvän elämän ihanteitaan ja käytäntöjään.

### Opetuksen tavoitteet

Elämänkatsomustiedon opetuksen tavoitteena on, että aikuisopiskelija saa tukea pyrkimyksilleen

- arvioida kokemuksiaan ja rakentaa identiteettiään sekä elämänkatsomustaan
- laajentaa katsomuksellista ja kulttuurista yleissivistystään



- kehittää arvostelu-, harkinta- ja toimintakykyään
- sisäistää ihmisoikeuksien, myönteisen monikulttuurisuuden, yhteiskunnallisen ja globaalien oikeudenmukaisuuden sekä kestävä kehityksen periaatteita.

## Arviointi

Elämäkatsomustiedossa arvioidaan sisällöllisen tiedon omaksumisen ja katsomuksellisen ymmärryksen kehittymisen lisäksi opiskelijan valmiutta tarkastella sekä ilmaista katsomuksellisia aiheita monipuolisesti, taitavasti ja luovasti. Katsomukselliset kysymykset ovat usein henkilökohtaisia, mutta niiden pohdiskelun perustana ovat ajattelun tiedolliset hyveet: kriittisyys, johdonmukaisuus, ristiriidattomuus ja systemaattisuus. Katsomusten, arvostusten ja uskomusten arviointi- ja ilmaisutavoissa arvostetaan suvaitsevaisuutta, eri näkökulmien ja toisten katsomustapojen huomioimista.

## Pakollinen kurssi

### 1. Hyvä elämä (ET1)

Kurssilla pohditaan, mitä on hyvä elämä, millaisista aineksista identiteetti ja yksilöllinen elämä koostuvat ja millaiset mahdollisuudet ihmisillä on tavoitella hyvää elämää.

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- kasvattaa kykyään arvioida omaa elämäkokemustaan, kykyään sitoutua valitsemiinsa moraalisiin periaatteisiin ja haluaan toimia arvostustensa mukaisesti
- kasvattaa valmiuttaan ja haluaan välittää ja kantaa vastuuta itsestään, toisista ihmisistä, yhteiskunnasta ja luonnosta
- kehittää kykyään nähdä kokonaisuuksia yhä monimuotoisemmaksi käyvässä maailmassa ja näin vahvistaa kykyään jäsentää omaa identiteettiään ja elämäkatsomustaan
- oppii arvioimaan uskomuksia ja elämäkatsomuksia koskevia väitteitä
- kehittää taitojaan ilmaista identiteettiään ja elämäkatsomustaan sekä niihin liittyviä näkemyksiään ja tuntemuksiaan suvaitsevaisesti, johdonmukaisesti ja luovasti.

*Keskeiset sisällöt*

- peruskäsitteet: elämäkatsomus, elämäkatsomustieto, hyvä elämä, minuus, identiteetti
- hyvä elämä: ihmisen perustarpeita selvittävät mallit sekä maallisia ja uskonnollisia hyvän elämän malleja
- ihmisen yksilöllisen olemassaolon peruskysymykset: vapaa tahto ja valinnat, syntyminen ja kuolema, optimismi, pessimismi ja realismi
- elämäntieteen keinot: yksilön mahdollisuudet vaikuttaa omaan elämäänsä, perimän ja ympäristön merkitys
- identiteetin muodostaminen ihmisen elämänkaaren aikana sekä eettiset valinnat eri elämäntapoihin
- yksilöllinen elämä ennen sekä nykyisessä monien mahdollisuuksien yhteiskunnassa
- hyveistä ja paheista koskevia käsityksiä ennen ja nyt sekä niiden suhde elämäntapoihin ja tottumuksiin

## Syventävät kurssit

### 2. Maailmankuva (ET2)

Kurssilla pohditaan maailmankuvan muodostumista ja maailmankuvien eroja. Kurssilla perehdytään maailman käsitteellistämisen tapoihin sekä tiedon ja eri yhteisöllisten instituutioiden merkitykseen siinä.

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii tuntemaan historiallisesti merkittäviä ja nykyajassa vaikuttavia maailmankuvia sekä kasvattaa tietämystään niiden perustana olevista uskomusjärjestelmistä
- oppii kysymään ja arvioimaan väitteiden ja uskomusjärjestelmien perusteluja
- kehittää ymmärrystään eri instituutioiden merkityksestä maailmankuvan muokkaajina ja välittäjinä
- jäsentää omaa maailmankuvaansa samalla pitäen sen avoimena mielekkäälle keskustelulle.

*Keskeiset sisällöt*

- maailmankuvan, maailmankatsomuksen ja elämäkatsomuksen käsitteet ja niiden keskinäinen suhde
- maailmankuvan rakenne ja ydinalueet: käsityksiä ihmisestä, yhteiskunnasta, kulttuurista ja luonnosta sekä todellisuuden rakenteesta
- maalliset ja uskonnolliset katsomukset maailmankuvan perustana: tieteiden, näennäistieteiden ja uskontojen rajankäynti
- koulu, media ja taide maailmankuvaa luovina ja välittävinä instituutioina
- länsimaisen maailmankuvan murrokset ja mullistajat
- kokemusten, arkikäsitusten ja uskomusten synty ja tiedollinen luotettavuus
- maailmankuvien ja tiedon lähteiden järkipäinen arviointi

### 3. Yksilö ja yhteisö (ET3)

Kurssilla pohditaan yksilöä, yhteisöllisyyttä, yhteiskuntaa ja ihmisten välistä vuorovaikutusta. Kurssilla perehdytään oikeudenmukaisuuden, ihmisoikeuksien ja demokratian toteutumiseen.

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää yhteisöllisyyden merkityksen ihmisyydelle ja yksilölliselle identiteetille
- oppii arvioimaan omaa asemaansa yksilönä yhteisöissä ja yhteiskunnassa, kansalaisena valtiossa ja toimijana talousjärjestelmässä
- oppii tarkastelemaan yksilöiden, yhteisöjen ja instituutioiden toimintaa ja toimintakulttuuria osana yhteiskunnallista vallankäyttöä
- oppii arvioimaan poliittisia keinoja ja päämääriä sekä kasvattaa kykyään ja haluaan rakentamaan yhteiskunnalliseen osallistumiseen
- ymmärtää ihmisoikeuksien, demokratian ja oikeudenmukaisuuden merkityksen hyvän yhteiskunnan ja tulevaisuuden kannalta.

*Keskeiset sisällöt*

- ihminen sosiaalisena olentona, yksilöiden vuorovaikutus ja yhteisöllisyys, yksityinen ja julkinen
- vallan käsite, vallan muodot ja valtasuhteet sekä erilaiset vaikuttamiskeinot
- teorioita yhteiskunnan rakenteesta ja muutoksesta
- hyvän kansalaisen kriteerit suomalaisena, eurooppalaisena ja maailmankansalaisena
- ihmisoikeudet ja niiden historia
- poliittiset ihanteet, ideologiat, utopiat ja demokratian muodot
- oikeudenmukaisuus yhteiskunnallisena, maailmanlaajuisena ja ekologisena kysymyksenä

### 4. Kulttuuriperintö ja identiteetti (ET4)

Kurssilla pohditaan kulttuuriperintöä hyvän elämän lähtökohtana ja hyvän elämän mittana ja toisaalta jatkuvasti kehittyvänä ja muuttuvana ilmiönä. Kurssilla perehdytään sekä maailman että suomalaisen nyky-yhteiskunnan monikulttuurisuuteen.

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii tuntemaan kulttuuria merkityksiin perustuvana inhimillisenä toimintana
- tutustuu erilaisiin kulttuuriperintöihin ja niihin liittyviin elämäntapoihin
- kehittää kykyään arvioida ihmisten käsityksiä ja tekoja suhteessa heidän omiin arvostuksiinsa ja uskomusjärjestelmiinsä
- oppii suvaitsevaisuutta erilaisia elämänkatsomuksellisia ratkaisuja ja identiteettivalintoja kohtaan
- perehtyy suomalaisen identiteetin ilmenemismuotoihin
- ymmärtää rasismia, muukalaisvihan ja syrjinnän ihmisoikeusloukkauksina.

*Keskeiset sisällöt*

- kulttuurin käsite ja merkitys ennen ja nyt
- identiteetti, etnisyys ja kulttuuriperintö
- suomalaisen ja länsimaisen kulttuurin ominaispiirteet ja nykyinen merkitys
- kulttuurien ja sivilisaatioiden vuorovaikutus
- etninen ja kulttuurinen moninaisuus Suomessa ja maailmassa
- elämä monikulttuurisessa yhteiskunnassa
- etnosentrismi sekä rasismia ja suvaitsevaisuuden historiaa

## 5. Maailman selittäminen katsomuserinteissä (ET5)

Kurssilla pohditaan erilaisia tapoja selittää maailmaa myyttisissä, uskonnollisissa ja katsomuksellisissa perinteissä. Kurssilla perehdytään erilaisten katsomusten syntyyn, historiaan ja tutkimukseen.

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- kehittää herkkyyttään arvioida arvostuksissa ja uskomusjärjestelmissä esiintyviä eroja ja yhtäläisyyksiä
- oppii arvioimaan uskomuksia ja elämänkatsomuksia koskevia väitteitä
- tuntee eri kulttuureissa vaikuttavia ja tärkeinä pidettyjä uskomusjärjestelmiä ja elämänkatsomuksellisia ratkaisuja sekä kasvattaa tietämystään niiden taustoista sekä niiden välittymisestä nykyajassa
- ymmärtää myyttien ja uskonnollisten käsitysten historiallisen synnyn ja nykyisen merkityksen maailman ilmiöiden selittäjinä
- hahmottaa maailman selittämistä eurooppalaisessa kulttuuriperinnössä.

*Keskeiset sisällöt*

- maailman myyttinen selittäminen ennen ja nyt
- uskonnon ja uskonnollisuuden olemus
- uskontokritiikki: sosiologinen, moraalinen, antropologinen ja psykologinen
- ateismi ja agnostismi
- sekulaarin humanismin ja vapaa-ajattelun historiaa ja nykysuuntauksia
- humanismi ja kristinusko länsimaiden katsomuksellisina perusvirtauksina

## 5.14 Filosofia

Filosofinen ajattelu käsittelee koko todellisuutta, sen monimuotoista hahmottamista sekä ihmisen toimintaa siinä. Filosofian erityisluonne on sen tavassa jäsentää ongelmia käsitteellisesti, järkipäisesti ja keskustellen. Filosofian opiskelu tukee opiskelijoiden yksilöllistä kehitystä ja edistää yleisiä oppimisen ja ajattelun valmiuksia, joita tarvitaan muuttuvassa ja monimutkaisessa yhteiskunnassa.

Filosofian käytännön merkitys perustuu siihen, että opiskelija oppii jäsentämään käsitteellisesti arvoja, normeja ja merkityksiä koskevia kysymyksiä. Filosofian opiskelu auttaa näkemään, mitä merkitystä erilaisilla tiedoilla ja taidoilla on yksilölle ja yhteiskunnalle. Tietojen ja taitojen erikoistumisen vastapainona filosofian opiskelu opettaa hahmottamaan laajempia käsitteellisiä kokonaisuuksia ja yhteyksiä.

Filosofian opetuksen keskeinen tavoite on edistää luovan ja itsenäisen ajattelun kehitystä. Filosofiasa annetaan runsaasti tilaa opiskelijoiden yksilöllisten näkemysten muodostamiselle. Kun opiskelijat paneutuvat filosofian peruskysymyksiin, joihin ei ole yksinkertaisia ratkaisuja, he oppivat muodostamaan ja perustelemaan omia näkemyksiään sekä samalla kunnioittamaan toisenlaisia perusteltuja näkemyksiä. Mutkikkaiden kysymysten pohdiskelu ryhmässä kasvattaa opiskelijoissa kykyä luottaa omiin yksilöllisiin mahdollisuuksiinsa selvittää vaikeitakin ongelmia. Filosofian opiskelu tukee opiskelijoiden kasvua aktiivisiksi, vastuullisiksi, kriittisiksi ja suvaitsevaisiksi kansalaisiksi.

## Opetuksen tavoitteet

Filosofian opetuksen tavoitteena on, että aikuisopiskelija

- osaa hahmottaa filosofisia ongelmia ja niiden erilaisia mahdollisia ratkaisuja
- osaa jäsentää filosofian lähtökohdista omaa elämäänsä
- osaa jäsentää puhetta ja tekstiä käsitteellisesti sekä tunnistaa väitteitä ja niiden perusteluja
- ymmärtää erilaisten filosofisten käsitysten perusteluja sekä pystyy keskustelemaan niistä johdonmukaisesti ja järkevästi
- hallitsee yleissivistävät perustiedot sekä filosofian historiasta että nykysuuntauksista ja osaa suhteuttaa niitä kulttuurin ilmiöihin.

## Arviointi

Filosofiassa arvioidaan filosofisten käsitteiden ja teorioiden omaksumista sekä kykyä ilmaista omaa filosofista ajatteluaan. Opiskelijan suhde filosofisiin kysymyksiin on yksilöllinen, mutta kysymysten käsittelyn perustana ovat ajattelun tiedolliset hyveet: kriittisyys, johdonmukaisuus, ristiriidattomuus ja järjestelmällisyys.

## Pakollinen kurssi

### 1. Johdatus filosofiseen ajatteluun (F1)

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- hahmottaa filosofisia ongelmia ja niiden erilaisia mahdollisia ratkaisuja
- tunnistaa erilaisia sekä tieteellisiä että arkisia käsityksiä todellisuudesta, sen tietämisestä ja siinä toimimisesta
- hahmottaa kuvailevien ja normatiivisten väitteiden eroja ja osaa perustella käsityksiä hyvästä ja oikeasta.

*Keskeiset sisällöt*

- mitä filosofia on, filosofisten kysymysten luonne ja niiden suhde käytännöllisiin, tieteellisiin ja uskonnollisiin kysymyksiin, filosofian osa-alueet
- todellisuuden luonnetta koskevia filosofisia perusnäkökulmia: hengen ja aineen suhde sekä vapaus ja välttämättömyys
- tietämistä koskevia filosofisia perusnäkökulmia ja niiden suhde tieteellisiin ja arkisiin näkökulmiin: käsitteellisen ja kokemuksellisen suhde, totuus ja perustelu

- arvot, toimintaa ja elämää ohjaavien arvojen luonne: moraalisten arvojen suhde muihin arvoihin sekä hyvän ja onnellisuuden käsitteet, oikeudenmukaisuus ja vapaus

## Syventävät kurssit

### 2. Filosofinen etiikka (FI2)

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- perehtyy filosofisen etiikan tärkeimpiin ongelmiin, käsitteisiin ja teorioihin
- osaa arvioida elämää ja toimintaa moraalista näkökulmista sekä perustella arvioitaan etiikan käsittein
- kykenee jäsentämään omia moraalisia ratkaisujaan ja perusteitaan filosofisen etiikan välinein
- oppii kriittisyyttä ja suvaitsevaisuutta niin itseä kuin toisia kohtaan.

*Keskeiset sisällöt*

- moraalit ja sitä pohtiva soveltava ja normatiivinen etiikka sekä metaetiikka
- moraalisia arvoja ja normeja koskevien vakaumusten erilaiset perustat, moraalien suhde oikeuteen ja uskoon, järjen ja tunteiden asema moraalissa vakaumuksissa
- moraalisten arvojen ja normien objektiivisuus ja subjektiivisuus, kysymys eettisten perusteiden tiedollisuudesta ja eettisten totuuksien mahdollisuudesta
- klassisen hyve-etiikan sekä seuraus- ja velvollisuusetiikan perusteet
- filosofinen etiikka ja kysymys hyvästä elämästä

### 3. Tiedon ja todellisuuden filosofia (FI3)

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- hahmottaa, mitä tieto ja tietäminen ovat filosofiassa, tieteessä ja arkielämässä
- osaa arvioida, minkälaisia kuvia todellisuuden perusrakenteesta muodostuu filosofiassa, tieteessä ja katsomuksissa
- erittelee ja arvioi kriittisesti tiedollisia uskomuksia ja väitteitä
- hahmottaa tieteellisen tutkimuksen ja päättelyn luonnetta.

*Keskeiset sisällöt*

- metafysiikan keskeisiä kysymyksiä ja peruskäsitteitä, erilaisia käsityksiä metafysiikan luonteesta, todellisuuden rakenne luonnontieteellisen, ihmistieteellisen ja käytännöllisen tiedon valossa
- totuuden luonne ja totuusteoriat
- tiedon mahdollisuus ja rajat, tiedon oikeuttaminen
- tietäminen, ymmärtäminen ja tulkinta, käytännöllisen ja tieteellisen tiedon eroja ja yhtäläisyyksiä, tietäminen luonnontieteissä ja ihmistieteissä
- tieteellisen tutkimuksen luonne ja sen metodologisia peruskäsitteitä
- argumentoinnin ja päättelyn perusteita

### 4. Yhteiskuntafilosofia (FI4)

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- perehtyy yhteiskuntafilosofian keskeisiin käsitteisiin ja suuntauksiin
- oppii hahmottamaan yhteiskunnan luonnetta ja sen keskeisten instituutioiden toimintaa
- osaa arvioida yhteiskunnallisen järjestyksen oikeutusta
- osaa jäsentää yhteiskunnan ja yksilön suhdetta sekä yhteiskunnallista ja poliittista toimintaa.

*Keskeiset sisällöt*

- yhteiskunnallinen oikeudenmukaisuus

- yksilön oikeudet ja velvollisuudet, rikos ja rangaistus
- yhteiskuntajärjestyksen, vallan ja omistamisen oikeuttaminen: yhteiskuntasopimusteoria, anarkismi ja yhteiskunnalliset utopiat
- poliittinen filosofia: konservatismiin, liberalismiin ja sosialismiin perusajatukset ja niiden yhteiskuntafilosofiset nykytulkinnat
- nykykulttuuriin liittyviä filosofisia kysymyksiä: sukupuoli ja sukupuolisuus, identiteetti ja identiteetin rakentuminen, toiseus, vieraus ja monikulttuurisuus

## 5.15 Historia

Aikuisille tarkoitettu historian opetus luo opiskelijoille edellytyksiä ymmärtää eri aikakausien luonnetta, oman aikansa ongelmia ja muutosprosesseja sekä auttaa hahmottamaan kansainvälistä maailmaa. Historia on yksilöllistä, kansallista ja eurooppalaista identiteettiä luova oppiaine.

Historian opetuksen tehtävänä on ohjata opiskelijaa kehittymään vastuullisena toimijana, joka osaa käsitellä oman aikansa ja menneisyyden ilmiöitä kriittisesti. Opiskelijaa ohjataan ymmärtämään oma kulttuurinsa ja muut kulttuurit historiallisen kehitysprosessin tuloksena. Opetuksessa käsitellään sekä yleistä että Suomen historiaa.

### Opetuksen tavoitteet

Historian opetuksen tavoitteena on, että aikuisopiskelija

- oppii tuntemaan Suomen ja maailmanhistorian päälinjat ja keskeisimmät historialliset tapahtumat sekä niiden taustat ja seuraamukset
- ymmärtää nykyhetken historiallisen kehityksen tuloksena ja tulevaisuuden lähtökohtana, kykenee suhteuttamaan oman aikansa ja itsensä historian jatkumoon ja näin rakentamaan historiatietoisuuttaan
- osaa hankkia menneisyyttä koskevaa tietoa ja arvioida sitä kriittisesti sekä ymmärtää sen monitulkintaisuuden, suhteellisuuden ja syy-yhteyksien monisäikeisyyden
- osaa arvioida menneisyyden ihmisen toimintaa ja historiallisia ilmiöitä kunkin ajan omista lähtökohdista sekä nykyajan näkökulmasta
- ymmärtää kulttuurin erilaisia ilmenemismuotoja ja niiden erilaisuutta
- saa aineksia ihmisoikeuksia ja demokratiaa arvostavan maailmankuvan luomiseen sekä toimintaan vastuullisena kansalaisena.

### Arviointi

Oppimisen arvioinnin perusteina ovat historialle ominaiset taidot ja ajattelutavat sekä oppimäärän keskeisten sisältöjen hallinta. Arvioinnissa kiinnitetään erityistä huomiota opiskelijan valmiuteen rakentaa tiedoistaan jäsenyntyneitä kokonaisuuksia, erottaa olennainen ja epäolennainen tieto, hallita aikasuhteita ja syy-yhteyksiä sekä arvioida historian ilmiöitä ja tiedonlähteitä kriittisesti. Kurssien arvioinnissa käytetään monipuolisia menetelmiä: kokeiden asemasta voidaan käyttää opintotehtäviä, tutkielmia ja muita vaihtoehtoisia arviointikeinoja.

### Pakolliset kurssit

#### 1. Eurooppalainen ihminen (HI1)

Kurssilla tarkastellaan eurooppalaisen kulttuurin keskeisiä saavutuksia sekä eurooppalaisen ihmisen maailmankuvan muutosta ja sen taustalla vaikuttanutta tieteellistä ja aatehistoriallista

kehitystä. Kurssilla tutustutaan eurooppalaisen kulttuurin tuotoksiin erityyppisen historiallisen lähdeaineiston avulla. Kulttuuri ymmärretään laaja-alaisena käsitteenä.

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää tutustumalla Euroopan keskeiseen kulttuuriperintöön, mistä eurooppalaisuus rakentuu
- ymmärtää tieteen saavutusten merkityksen ihmisen maailmankuvan muokkaajana
- osaa analysoida kulttuuri-ilmiöitä aikakautensa ilmentäjinä
- tuntee yhteiskunnallisen kehityksen taustalla vaikuttavia aatehistoriallisia virtauksia
- tuntee eri aikakausien elämäntapoja ja maailmankuvaa.

*Keskeiset sisällöt*

Antiikin aika

- demokratian synty
- antiikin kulttuuri

Keskiajan yhtenäiskulttuuri

- keskiajan ihmisen maailmankuva ja tapakulttuuri
- uskonnon merkitys kulttuurissa

Uuden ajan murros

- renessanssi ja tiedon vallankumous
- uskonpuhdistus
- barokki itsevaltiuden ja vastauskonpuhdistuksen ilmentäjänä
- luonnontieteellisen maailmankuvan synty

Valistuksen aikakausi

- valistusfilosofia ja sen vaikutukset yhteiskuntaan ja taiteeseen
- Yhdysvaltain itsenäistymisen ja Ranskan suuren vallankumouksen aatteellinen perintö

Aatteiden vuosisata

- keskeiset aatesuuntaukset ja taidevirtaukset
- tiede haastaa uskonnon
- porvariston vuosisata

Nyky aika

- kulttuurin pirstoutuminen
- populaarikulttuuri massaviihdeksi

## 2. Kansainväliset suhteet (HI2)

Kurssilla tarkastellaan kansainvälisen politiikan keskeisiä tapahtumia, taustoja ja muutoksia 1800-luvun lopulta lähtien. Kurssilla analysoidaan kansainvälisen politiikan ilmiöitä taloudellisen ja aatteellisen kilpailun perusteella. Kurssin keskeisiä tarkastelukulmia ovat demokratia vastakohtanaan diktatuuri.

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee kansainvälisen politiikan pääpiirteet ja teoriaa
- ymmärtää kansainvälisten yhteistyörakennelmien sekä vastakkainasettelujen perusteita
- ymmärtää aatteiden ja taloudellisten eturistiriitojen vaikutuksen kansainvälisten suhteiden historiassa.

*Keskeiset sisällöt*

Suurvaltojen ylivaltaopyrkimykset

- maailmanpolitiikan peruskäsitteet
- imperialismin teoria ja käytännöt
- ensimmäinen maailmansota ja sen vaikutukset kansainväliseen politiikkaan

Maailmansotien välinen aika ja toinen maailmansota

- eurooppalaiset ääriliikkeet, demokratian kriisi ja kansanvainot
- toinen maailmansota seurausilmiöineen

Kylmä sota

- kylmän sodan teoriat: Yhdysvallat ja Neuvostoliitto kaksinapaisen maailman johtajina
- kylmän sodan ideologiset, taloudelliset ja sotilaalliset rintamat
- kylmän sodan kriisien luonne
- Saksa kylmän sodan näyttämönä
- Kiinan rooli kansainvälisessä politiikassa

#### Uusi epävarmuuden aika

- Neuvostoliiton hajoaminen ja kaksinapaisuuden purkautuminen
- kansainväliset rauhanpyrkimykset
- kolmas maailma toisen maailmansodan jälkeen
- Lähi-idän ongelmakenttä
- Yhdysvaltain aseman muutos maailmanpolitiikassa
- uudet kansainväliset rakenteet

### 3. Suomen historian käännekohtia (HI3)

Kurssin tarkoituksena on analysoida Suomen historian keskeisiä muutosprosesseja ja kehityslinjoja 1800-luvulta nykyaikaan. Keskeisiä tarkastelukohteita ovat Suomen valtiollisen ja kansainvälisen aseman muuttuminen, muutoksiin liittyvät kriisit, siirtyminen sääty-yhteiskunnasta kansalaisyhteiskuntaan sekä taloudelliset ja kulttuuriset murrokset.

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee keskeiset yhteiskunnalliset ja taloudelliset muutokset
- osaa suhteuttaa Suomen valtiollisen kehityksen yleiseurooppalaiseen ja maailmanpoliittiseen taustaan
- ymmärtää talouden, yhteiskunnan, kulttuurin, aatteellisen ja valtiollisen elämän ilmiöiden keskinäisen riippuvuuden.

#### *Keskeiset sisällöt*

Ruotsin vallan perintö

Vallanvaihdos

- Suomen liittäminen Venäjään
- autonomian synty

Suomalaisuuden synty ja kansallinen herääminen

- aatteellinen ydin ja keskeiset vaikuttajat

Yhteiskunnallinen ja taloudellinen murros

- elinkeinovapaus ja Suomen teollistuminen
- sääty-yhteiskunnan hajoaminen ja kansalaisyhteiskunnan synty
- sortokaudet ja kansanvallan synty

Suomen itsenäistymisprosessi

- Suomen itsenäistyminen
- sisällissota
- hallitusmuoto

Kahtiajaosta eheytymiseen

- oikeistoradikalismien nousu
- elintason nousu
- kulttuurista kulutustavaraa

Toinen maailmansota jälkiseurauksineen

- sodat ja jälleenrakentaminen
- ulkopolitiikan muutos

Hyvinvointivaltion rakentaminen

- rakennemuutos
- 1960- ja 1970-lukujen kulttuurinen ja yhteiskunnallinen muutos

Suomen uusi kansainvälinen asema

- kytkeytyminen kansainväliseen talouteen kulttuurisesti, taloudellisesti ja poliittisesti



- suomalaisten tulevaisuus osana globaalia järjestelmää

## Syventävät kurssit

### 4. Ihminen, ympäristö ja kulttuuri (HI4)

Kurssi tarkastelee ihmisen ja luonnon vuorovaikutusta sekä tämän tuloksena tapahtunutta kulttuuriympäristön rakentumista ja kehittymistä esihistoriasta nykyaikaan.

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija ymmärtää

- ihmisen ja luonnon välisen riippuvuussuhteen osana kestävää kehitystä
- miten ihminen käyttää luonnonvaroja toimeentulon lähteenä ja miten se vaikuttaa ympäristöön ja yhteiskuntarakenteeseen
- tuotantotalouden kehityslinjat ja vaikutukset elämäntapaan
- väestönkasvun pääpiirteet ja siihen vaikuttavat tekijät.

*Keskeiset sisällöt*

Esihistoria – pyyntikulttuurin aika

- ihmisen kehitysvaiheet
- keräilijöiden ja metsästäjien elämäntapa

Maanviljely ja sen aiheuttamat muutokset

- työnjako ja kulttuurien synty
- suurten jokilaaksojen kulttuurit

Välimeren talousalue antiikin aikana

- Kreikan talouselämä
- Rooma – miljoonakaupunki ja imperiumi
- orjuus ja antiikin ajan tekniikka

Keskiajan talous- ja yhteiskuntajärjestelmä

- feodaaliyhteiskunta
- keskiajan väestö, kauppa ja kaupunki

Löytöretket

- löytöretkien edellytykset ja seuraukset
- maailmantalouden syntyminen

Teollistuva maailma

- tekniset innovaatiot ja koneteollisuuden alkuvaiheet
- muutokset sukupuolten työnjaossa
- yhteiskunnalliset muutokset ja ympäristövaikutukset
- muutokset kaupunkirakenteessa

Globaali kulutusyhteiskunta

- raaka-aineiden ja markkinoiden jakaminen
- massatuotanto ja kulutusyhteiskunta
- sosialistinen suunnitelmatalous
- kolmannen maailman muotoutuminen
- kasvun rajat ja uudet haasteet

### 5. Suomen vaiheet esihistoriasta autonomian aikaan (HI5)

Kurssi tarkastelee Suomen historian keskeisiä kehityslinjoja ennen vuotta 1809 sekä suomalaista kulttuuriperintöä.

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee maamme historialliset kehityslinjat ja niiden yhteydet Itämeren alueeseen
- tuntee Suomen väestö-, sosiaali- ja taloushistoriallisen kehityksen
- ymmärtää suomalaisen sivistyksen yhteydet länsimaiseen kulttuuriin
- oppii arvostamaan suomalaista kulttuuriperintöä

- oppii yhdistämään historialliset kehityslinjat oman kotiseudun historiaan ja näkee kehityksen myös yksittäisen ihmisen kannalta.

### *Keskeiset sisällöt*

#### Esihistoria

- esihistoria ja tulkinnat suomalaisten alkuperästä
- asutus, elinehdot, uskonnot ja uskomukset sekä ulkoiset yhteydet

#### Suomen liittyminen länsieurooppalaiseen kulttuuriyhteisöön keskiajalla

- Suomi idän ja lännen välimaastossa
- sääty-yhteiskunnan synty
- asutus, elinkeinot, uskonnolliset ja poliittiset muutokset

#### Uuden ajan uudet tuulet

- uskonpuhdistus ja keskusvallan voimistuminen

#### Suurvaltakausi

- suurvaltakauden vaikutukset Suomessa
- talous, väestö, koulutus

#### Vapauden ja hyödyn aika

- kulttuurinen ja taloudellinen kehitys
- kustavilaiset uudistukset
- kansallisen tietoisuuden ensi askeleet

## **6. Kulttuurien kohtaaminen (HI6)**

Kurssilla tarkastellaan valinnaisesti jonkin tai joidenkin kulttuuripiirien ominaispiirteitä ja nykyaikaa sekä kulttuurien välistä vuorovaikutusta. Kulttuuri ymmärretään kokonaisvaltaisena käsitteenä. Käsiteltävät kulttuurialueet valitaan Euroopan ulkopuolelta.

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee kulttuurin peruskäsitteitä ja oppii ymmärtämään omasta kulttuuristaan poikkeavan kulttuurin arvomaailmaa ja elämäntapaa
- ymmärtää kulttuurin, yhteiskuntarakenteen, talouselämän ja luonnonolosuhteiden keskinäisen riippuvuuden
- tuntee tarkasteltavan kulttuurin historiallisen kehityksen sekä sen vuorovaikutuksen muiden kulttuurien kanssa
- oppii analysoimaan kulttuurin erilaisia ilmenemismuotoja esimerkiksi taiteissa, uskonnoissa ja sosiaalisissa rakenteissa
- osaa ottaa huomioon kulttuuritaustojen erilaisuuden vuorovaikutustilanteissa.

### *Keskeiset sisällöt*

Tarkasteltavaksi kulttuurialueeksi valitaan yksi tai useampi seuraavista:

- Afrikka
- Arktiset kulttuurit
- Australian ja Oseanian alkuperäiskulttuurit
- Intia
- islamin maailma
- Japani
- Kiina
- Korea
- Latalalainen Amerikka
- Pohjois-Amerikan alkuperäiskulttuuri

## **ALU 7. Tutkielmakurssi (HI7)**

*Tavoitteet ja keskeiset sisällöt*

Kurssin sisältö/tavoitteet: Kurssi antaa edellytykset tiedon analysointiin,

tiedonhakuun sekä tiedon kriittiseen käyttöön. Kurssilla valmistetaan pienimuotoinen ohjattu tutkielma, joka perustuu joko historiallisiin lähteisiin tai ajankohtaislähteisiin. Suoritus tapahtuu hajautetusti useamman jakson aikana.

### **8. Reaalikokeeseen valmentava kurssi I (HI8)**

*Tavoitteet ja keskeiset sisällöt*

Kurssin sisältö/tavoitteet: Tämä reaalikokeeseen valmentavana kurssi toimii eri reaaliaineiden (historia ja yhteiskuntaoppi, filosofia, psykologia, uskonto, biologia ja maantieto) yhteisenä teknisenä valmennuskurssina. Kurssilla perehdytään ylioppilaskokeessa käytettyihin kysymystyyppeihin, pisteytykseen, omakohtaista kertaustekniikkaa sekä harjoitellaan reaalikokeessa tarvittavaa vastaustekniikkaa (esseevastaus).

### **9. Reaalikokeeseen valmentava kurssi II (HI9)**

*Tavoitteet ja keskeiset sisällöt*

Kurssin sisältö/tavoitteet: Kurssilla kerrataan reaaliaineiden pakollisten kurssien kohtia ainereaalikokeen luomasta näkökulmasta.

## **5.16 Yhteiskuntaoppi**

Yhteiskuntaopin opetuksen tehtävänä on tukea ja ohjata aikuisopiskelijaa yhteiskunnan aktiivisena ja vastuullisena toimijana. Yhteiskuntaopin opetus antaa perustiedot ja -taidot yhteiskunnan rakenteesta ja toiminnasta sekä kansalaisen vaikutusmahdollisuuksista. Yhteiskunnan rakennetta ja keskeisiä ilmiöitä, valtaa, taloutta ja vaikuttamista tarkastellaan suomalaisen yhteiskunnan, Euroopan ja maailman näkökulmasta. Yhteiskuntaoppi rakentuu eri yhteiskuntatieteiden ja oikeustieteiden sisällöistä.

Opetuksen tavoitteena on tukea opiskelijaa aktiivisena, suvaitsevaisena ja demokraattisena kansalaisena sekä antaa hänelle kokemuksia yhteiskunnallisesta toimimisesta ja demokraattisesta vaikuttamisesta. Opetus perustuu myönteisiin yhteiskuntaeettisiin arvoihin kuten sosiaaliseen vastuuntuntoon, ihmisoikeuksiin, työn ja yrittäjyyden arvostukseen sekä aktiiviseen kansalaisuuteen.

### **Opetuksen tavoitteet**

Yhteiskuntaopin opetuksen tavoitteena on, että aikuisopiskelija

- ymmärtää yhteiskunnan olemuksen historiallisen kehityksen tuloksena
- tuntee Suomen yhteiskuntajärjestelmän ja talouselämän perusteet ja toimintatavat ja osaa suhteuttaa ne eurooppalaisiin ja kansainvälisiin yhteyksiin
- hallitsee keskeisen yhteiskunnallisen ja taloudellisen käsitteistön
- on selvillä vaikutus- ja osallistumismahdollisuuksista kansalaisyhteiskunnassa ja osaa myös käyttää niitä
- pystyy hankkimaan ajankohtaista tietoa eri lähteistä sekä arvioimaan kriittisesti verbaalista, kuvallista ja tilastollista informaatiota
- kykenee muodostamaan itselleen perustellun näkemyksen ristiriitaisista ja arvosidonnaisista yhteiskunnallisista ja taloudellisista kysymyksistä
- saa edellytyksiä vastuuntuntoisen, tasa-arvoa kunnioittavan ja suvaitsevan yhteiskuntakäsityksen rakentamiseen.

### **Arviointi**

Yhteiskuntaopin oppimisen arvioinnissa huomio kiinnitetään oppimäärän asiasisällön ja keskeisten käsitteiden hallintaan, opiskelijan valmiuteen ilmaista tietonsa jäsentyneesti sekä arvioida ja tulkita yhteiskunnallisia ilmiöitä ja eri tavoin esitettyä sanallista, numeerista ja graafista informaatiota kriittisesti. Näitä valmiuksia arvioidaan kurssien yhteydessä monipuolisten koetehtävien avulla tai käyttämällä vaihtoehtoisia arviointikeinoja.

## **Pakollinen kurssi**

### **1. Yhteiskuntatieto (YH1)**

Kurssi perehdyttää valtiolliseen ja yhteiskunnalliseen järjestelmään ja keskittyy suomalaisen yhteiskunnan analyysiin valtio-opin, sosiaalipolitiikan ja sosiologian käsitteistöä ja teorioita hyödyntäen. Keskeisiä näkökulmia ovat yhteiskunnan perusrakenteiden kehitys, valta ja vaikuttaminen.

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää suomalaisen yhteiskunnan perusrakenteet
- tuntee kansalaisen perusoikeudet, vaikuttamiskeinot ja -mahdollisuudet
- omaksuu tasapainoisen ja analyyttisen näkökulman yhteiskuntaan
- tuntee hyvinvointiyhteiskunnan perusteet.

*Keskeiset sisällöt*

Suomalaisen yhteiskunnan kehitys

- Suomen väestörakenne
- hyvinvointivaltion rakentuminen
- hyvinvointivaltion mahdollisuudet

Valta

- valta käsitteenä ja vallankäytön muodot
- poliittiset järjestelmät

Vaikuttaminen

- demokratia ja kansalaisyhteiskunta
- globaali vaikuttaminen
- vaikuttamisen haasteet

Oikeusvaltio ja turvallisuusjärjestelmät

- perusoikeudet
- tuomio- ja järjestysvalta
- turvallisuuspolitiikka ja vaihtuvat uhkakuvat

Sosiaalipolitiikka

- tarkoitus, tehtävä ja muodot

## **Syventävät kurssit**

### **2. Taloustieto (YH2)**

Kurssi johdattaa ymmärtämään talouselämän toimintaperiaatteita. Se pohjautuu taloustieteisiin. Kurssilla käsitellään mikro- ja makrotalouden kysymyksiä kuluttajan, yritysten ja valtioiden näkökulmasta. Kurssilla tutustutaan talouselämään erityyppisten tilastojen ja muiden lähteiden avulla.

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tutustuu kansantalouden keskeisiin perusteisiin, käsitteisiin ja teorioihin
- tutustuu Suomen ja kansainvälisen talouselämän nykytilaan ja tulevaisuuden näkyymiin
- saa taitoja tehdä jokapäiväisiä taloudellisia päätöksiä ja tarkastelee taloudellisia kysymyksiä myös eettiseltä kannalta

- tuntee työntöön ja yrittäjyyden merkityksen kansantaloudelle.

#### *Keskeiset sisällöt*

##### Suomalaisten elinkeinot

- alkutuotanto
- teknologia ja teollistuminen
- palveluyhteiskunta

##### Taloudellinen toiminta ja yritykset

- talouden peruskäsitteet
- kysyntä, tarjonta ja tasapaino markkinatalouden perusteina
- kilpailu ja sen muodot
- yritystoiminta ja kuluttaja

##### Talouselämän vaihtelut ja häiriöt

- taloudellinen kasvu
- keynesiläisyys ja monetarismi talouden häiriöiden vaihtoehtoisina ratkaisumalleina

##### Rahapolitiikka ja rahoitusmarkkinat

- markkinoiden vapautuminen
- rahoitusmarkkinoiden rakenne
- rahapolitiikka ja korko

##### Julkinen talous ja talouspolitiikka

- verotus ja finanssipolitiikka
- politiikka ja markkinavoimat
- tulopolitiikka

##### Suomi kansainvälisessä kaupassa

- kansainvälistyvä talous ja Suomi
- globalisaation vaikutuksia

##### Suomen talouden tulevaisuudennäkymät

- uhkatekijät, mahdollisuudet ja kasvun rajat

### **3. Kansalaisen lakitieto (YH3)**

Kurssi antaa perustiedot Suomen oikeusjärjestyksestä ja opettaa opiskelijaa valvomaan omia oikeuksiaan sekä hoitamaan yksinkertaiset oikeustoimet itse.

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii perustiedot Suomen oikeusjärjestyksestä ja sen keskeisistä periaatteista
- saa perustiedot Suomen tuomioistuineläytöksestä ja kansalaisen kannalta merkittävistä kansainvälisistä tuomioistuimista
- oppii hoitamaan itse tavanomaisimmat oikeusasiat
- tuntee oikeutensa, etunsa ja velvollisuutensa kansalaisena, työntekijänä ja kuluttajana
- kykenee löytämään ja oppii käyttämään keskeisiä oikeudellisen tiedon lähteitä
- haluaa toimia oikein ja lainmukaisesti.

#### *Keskeiset sisällöt*

##### Lakitiedon perusteet

- Suomen oikeushistoria
- oikeusjärjestys ja oikeusjärjestelmä
- peruskäsitteet
- oikeudellisen tiedon hankkiminen

##### Kansalaisen yleisimmät oikeustoimet

- perheoikeus
- työoikeus
- kuluttajansuoja

- velka, takaus ja maksukyvyttömyys
- asuminen
- muutoksenhaku viranomaisten päätöksiin

Rikos- ja prosessioikeus

- oikeudenkäynti ja sen vaihtoehdot
- rangaistukset
- kansainvälinen oikeus ja siihen vetoaminen

#### 4. Eurooppalaisuus ja Euroopan unioni (YH4)

Kurssi perehdyttää opiskelijat Euroopan unionin toimintaan, yksittäisen kansalaisen asemaan yhdentävässä Euroopassa sekä kannustaa osallistumaan ajankohtaiseen Euroopan unionista käytävään keskusteluun.

*Tavoitteet*

- Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- saa monipuolista ja syventävää tietoa Euroopan unionista ja sen toiminnasta
- oppii toimimaan Euroopan unionin kansalaisena
- tuntee Euroopan yhdentymisen tarjoamia etuja ja haittoja, mahdollisuuksia ja uhkia
- osaa hankkia Euroopan unionia ja kansalaisia koskevaa vertailevaa tietoa
- ymmärtää Euroopan yhdentymisen merkityksen oman elämänsä ja Suomen poliittisen järjestelmän kannalta.

*Keskeiset sisällöt*

- Eurooppalainen identiteetti
- yhteiset eurooppalaiset arvot
- Euroopan unionin kansalaisuus

Vaikuttaminen ja vallankäyttö Euroopan unionissa

- Euroopan unionin päätöksentekojärjestelmä
- suomalaiset Euroopan unionin päätöksentekojärjestelmässä
- erilaiset jäsenet

Euroopan unionin alueelliset vaikutukset

- nuorten opiskelu ja työnteko Euroopan unionissa
- alueitten unioni kansalaisen näkökulmasta

Euroopan unionin haasteet

- Euroopan unionin laajeneminen
- yhteinen turvallisuuspolitiikka
- Euroopan unioni ja globaalit järjestelmät

## 5.17 Psykologia

Ihmisen toimintaa tutkivana tieteenä psykologia antaa aikuisopiskelijalle valmiuksia havainnoida ja ymmärtää monipuolisesti ihmistä ja hänen toimintaansa vaikuttavia tekijöitä. Psykologisen tiedon ja käsitteiden avulla opiskelija voi omakohtaisesti tunnistaa, tiedostaa ja käsitellä psyykkisiä ilmiöitä. Psykologian tiedot ja taidot tukevat itsetuntemusta, itsensä kehittämistä ja psyykkisen hyvinvoinnin ylläpitämistä. Psykologian yhtäältä empiirinen ja toisaalta pohdiskeleva ote luo opiskelijalle mahdollisuuden kehittää omaa kriittistä ajatteluaan.

Opetuksessa luodaan edellytykset psykologisen tiedon ymmärtämiseen ja omakohtaiseen soveltamiseen. Opiskelijaa autetaan oivaltamaan psykologisen tiedon yhteys sosiaalsiin,

kulttuurisiin ja ajankohtaisiin kysymyksiin sekä ymmärtämään psyykkisten, biologisten ja sosiaalisten tekijöiden välistä vuorovaikutusta ja vastavuoroista riippuvuutta.

Opetuksessa käsitellään psykologisen tiedon luonnetta ja tiedon muodostumista painottaen ajankohtaisen tutkimuksen ja tutkimusperinteen keskeisiä sisältöjä. Opetuksessa hyödynnetään aikuisopiskelijoiden omakohtaisia kokemuksia ja elämäntilanteita.

## Opetuksen tavoitteet

Psykologian opetuksen tavoitteena on, että aikuisopiskelija

- hahmottaa tutkimustiedon pohjalta ihmisen toiminnan kokonaisuutena, joka perustuu psyykkisten, biologisten ja sosiaalisten tekijöiden vuorovaikutukseen
- hallitsee psykologian keskeisiä käsitteitä, kysymyksenasetteluja ja tiedonhankintakeinoja sekä tietää psykologian tutkimustuloksia ja pystyy niiden pohjalta arvioimaan tieteellisen tiedon mahdollisuuksia ja rajoituksia
- ymmärtää psykologista tietoa siten, että pystyy soveltamaan tietojaan elämäntilanteidensa ja mahdollisuuksiensa tunnistamiseen, oman psyykkisen kehityksensä ja hyvinvointinsa edistämiseen, opiskeluunsa sekä ajattelunsa, ihmissuhteidensa ja vuorovaikutustaitojensa kehittämiseen
- osaa hankkia psykologista tietoa eri tietolähteistä ja kykenee arvioimaan tiedon luotettavuutta
- kehittää valmiuksiaan sosiaaliseen ja yhteiskunnalliseen toimintaan, yhteiskunnallisten ja kulttuurillisten muutosten – kuten teknologisen kehityksen – tunnistamiseen ja kohtaamiseen sekä erilaisista kulttuuritaustoista ja yhteiskunnallisista oloista tulevien ihmisten toiminnan ymmärtämiseen.

## Arviointi

Arvioinnissa kiinnitetään huomiota opiskelijoiden kognitiivisesti korkeatasoiseen ymmärrykseen tähtäävään osaamiseen. Arvioinnissa painotetaan tiedon muokkaamista ja kokonaisuuksien hallintaa yksittäisten tietojen toistamisen sijasta. Opiskelijan tulee osoittaa, että hän on ymmärtänyt opiskelemaansa asiat ja että hän pystyy soveltamaan oppimaansa tietoa.

## Syventävät kurssit

### 1. Psyykkinen toiminta, oppiminen ja vuorovaikutus (PS1)

*Tavoitteet:* Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tutustuu psykologiaan tieteenä ja psykologian soveltamiseen yhteiskunnan eri alueilla
- ymmärtää erilaisia tapoja tutkia ja selittää ihmisen toimintaa
- tietää psykologian keskeisiä aihepiirejä, kuten emootio, motivaatio ja kognitiiviset toiminnot, sekä osaa havainnoida ja pohtia ihmisen toimintaa näitä kuvaavien käsitteiden avulla
- ymmärtää oppimista psykologiseen tietoon tukeutuen ja osaa pohtia psykologisen tiedon avulla omaa opiskeluaan
- osaa soveltaa sosiaalipsykologista tietoa sosiaalisen vuorovaikutuksen tarkastelussa ja ymmärtää itseään ryhmän jäsenenä.

*Keskeiset sisällöt*

- psykologia tieteenä: psykologian tutkimuskohteet ja sovellusalueet, psykologisen tiedon muodostuminen, keskeisiä lähestymistapoja psykologisten ilmiöiden selittämiseen
- psyykkisen toiminnan luonne: psykologian peruskäsitteitä, toimintaa ohjaavia psyykkisiä, biologisia ja sosiaalisia tekijöitä

- oppimisen psykologian perusteet ja sovelluksia
- sosiaalipsykologian perusteita, kuten ryhmädynamiikka, roolit ja normit

## 2. Ihmisen psyykinen kehitys (PS2)

### *Tavoitteet*

- Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- ymmärtää yksilön psyykkisen kehityksen perustana olevia psykologisia, biologisia ja sosiaalisia tekijöitä ja näiden keskinäistä riippuvuutta
- tietää keskeisiä kehityspsykologisia teorioita ja osaa soveltaa kehityspsykologista tietoa omaan elämäänsä
- ymmärtää yksilön psyykkisen kehityksen jatkuvan monimuotoisena koko elämän ajan
- ymmärtää yksilön kehitykseen liittyviä mahdollisia ongelmia ja ymmärtää, että kehitykseen voidaan vaikuttaa
- ymmärtää, miten psyykkistä kehitystä tutkitaan.

### *Keskeiset sisällöt*

- yksilön psyykinen kehitys elämän eri vaiheissa
- psyykkisen kehityksen osa-alueet kehityspsykologisten teorioiden valossa
- psyykkisen kehityksen yhteydet biologisiin tekijöihin, esimerkiksi perintötekijöihin ja hermoston kehitykseen
- sosiaalisen vuorovaikutuksen ja kulttuurin merkitys ihmisen psyykkisessä kehityksessä
- psyykkisen kehityksen ongelmia ja niihin vaikuttaminen
- psyykkisen kehityksen tutkiminen

## 3. Ihmisen tiedonkäsittelyn perusteet (PS3)

### *Tavoitteet*

- Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- ymmärtää kognitiivisten perusprosessien, kuten tarkkaavaisuuden, havaitsemisen ja muistin toiminnan periaatteita, ja osaa hyödyntää niitä omaan oppimiseensa
- ymmärtää vireystilan säätelyä ja sen merkitystä ihmisen hyvinvoinnin kannalta
- ymmärtää hermoston perusrakenteen ja toiminnan periaatteita sekä niiden yhteyden kognitiivisiin perustoimintoihin
- tietää, miten kognitiivisia perusprosesseja ja hermoston toimintaa tutkitaan.

### *Keskeiset sisällöt*

- kognitiiviset perusprosessit
- vireystilan säätely, nukkuminen ja uni
- hermoston rakenne, hermosolun ja hermoverkkojen toiminta ja niiden yhteys psyykkisiin toimintoihin
- kognitiivisen toiminnan häiriöt ja aivovauriot sekä niiden kuntoutus
- kognitiivisen psykologian ja neuropsykologian tutkimus ja sovelluksia

## 4. Motivaatio, tunteet ja älykäs toiminta (PS4)

### *Tavoitteet*

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää ihmisen toiminnan olevan sekä tietoisien ohjauksen että tiedostamattomien tekijöiden vaikutuksen alaisista
- tutustuu motivaation ja emootioiden perusteorioiden ja tietää, miten ihmisen motivaatiota ja emootioita koskeva tutkimustieto syntyy niiden pohjalta
- ymmärtää, miten motivaatio, emootiot ja kognitiiviset toiminnot muodostavat dynaamisen toimintaa ohjaavan kokonaisuuden



- ymmärtää, miten motivaatio ja emootiot ovat yhteydessä yksilön ja yhteisön hyvinvointiin
- ymmärtää tietoisuuden, ajattelun ja kielen merkityksen ihmisen toiminnassa
- ymmärtää taitavan ajattelun, älykkyyden, asiantuntijuuden ja luovuuden edellytyksiä ja kehittämismahdollisuuksia yksilön ja yhteisön näkökulmasta.

#### *Keskeiset sisällöt*

- eritasoiset motiivit sekä motivaation kehittäminen ja ylläpitäminen
- tunteet moniulotteisina prosesseina sekä niiden muodostuminen, ilmeneminen ja merkitys
- motivaation ja emootioiden perusteoriat ja tutkimus
- motivaation, emootioiden ja kognitiivisten toimintojen keskinäiset vaikutukset ihmisen toiminnassa
- motivaation, emootioiden ja niiden säätelyn yhteys hyvinvointiin yksilö- ja yhteisötasolla
- motivaation ja tunteiden yhteydet sosiaaliin ja kulttuuriin tekijöihin sekä motivaation ja tunteiden biopsykologinen perusta
- korkeatasoinen kognitiivinen toiminta, kuten ajattelu, ongelmanratkaisu ja päätöksenteko

## 5. Persoonallisuus ja mielenterveys (PS5)

### *Tavoitteet*

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää persoonallisuuskäsitteen laaja-alaisuuden ja tietää, millaisin tutkimusmenetelmin persoonallisuutta koskeva tieto on syntynyt
- ymmärtää erilaisia lähestymistapoja persoonallisuuden kuvaamiseen
- ymmärtää mielenterveyden määrittelyn vaikeuden sekä sen, miten psyykkiset, biologiset, sosiaaliset ja kulttuuriset tekijät ovat yhteydessä mielenterveyteen
- tietää keskeisiä mielenterveyden häiriöitä ja niiden erilaisia hoitomuotoja
- tietää psyykkisen hyvinvoinnin ylläpitämisen keinoja.

### *Keskeiset sisällöt*

- persoonallisuuspsykologian keskeisiä käsitteitä, esimerkiksi minuus ja identiteetti
- persoonallisuuden määrittely ja selittäminen psykologian eri näkökulmista
- persoonallisuuden tutkiminen
- mielenterveyteen vaikuttavat tekijät ja mielenterveyden häiriöt
- psykoterapia ja lääkehoito mielenterveyden ongelmien hoidossa
- psyykkisen hyvinvoinnin ylläpitäminen

## 5.18 Musiikki

*”Opiskelijan, joka on aloittanut lukio-opintonsa alle 18-vuotiaana, tulee opiskella ...vähintään... kaksi kurssia kuvataidetta tai musiikkia tai yksi kurssi kumpaakin viimeksi mainittua ainetta.”  
(Valtioneuvoston asetus 955/2002, 9 § 5 mom)*

Musiikinopetuksen tehtävänä on tarjota elämyksiä, taitoja ja tietoja, jotka lisäävät aikuisopiskelijan musiikillista yleissivistystä ja kannustavat häntä elinikäiseen musiikin harrastamiseen. Oppisisältöjen valinnassa otetaan huomioon opiskelijoiden erilainen suuntautuminen ja lähtötaso. Musiikin kursseilla pyritään tarjoamaan jokaiselle mielekkäitä musiikillisia tehtäviä.

Musiikinopetus perustuu ajatukselle, että musiikki on merkittävä osa ihmisen kulttuuria. Musiikinopiskelu syventää oman ja muiden kulttuurien tuntemusta. Se auttaa arvostamaan kulttuurien monimuotoisuutta ja ymmärtämään kulttuurien- ja taiteidenvälistä vuorovaikutusta.

Opiskelija saa valmiuksia taiteelliseen työskentelyyn, aktiiviseen kulttuurivaikuttamiseen, teknologian hyödyntämiseen musiikin alalla ja median tarjonnan kriittiseen tarkasteluun.

## Opetuksen tavoitteet

Musiikin opetuksen tavoitteena on, että aikuisopiskelija

- kehittää taitoaan kuunnella musiikkia ja tulkita kuulemaansa
- ilmaisee itseään musiikillisesti, laulaen ja soittaen, yksin ja ryhmässä
- syventää tietojaan musiikin eri tyyleistä, lajeista ja historiasta
- tiedostaa oman suhteensa musiikkiin ja ymmärtää musiikkikulttuurien monimuotoisuutta
- ymmärtää musiikin ja äänen merkitystä mediassa.

## Arviointi

Musiikinopetus tarjoaa samanaikaisesti useita tapoja kehittää opiskelijoiden muusikkoutta ja musiikillista osaamista. Kukin opiskelija syventää musiikillisia valmiuksiaan sekä itsenäisesti että yhdessä ryhmän kanssa. Nämä musiikinopiskelun erityispiirteet edellyttävät jatkuvaa ja monipuolista arviointia, jolla suunnataan ja tarkennetaan oppimisprosessin kulkua. Arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijan lähtötaso sekä se, että opiskelijan osaaminen voi ilmetä millä tahansa musiikin osa-alueella. Opiskelijan itsearviointi on olennainen osa arviointia. Musiikissa arvioidaan opiskelijan musiikillista toimintaa koulussa, ei hänen musikaalisuuttaan.

## Pakolliset kurssit

### 1. Musiikki ja minä (MU1)

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija löytää oman tapansa toimia musiikin alueella. Hän pohtii oman musiikkisuhteensa kautta musiikin merkitystä ihmiselle ja ihmisten väliselle vuorovaikutukselle. Hän tutkii omia mahdollisuuksiaan musiikin tekijänä ja tulkitsijana. Kurssilla tutustutaan opiskelijoiden omaan ja muuhun paikalliseen musiikkitoimintaan. Kurssilla syvennetään musiikin peruskäsitteiden tuntemusta käytännön musisoinnin avulla sekä perehdytään kuulonhuoltoon.

### 2. Moniääninen Suomi (MU2)

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija oppii tuntemaan suomalaista musiikkia ja vahvistaa omaa kulttuurista identiteettiään. Kurssilla tutkitaan erilaisia Suomessa esiintyviä musiikkikulttuureja ja niiden sisäisiä osakulttuureja sekä niiden taustatekijöitä, kehitystä ja olennaisia piirteitä. Kurssilla tarkastellaan eurooppalaisen taidemusiikin vaikutuksia suomalaiseen musiikkikulttuuriin. Sisältöjen tulee edustaa eri musiikinlajeja: populaari-, taide- ja perinnemusiikkia.



Muiden musiikin kurssien osalta noudatetaan Kaarinan lukion opetussuunnitelmaa.

## 5.19 Kuvataide

*”Opiskelijan, joka on aloittanut lukio-opintonsa alle 18-vuotiaana, tulee opiskella... vähintään.. kaksi kurssia kuvataidetta tai musiikkia tai yksi kurssi kumpaakin viimeksi mainittua ainetta.”  
(Valtioneuvoston asetus 955/2002, 9 § 5 mom)*

Kuvataideopetuksen tavoitteena on kehittää opiskelijan kuvailmaisua ja kykyä tulkita kuvia. Opiskelija oppii arvottamaan ja arvostamaan omaa sekä muiden kulttuuria. Opiskelun kohteina ovat kuvailmaisussa vaadittavat taidot ja tiedot sekä ympäristön visuaaliset ilmiöt: kuvataide, rakennettu ympäristö ja median kuvat. Opiskelija ohjataan pohtimaan esteettisten ja eettisten arvovalintojen suhdetta ja vaikutusta. Opetuksessa käsitellään yhteiskunnassa vallitsevien arvojen ja merkityksien ilmenemistä taiteessa ja visuaalisessa ympäristössä.

Taiteellisella prosessilla on persoonallisuutta eheyttävä vaikutus. Aistihavaintojen, muodon ja sisällön tutkiminen sekä visualisoiminen ovat taiteellisen työskentelyn välineitä ja kuvataidetta opiskellaan tekemällä kuvaa. Opetuksessa tuetaan opiskelijan mielikuvituksen ja assosiaatiokyvyn kehittymistä. Tavoitteena on, että opiskelija saa onnistumisen elämyksiä ja kauneuden kokemuksia ja että hänelle syntyy elinikäinen suhde taiteeseen sekä kyky havaita esteettisiä laatuja.

Opiskeltavat kuvataiteen sisällöt liitetään kulttuuriseen viitekehikseensä yhdistämällä teorian tietoa käytännön työskentelyyn. Oppisisällöistä rakennetaan teemallisia kokonaisuuksia. Taiteen ja median kuvia käytetään opetuksessa rinnakkain tarkasteltaessa visuaalisia ilmiöitä. Taiteen historia ja nykytaide ovat kuvataideopetuksen läpäiseviä aihekokonaisuuksia. Opetus tukee taiteiden välisyyttä sekä yhteistyötä eri tiedonalojen ja ympäröivän yhteiskunnan kanssa. Kuvataiteen opetuksessa on otettava huomioon paikallisuus.

## **Opetuksen tavoitteet**

Kuvataiteen opetuksen tavoitteena on, että aikuisopiskelija oppii tunnistamaan, ymmärtämään ja arvottamaan kuvataidetta ja muuta visuaalista kulttuuria omassa elämässään ja yhteiskunnassatuntee kuvataiteen ja visuaalisen kulttuurin keskeisiä käsitteitä ja osaa käyttää niitä taideteosten, visuaalisten viestien sekä omien ja toisten töiden tulkinnassa, arvioinnissa ja työskentelyprosessin kuvailussaharjaantuu tavoitteelliseen prosessinomaiseen työskentelyyn ja itsearviointiin sekä yhteistyöhön

- oppii valitsemaan ja käyttämään tarkoituksenmukaisesti eri materiaaleja, tekniikoita ja välineitä kuvallisessa ilmaisussaan
- tuntee nykytaidetta ja kuvataiteen historiaa
- ymmärtää mediakulttuuria ja sen vaikutusta ihmiseen ja yhteiskuntaan
- oppii mediatuotannon visuaalisen sisällön suunnittelua, tuottamista ja esteettistä arviointia ja osaa soveltaa mediatekniologiaa omassa kuvallisessa työskentelyssään
- tuntee arkkitehtuurin, muotoilun ja esinekulttuurin visuaalista kieltä ja historiaa
- tiedostaa oman toimintansa vaikutukset luontoon, kulttuurimaisemaan, rakennettuun ympäristöön ja niitä koskevaan suunnitteluun ja päätöksentekoon
- osaa käyttää ja arvostaa kulttuuripalveluja.

## **Arviointi**

Kuvataiteen arviointi on opiskeluajan kestävä ja vuorovaikutteista. Arvioinnin tulee antaa tietoa opiskelijan edistymisestä ja samalla kannustaa häntä ilmaisemaan itseään rohkeasti luottaen omaan kuvalliseen ilmaisuunsa. Kuvataideopetuksen tulee kehittää opiskelijan itsearviointitaitoja. Arvioinnin kohteina ovat työprosessit, työskentelyn tulokset, sisällölliset, ilmaisulliset ja tekniset taidot ja kyky soveltaa teorian tietoa omassa ilmaisussaan. Kuvataidekurssien arvioinnissa otetaan huomioon kuvalliset ja kirjalliset yksilö- ja ryhmätehtävät, luonnokset, itsenäisesti suoritettavat tehtävät ja yleinen aktiivisuus.

## **Pakolliset kurssit**

## 1. Minä, kuva ja kulttuuri (KU1)

### Tavoitteet

- Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- tuntee visuaalisen kulttuurin sisältöjä ja perusteita
- oppii ilmaisemaan itseään kuvataiteen keinoin ja tekemään omakohtaisia ratkaisuja
- oppii käyttämään taiteen käsitteistöä tarkastellessaan ja arvioidessaan omia, muiden opiskelijoiden, taiteen ja median kuvia
- oppii tarkastelemaan visuaalisen kulttuurin ilmiöitä kriittisesti ja tulkitsemaan niiden sisältöjä, muotoja ja merkityksiä yksilön ja yhteiskunnan kannalta sekä soveltamaan oppimaansa omassa työskentelyssään
- ymmärtää kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin merkityksen omassa elämässään ja yhteiskunnassa.

### Keskeiset sisällöt

- mitä taide on: taide yksilön ja yhteiskunnan kannalta ja erilaiset taidekäsitteet
- kuvan valta ja vallan kuva kulttuurissa
- taide kulttuurin tulkinta: suomalaisuus, pohjoismaisuus, eurooppalaisuus ja Euroopan ulkopuolisia kulttuureita
- oma kuvallinen ilmaisu: piirtäminen, maalaaminen, kolmiulotteinen työskentely, digitaalisen kuvan käyttö
- kuvan rakentamisen keinot: sommittelu, muoto, väri, liike, tila ja aika
- kuvan tulkinta ja analysointi kuvallisin ja sanallisin keinoin, analysointitapoihin, kuten formalistiseen, semioottiseen, ikonografiseen ja reseptioanalyttiseen tulkintaan tutustuminen

## 2. Ympäristö, paikka ja tila (KU2)

### Tavoitteet

- Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- oppii muotoilun ja arkkitehtuurin perusteita, ilmaisutapoja, materiaalituntemusta, estetiikkaa ja suunnitteluprosesseja
- oppii ympäristön suunnittelussa ja muotoilussa tekemään havaintoja eri näkökulmista, kuten esteettiseltä ja eettiseltä sekä sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä kehityksen kannalta
- oppii tarkastelemaan ympäristöä luonnonvaraisena, rakennettuna, sosiaalisena ja psyykkisenä ilmiönä sekä kulttuurisena viestinä
- ymmärtää yhteisö- ja ympäristötaiteen merkityksen ympäristösuunnittelussa ja laajemmin visuaalisessa kulttuurissa.

### Keskeiset sisällöt

- tila käsitteenä: tilan kokeminen psyykkisenä, fyysisenä ja sosiaalisena paikkana
- arkkitehtuurin ja muotoilun peruskäsitteet: mittakaava, liike, tila, suhdejärjestelmät, rakenne, väri, muoto ja materiaali
- maisema, rakennus, esine ja taideteos materiaalisena, henkisenä, esteettisenä ja oman aikansa kulttuurihistoriallisena viestinä
- arkkitehtuuri ja muotoilu kulttuurisesti kestävä kehityksen ja talouselämän näkökulmasta
- mallintaminen, havainnekuvat, pienoismallit ja materiaalikokeilut



## 5.20 Liikunta

*”Opiskelijan, joka on aloittanut lukio-opintonsa alle 18-vuotiaana, tulee opiskella ... vähintään yksi kurssi liikuntaa...” (Valtioneuvoston asetus 955/2002, 9 § 5 mom)*

Liikunnanopetuksen tehtävänä on edistää aikuisopiskelijoiden fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista toimintakykyä. Liikunnan positiiviset kokemukset vahvistavat psyykkistä vireystilaa ja jaksamista. Liikunnanopetus tarjoaa opiskelijalle taitoja, tietoja ja kokemuksia, joiden avulla luodaan valmiuksia omaehtoiseen liikunnan harrastamiseen. Opetuksessa painotetaan eettisiä arvoja. Fyysisen kunnon harjoittamisen ja seurannan avulla opiskelijoita ohjataan ymmärtämään hyvän kunnon merkitys jaksamiselle.

Liikuntaa opetetaan monipuolisesti ottaen huomioon paikalliset olosuhteet. Opetusjärjestelyinä käytetään yksilö-, pienryhmä- ja ryhmäopetusta. Erityistä tukea tarvitseville opiskelijoille opetusta eriytetään yksilöllisten tarpeiden pohjalta.

### Opetuksen tavoitteet

Liikunnan opetuksen tavoitteena on, että aikuisopiskelija

- kehittää taitojaan ja tietojaan eri liikuntamuodoissa
- kokee omaehtoisen liikunnan harrastamisen mielekkääksi
- osaa arvioida omaa fyysistä kuntoaan sekä asettaa itselleen tavoitteita
- ymmärtää liikunnan ja hyvinvoinnin välisiä yhteyksiä
- osaa työskennellä rakentavasti, turvallisesti ja vastuullisesti sekä itsenäisesti että ryhmässä.

### Arviointi

Liikunnan arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijan aktiivisuus, vastuullisuus ja asennoituminen sekä taidot, tiedot ja toimintakyky.

### Pakollinen kurssi

Pakollisella kurssilla syvennetään perusopetuksessa opittuja taitoja ja tietoja sekä annetaan mahdollisuus tutustua uusiin lajeihin. Kurssin sisällön suunnittelussa otetaan huomioon paikalliset olosuhteet ja paikkakunnan tarjoamat mahdollisuudet.

#### 1. Kuntokurssi (LI1)

##### *Tavoitteet*


Tavoitteena on, että opiskelija

- saa ohjausta monipuoliseen liikuntaan
- saa perustiedot kunto-ohjelman laatimiseen ja toteuttamiseen
- oppii arvostamaan terveyttä ja työkykyä
- tutustuu rentoutusmenetelmiin
- kehittyy sosiaalisessa kanssakäymisessä.

##### *Keskeiset sisällöt*

- fyysisen kunnon harjoittelu ja rentoutusharjoitukset
- sisä- ja ulkopalloilu, mailapelit
- voimistelu ja tanssi eri muodoissaan
- uinti- ja vesipelastustaito
- suunnistus ja luontoliikunta

- talviliikunta
- yleisurheilu

 Muiden liikunnan kurssien osalta noudatetaan Kaarinan lukion opetussuunnitelmaa.

## 5.21 Terveystieto

*”Opiskelijan, joka on aloittanut lukio-opintonsa alle 18-vuotiaana, tulee opiskella ...vähintään... yksi kurssi terveystietoa...” (Valtioneuvoston asetus 955/2002, 9 § 5 mom)*

Terveystieto on monitieteiseen tietoperustaan nojautuva oppiaine, jonka tarkoitus on edistää terveyttä, hyvinvointia ja turvallisuutta tukevaa osaamista. Tämä osaaminen ilmenee tiedollisina, sosiaalisina, tunteiden käsittelyä ohjaavina, toiminnallisina, eettisinä sekä tiedonhankintavalmiuksina. Terveysosaamiseen kuuluu valmius ottaa vastuuta oman ja toisten terveyden edistämisestä. Lukion terveystiedon opetuksessa terveyttä ja sairautta sekä terveyden edistämistä ja sairauksien ehkäisyä ja hoitoa tarkastellaan yksilön, perheen, yhteisön ja yhteiskunnan näkökulmasta.

Terveys ymmärretään fyysisenä, psyykkisenä ja sosiaalisena työ- ja toimintakykynä. Lukion terveystiedon opiskelussa terveyteen ja sairauksiin liittyviä ilmiöitä tarkastellaan tutkimus- ja kokemustiedon avulla. Tärkeää on myös terveyttä koskeva arvopohdinta.

### Opetuksen tavoitteet

Terveystiedon opetuksen tavoitteena on, että aikuisopiskelija

- ymmärtää työ- ja toimintakyvyn, turvallisuuden sekä sairauksien ehkäisyn ja terveyden edistämisen merkityksen
- osaa käyttää terveyden edistämiseen, terveyteen ja sairauteen liittyviä keskeisiä käsitteitä
- ymmärtää sairauksien, erityisesti kansantautien ja tartuntatautien, ehkäisyn merkityksen ja tuntee niiden keskeisiä ehkäisy- ja hoitomahdollisuuksia yksilön ja yhteiskunnan näkökulmasta
- pohtii terveyttä koskevia arvokysymyksiä ja osaa perustella omia valintojaan ja oppii arvostamaan terveyttä voimavarana sekä edistämään terveyttä
- tuntee kansanterveyden historiallista kehitystä ja väestöryhmien välisten terveyserojen syntyyn vaikuttavia tekijöitä
- tuntee terveyden- ja sosiaalihuollon peruspalveluja sekä kansanterveyteen liittyvää kansalaistoimintaa
- perehtyy terveyttä koskevan tiedon hankintamenetelmiin sekä osaa kriittisesti arvioida ja tulkita terveyttä ja sairauksia koskevaa tietoa ja erilaisia terveystietokulttuuriin liittyviä ilmiöitä.

### Arviointi

Arvioinnissa korostetaan terveyttä ja sairautta koskevan tiedon ymmärtämistä ja soveltamista. Huomio kiinnitetään siihen, miten opiskelija osaa käyttää ja yhdistää erilaisiin lähteisiin perustuvaa tietoa. Arvioinnin kohteena ovat opiskelijan valmius terveyttä ja sairautta koskevaan eettiseen arvopohdintaan ja taito perustella omia terveysvalintoja sekä taito arvioida yhteisössä tehtyjä terveyttä ja sairautta koskevia ratkaisuja. Terveystiedon arvioinnissa voidaan käyttää kurssikokeita, yksilö- ja ryhmätehtäviä, esitelmiä, pienimuotoisia kartoituksia ja tutkimuksia.

## Pakollinen kurssi

### 1. Terveyden perusteet (TE1)

#### *Tavoitteet*

- Kurssin tavoitteena on, että opiskelija
- tuntee fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen työ- ja toimintakykyyn sekä työ- ja muuhun turvallisuuteen vaikuttavia tekijöitä ja osaa arvioida niiden toteutumista omassa elämäntavassaan ja ympäristössään
- tietää kansantautien ja yleisimpien tartuntatautien ehkäisyn merkityksen yksilön ja yhteiskunnan näkökulmasta sekä oppii pohtimaan niiden ehkäisyyn liittyviä ratkaisuja yhteiskunnassa
- tunnistaa terveyserojen syntyyn vaikuttavia tekijöitä
- osaa hankkia, käyttää ja arvioida terveyttä ja sairauksia koskevaa tietoa sekä pohtia terveystieteen ja teknologiseen kehitykseen liittyviä ilmiöitä terveystieteen näkökulmasta
- tuntee keskeiset terveyden ja sosiaalihuollon palvelut.

#### *Keskeiset sisällöt*

- työ- ja toimintakykyyn sekä turvallisuuteen vaikuttavia tekijöitä: ravitsemus, uni, lepo ja kuormitus, terveystieteen, mielenterveys, sosiaalinen tuki, työhyvinvointi, työturvallisuus, turvallisuus kotona ja vapaa-aikana, ympäristön terveys
- seksuaaliterveys, parisuhde, perhe ja sukupolvien sosiaalinen perintö
- kansantaudit ja yleisimmät tartuntataudit sekä niihin liittyvät riski- ja suojaavat tekijät sekä niihin vaikuttaminen
- sairauksien ja vammojen itsehoito, ensiapu ja avun hakeminen
- terveyserot maailmassa, terveyseroihin vaikuttaviin tekijöihin tutustuminen
- terveystieteen tiedonhankintamenetelmiä sekä terveyttä koskevan viestinnän, mainonnan ja markkinoinnin kriittinen tulkinta
- terveydenhuolto- ja hyvinvointipalvelujen käyttö, kansalaistoiminta kansanterveystyössä

## Syventävät kurssit

### 2. Terveys ja arkielämä (TE2)

Kurssilla syvennetään pakollisen kurssin tavoitteita arkielämän terveystottumuksien ja selviytymisen keinojen osalta. Eri sisältöalueiden avulla tarkastellaan terveysongelmia selittäviä kulttuurisia, psykologisia ja yhteiskunnallisia ilmiöitä ja niiden tulkintoja. Lisäksi perehdytään käsitykseen itsestä ja muista fyysisellä, psyykkisellä ja sosiaalisella tasolla. Erityisesti korostetaan terveyden ylläpitoon liittyvää vastuullisuutta.

#### *Tavoitteet*

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii tarkastelemaan elämäänsä aikuisuuden ja vanhemmuuden näkökulmasta
- osaa pohtia ja tarkastella terveyteen ja sairauteen liittyviä arvoja ja arvostuksia
- osaa perustella omia valintojaan terveyden näkökulmasta ja arvioida elämäntapaan ja ympäristöön liittyvien valintojen merkitystä terveydelle ja hyvinvoinnille
- osaa kuvata koettua terveyttä ja terveysongelmia selittäviä ilmiöitä ja niiden erilaisia tulkintoja.

#### *Keskeiset sisällöt*

- itsetuntemus, aikuistuminen, sosiaalisen tuen merkitys perheessä ja lähiyhteisössä
- vanhemmuuteen ja perhe-elämään valmentautuminen

- elämänilo, mielenterveyden ylläpitäminen ja jaksaminen, masennuksen ja kriisien kohtaaminen
- ruoan terveydelliset, kulttuuriset ja yhteiskunnalliset merkitykset sekä painonhallinta, terveystoiminta, syömishäiriöt
- fyysinen ja psyykinen turvallisuus, väkivallaton viestintä
- seksuaaliterveys
- terveysongelmia selittäviin kulttuurisiin, psykologisiin ja yhteiskunnallisiin ilmiöihin ja niiden tulkintoihin tutustuminen, esimerkiksi elämän mielekkyyden kokeminen, ruumiinkuva/kehollisuus, mielihyvä ja riippuvuudet nykyaikana
- tupakka, alkoholi ja huumeet yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan sekä globaalista näkökulmasta

### 3. Terveys ja tutkimus (TE3)

Kurssilla perehdytään terveyteen vaikuttaviin historiallisiin tekijöihin ja näkökulmiin, terveyden ja sairauden tutkimiseen sekä kuolleisuuteen ja sairastavuuteen liittyviin kehityslinjoihin. Kurssilla käsitellään myös terveydenhuollossa ja itsehoitona toteutettaviin tavallisimpiin tutkimuksiin, niiden tulosten tulkintaan ja johtopäätöksiin. Lisäksi perehdytään pakollisen kurssin tavoitteita syventäen terveydenhuollon eri käytäntöihin, terveystoimintojen tarjontaan sekä yksilön asemaan terveyden- ja sairaudenhoidossa.

#### *Tavoitteet*

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa pohtia kansanterveystieteen ja ehkäisevän terveydenhuollon kehityksen päälinjoja kansallisesti ja maailmanlaajuisesti
- osaa hankkia, arvioida ja tulkita terveyteen ja sairauksiin liittyvää tutkimus- ja arkitietoa
- toteuttaa pienimuotoisia terveys-/terveyskäyttämiskartoituksia omassa opiskeluympäristössään
- osaa käyttää terveydenhuollon palveluja sekä tuntee asiakkaan ja potilaan oikeudet
- osaa pohtia ja arvioida teknologisen kehityksen merkitystä terveyden ja turvallisuuden näkökulmasta.
- *Keskeiset sisällöt*
- terveyden edistämiseen, sairauksien tunnistamiseen ja ehkäisyyn liittyviä eri aikakausien menetelmiä
- terveyskäyttämisen ja koetun terveyden tutkiminen: fyysisen ja psyykkisen työ- ja toimintakyvyn mittaaminen, ergonomiamittaukset, työhyvinvointi ja siihen vaikuttavat tekijät
- terveydenhuollon ja hyvinvointipalvelujen käytäntöjä, asiakkaan ja potilaan oikeudet
- tutkimustiedon ja median terveydestä välittämien mielikuvien kriittinen lukutaito, medikalisaatio
- terveystottumusten arvioiminen ja seuranta sekä tutkimusten tekeminen



Muiden terveystiedon kurssien osalta noudatetaan Kaarinan lukion opetussuunnitelmaa.

## 5.22 Muut oppiaineet

Koulutuksen järjestäjän päättämien oppilaitoskohtaisten opintojen tulee noudattaa perusopetuslaissa tarkoitettua opetuksen valtakunnallisia tavoitteita ja lukiokoulutuksen yleisiä valtakunnallisia tavoitteita.



## ALU Kestävä kehitys (KK)

Kestävä kehitys on kehitystä, jolla pyritään tyydyttämään nykypolven tarpeet viemättä tulevilta sukupolvilta mahdollisuutta omien tarpeidensa tyydyttämiseen. Kestävän kehityksen kurssilla yhdistetään biologian, maantiedon, historian, fysiikan, kemian ja filosofian näkökulmat, kun tarkastellaan maapallon ja ihmiskunnan tulevaisuutta.

### *Tavoitteet*

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää maailmanlaajuisia ympäristöongelmia eri näkökulmista
- oppii mieltämään raaka-aineiden rajallisuuden
- osaa ottaa kantaa eettisiin kysymyksiin
- ymmärtää yhteiskunnan kehittämisstrategioita

### *Keskeiset sisällöt*

- ympäristön merkitys ihmiselle
- ympäristöongelmat
- energiakysymykset
- yhteiskunnan tulevaisuuden kehitysstrategiat
- ympäristöetiikka

## **Tietotekniikka**

### *Tavoitteet*

Tietotekniikan opetuksen tavoitteena on antaa oppilaalle valmiudet itsenäiseen tietokoneen käyttöön ja yleisimpien työvälineohjelmien peruskäyttöön.

### *Kurssien keskeiset sisällöt*

- **Tietotekniikan perusteet ja tekstinkäsittelyt (AT1)**
- **Taulukkolaskenta ja internet (AT2)**
- **Tietokannat ja grafiikka (AT3)**

## **6. OPISKELIJAN OPPIMISEN ARVIOINTI**

### **6.1 Arvioinnin lähtökohdat ja tavoitteet**

*"Opiskelijan arvioinnilla pyritään ohjaamaan ja kannustamaan opiskelua sekä kehittämään opiskelijan edellytyksiä itsearviointiin. Opiskelijan oppimista ja työskentelyä tulee arvioida monipuolisesti."* (Lukiolaki 629/1998, 17 § 1 mom)

Opiskelijan oppimisen arvioinnin tehtävänä on antaa opiskelijalle palautetta opintojen edistymisestä ja oppimistuloksista sekä opiskelun aikana että sen päättyessä. Palautteen tarkoituksena on kannustaa ja ohjata opiskelijaa opintojen suorittamisessa. Lisäksi arviointi antaa tietoja jatko-opintojen järjestäjien, työelämän ja muiden vastaavien tahojen tarpeita varten. Opiskelijan oppimisen arviointi auttaa myös opettajaa ja kouluuyhteisöä opetuksen vaikuttavuuden arvioinnissa. Arvosanan antaminen on yksi arvioinnin muoto.

Arvioinnilla kannustetaan opiskelijaa myönteisellä tavalla omien tavoitteittensa asettamiseen ja työskentelytapojensa tarkentamiseen.

## 6.2 Kurssisuorituksen arviointi

Opiskelijan opiskelema kurssi arvioidaan sen päätyttyä. Arvioinnin tehtävänä on antaa palautetta opiskelijalle kurssin tavoitteiden saavuttamisesta ja oppiaineen opiskelun etenemisestä. Kurssin arviointi perustuu mahdollisiin kirjallisiin kokeisiin, edistymisen jatkuvaan havainnointiin ja muihin näyttöihin. Myös opiskelijan itsearviointi voidaan ottaa huomioon ja käyttää hyväksi muun muassa kurssin arviointikeskusteluja. Arvioinnin menetelmistä ja käytänteistä päätetään tarkemmin opetussuunnitelmassa.

### Itsenäisesti suoritettu kurssi

*"Osa opinnoista voidaan edellyttää opiskeltavaksi itsenäisesti."* (Lukioasetus 810/1998, 4 § 1 mom)

*"Opiskelijalle voidaan hakemuksesta myöntää lupa suorittaa opintoja opetukseen osallistumatta."* (Lukioasetus 810/1998, 4 § 2 mom)

Opetussuunnitelmassa tulee päättää tarkemmin itsenäisesti opiskeltavien kurssien suoritusperiaatteista.

Itsenäisesti opiskellusta kurssista edellytetään hyväksyty arvosana. Jos opiskelija opiskelee kurssin kokonaan tai osittain itsenäisesti, noudatetaan soveltuvin osin edellä mainittuja arviointiperiaatteita. Kurssin tavoitteiden saavuttamista ja niiden suuntaista edistymistä on myös tällöin arvioitava riittävän laaja-alaisesti.

### **ALU** Itsenäisen opiskelun periaatteet

Kurssit on suoritettavissa paitsi oman oppilaitoksen tarjoamana lähiopetuksena, myös itsenäisesti joko

- oppilaitoksen opettajien antamat tehtävät tehden ja kokeeseen osallistuen.

Tällöin opiskelija sopii opettajan kanssa etukäteen menettelytavat joko kurssin alkaessa tai muuten. Erilaisista monimuoto-opiskeluista opettaja ja opiskelijat sopivat keskenään.

- aineopiskeluna aikuislukioiden tietoverkossa
- aineopiskeluna missä tahansa lukio-opetusta tietoverkossa antavassa oppilaitoksessa

### Tietojen antaminen


*"Opiskelijan työskentelystä ja opintojen edistymisestä on annettava riittävän usein tietoa opiskelijalle ... Tietojen antamisesta määrätään tarkemmin opetussuunnitelmassa."* (Lukioasetus 810/1998, 6 § 1 mom)

### Numeroarvostelu ja suoritusmerkinnät

*"Edellä 1 momentissa tarkoitettu arvostelu annetaan numeroin tai muulla opetussuunnitelmassa määrättyllä tavalla. Numeroarvostelussa käytetään asteikkoa 4–10. Arvosana 5 osoittaa välttäviä, 6 kohtalaisia, 7 tyydyttäviä, 8 hyviä, 9 kiitettäviä ja 10 erinomaisia tietoja ja taitoja. Hylätty suoritus merkitään arvosanalla 4..."* (Lukioasetus 810/1998, 6 § 2 mom)

Kunkin oppiaineen pakolliset ja valtakunnalliset syventävät kurssit arvioidaan numeroin. Muiden syventävien kurssien sekä muiden lukion tehtävään kuuluvien aineiden ja aihekokonaisuuksien arviointitapoja voivat olla opetussuunnitelmassa päätettävällä tavalla numeroarviointi, suoritusmerkintä (S = suoritettu), hylätty (H = hylätty) tai sanallinen arviointi. Kirjallisesti annettu sanallinen arviointi ja suullisesti arviointikeskustelussa annettu palaute voivat täydentää ja täsmentää numeroarvosanaa.

Diagnosoidut vammat ja sairaudet sekä muut oppimista vaikeuttavat seikat tulee ottaa huomioon arvioinnissa siten, että opiskelijalla on mahdollisuus erityisjärjestelyihin ja muuhunkin kuin kirjalliseen näyttöön. Kyseiset vaikeudet voidaan ottaa huomioon määrättäessä opiskelijan kurssiarvosanaa.

 Oppilaitoskohtaisten opintojen numeroarvostelu määritellään vuosittaisen suunnittelun yhteydessä vuosittain laadittavassa kurssiselosteessa.

### Arvioinnin suorittajat ja arviointiperusteista tiedottaminen

*"Opiskelijan arvioinnista päättää kunkin oppiaineen tai aineryhmän osalta opiskelijan opettaja tai, jos opettajia on useita, opettajat yhdessä. Päättöarvioinnista päättävät rehtori ja opiskelijan opettajat yhdessä."* (Lukioasetus 810/1998, 9 § 1 mom)


*"Opiskelijalla on oikeus saada tieto arviointiperusteista ja niiden soveltamisesta häneen."* (Lukioasetus 810/1998, 9 § 2 mom)

Arviointiperusteista tiedottaminen parantaa opettajien ja opiskelijoiden oikeusturvaa ja motivoi opintoja. Yleisten arviointiperusteiden lisäksi kunkin kurssin arviointiperusteet on selvitettävä kurssin alussa opiskelijoiden kanssa keskustellen.

### Opinnoissa eteneminen

*"Opetussuunnitelmassa määrätään oppiaineittain tai aineryhmittäin kursseista, joiden suorittaminen hyväksytysti on edellytyksenä asianomaisen aineen tai aineryhmän opinnoissa etenemiseen. Opiskelijalle, joka ei ole suorittanut edellä mainittuja opintoja hyväksytysti tulee varata mahdollisuus osoittaa saavuttaneensa sellaiset tiedot ja taidot, jotka mahdollistavat opinnoissa etenemisen."* (Lukioasetus 810/1998, 7 § 1 mom)

Opiskelijan opintojen etenemistä tulee seurata. Menettelystä, kuten esimerkiksi mahdollisen etenemisesteen käytöstä, päätetään tarkemmin opetussuunnitelmassa. Opintojen etenemisen määrittelyllä ei voida kuitenkaan tiukentaa tämän asiakirjan luvussa 6.2.3 määrättyä oppiaineen oppimäärän suoritusvaatimusta.

 Kurssit suoritetaan siten, kuin vuosittain laadittavasta kurssiselosteesta ilmenee. Seuraavalle kurssille ei tämän järjestyksen mukaan voi lukio-opiskelija siirtyä, ellei ole edellisestä kurssista saanut vaadittavaa arvosanaa tai kuunnellun kurssin K-merkintää ja suorittamisjärjestys sitä edellyttää. Tällöin kuunneltu kurssi on suoritettava hyväksytysti myöhemmin. Hylätyn ja kuunnellun kurssin voi suorittaa kahdessa seuraavassa uusintakokeessa osallistumatta opetukseen.

### Arvosanan korottaminen

Opetussuunnitelmassa määrätään, millä tavoin opiskelija voi yrittää korottaa myös hyväksytyä kurssiarvosanaa. Lopulliseksi kurssiarvosanaksi tulee tällöin kyseisistä suorituksista parempi.

**ALU** Hyväksytyn kurssin voi suorittaa kahden seuraavan uusintakokeen aikana.  
Pidemmistä suoritusajoista päättää aineen opettaja perustellusta syystä.

## Opintojen hyväksilukeminen

"Opiskelijalla on oikeus lukea hyväkseen lukion oppimäärään muualla suoritettut opinnot, jotka ovat tavoitteiltaan ja keskeisiltä sisällöiltään lukion opetussuunnitelman mukaisia." (Lukiolaki 629/1998, 23 § 1 mom)

"Päätös muualla suoritettavien opintojen hyväksilukemisesta tulee sitä erikseen pyydettyessä tehdä ennen mainittujen opintojen aloittamista." (Lukiolaki 629/1998, 23 § 2 mom)

Sen lisäksi, mitä lukiolaissa (L 629/1998, 23 §) on säädetty, tulee opintojen hyväksilukemisella välttää päällekkäisyyttä ja lyhentää opiskeluaikaa. Kun opiskelijalle hyväksiluetaan opintoja muista oppilaitoksista, pitäydytään suoritusoppilaitoksen antamaan arviointiin. Jos kyseessä on oppilaitoksen omassa opetussuunnitelmassa numeroin arvioitava kurssi, sen arvosana muutetaan lukion arvosana-asteikolle seuraavan vastaavuusasteikon mukaisesti:

| asteikko 1–5   | lukioasteikko | asteikko 1–3     |   |
|----------------|---------------|------------------|---|
| 1 (tyydyttävä) |               | 5 (välttävä)     | 1 |
| 2 (tyydyttävä) |               | 6 (kohtalainen)  | 1 |
| 3 (hyvä)       |               | 7 (tyydyttävä)   | 2 |
| 4 (hyvä)       |               | 8 (hyvä)         | 2 |
| 5 (kiitettävä) |               | 9 (kiitettävä),  | 3 |
|                |               | 10 (erinomainen) | 3 |

Tapauksissa, joissa ei voida päätellä, kumpaa arvosanaa toisessa oppilaitoksessa suorittu kurssi vastaa, ylempää vai alemppaa, on vastaavuus määriteltävä opiskelijan eduksi.

Aikaisempia lukio-opintoja voidaan hyväksilukea käyttäen suoritusmerkintää, jos opiskelija on aloittanut lukio-opintonsa yli 18-vuotiaana. Jos opiskelija on aloittanut lukio-opintonsa alle 18-vuotiaana, hänen aikaisempia suorituksiaan pakollisissa ja valtakunnallisesti syventävissä kursseissa ei voida hyväksilukea käyttäen suoritusmerkintää.

Myös ulkomailla suoritettut opinnot voidaan lukea hyväksi lukio-opintoihin. Mikäli ne luetaan hyväksi pakollisiin ja opetussuunnitelman perusteissa määriteltyihin syventäviin kursseihin, niistä tulee antaa numeroarvosana. Arvosanan määrittelyn tukena voidaan tarvittaessa edellyttää lisänäyttöjä.

Opiskelijan siirtyessä oppiaineen pitkästä oppimäärästä lyhyempään hänen suorittamansa pitkän oppimäärän opinnot luetaan hyväksi lyhyemmässä oppimäärässä siinä määrin kuin niiden tavoitteet ja keskeiset sisällöt vastaavat toisiaan. Näitä vastaavuuksia on määritelty tarkemmin oppiaineiden oppimäärien yhteydessä. Tällöin pitkän oppimäärän kurssien arvosanat siirtyvät suoraan lyhyen oppimäärän kurssien arvosanoiksi. Muut pitkän oppimäärän mukaiset opinnot voivat olla lyhyen oppimäärän syventäviä kursseja opetussuunnitelmassa päätettävällä tavalla. Jos opiskelija pyytää, tulee järjestää lisäkuulustelu hänen osaamistasonsa toteamiseksi. Kesken oppimäärän lyhyemmästä pitempään oppimäärään siirryttäessä, menetellään edellä olevien periaatteiden mukaisesti. Tällöin voidaan edellyttää lisänäyttöjä, jolloin myös arvosana harkitaan uudelleen.

Maahanmuuttajaopiskelija arvioidaan suomi/ruotsi toisena kielenä (S2/R2)

-oppimäärän mukaan, jos opiskelija on valinnut sen oppimääräkseen riippumatta siitä, onko hänelle järjestetty erillistä suomi/ruotsi toisena kielenä -opetusta vai ei tai onko aikuislukio voinut tarjota vain osan suomi/ruotsi toisena kielenä -kursseista. Suomen/ruotsin äidinkielen ja kirjallisuuden oppimäärän mukaisesti suoritettut kurssit luetaan hyväksi täysmääräisesti suomi/ruotsi toisena kielenä -kursseihin, ja niistä saatu arvosana siirtyy suomi/ruotsi toisena kielenä -kurssin arvosanaksi. Opiskelijalla voi olla todistuksessaan arvosana vain joko suomen/ruotsin kielen äidinkielen ja kirjallisuuden oppimäärästä tai suomi/ruotsi toisena kielenä (S2/R2) -oppimäärästä, mutta ei molempia.

## 6.3 Oppiaineen oppimäärän arviointi

Oppiaineen oppimäärä muodostuu opiskelijan opinto-ohjelman mukaisista pakollisista ja syventävistä kursseista sekä mahdollisista muista lukion tehtävään kuuluvista kursseista. Samassa oppiaineessa eri opiskelijoilla voi olla erilaajuiset oppimäärät. Opiskelijan opiskelusuunnitelma tarkentuu lukio-opintojen aikana. Sen laatiminen ja seuranta ohjaavat opiskelijaa tavoitteellisiin kurssivalintoihin.

Oppiaineen oppimäärän arvosana määräytyy opiskelijan opiskelemien pakollisten ja valtakunnallisten syventävien kurssien kurssi-arvosanojen perusteella. Mainituista opinnoista opiskelijalla saa olla hylättyjä kurssi-arvosanoja enintään seuraavasti:

| suoritettuja pakollisia ja<br>valtakunnallisesti syventäviä<br>kursseja, | joista voi olla hylättyjä<br>kurssi-arvosanoja enintään |
|--|---|
| 1–2 kurssia  | 0   |
| 3–5 kurssia  | 1   |
| 6–8 kurssia  | 2   |
| 9 kurssia tai enemmän  | 3   |

Muiden lukion tehtävään kuuluvien kurssien arvioinnista päätetään opetussuunnitelmassa.

*"Opiskelijalle, joka ei ole tullut hyväksytyksi jossakin oppiaineessa tai joka haluaa korottaa saamaansa arvosanaa, on järjestettävä mahdollisuus erillisessä kuulustelussa arvosanan korottamiseen."* (Lukioasetus 810/1998, 8 § 3 mom)

Mikäli opiskelija osoittaa erillisessä kuulustelussa suurempaa kypsyttää ja oppiaineen hallintaa kuin kurssien arvostelusta määräytyvä oppiaineen arvosana edellyttää, arvosanaa tulee korottaa.

Opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjen pakollisten ja valtakunnallisten syventävien kurssien pohjalta muodostuvaa oppimäärän arvosanaa on mahdollista korottaa edellä mainitun erillisen kuulustelun lisäksi

- koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelmassa määrittelemien syventävien kurssien pohjalta saadulla lisänäytöllä
- opiskelijan arvioinnista päättävien harkinnan perusteella, mikäli opiskelijan tiedot ja taidot ovat oppiaineen päättövaiheessa kurssi-arvosanojen perusteella määräytyvää arvosanaa paremmat.



Oppiaineen oppimäärän hyväksytyt suorittaminen edellyttää, että opiskelijalla ei ole arvosanoja 4 enempää kuin yksi kolmasosa myös syventävät kurssit mukaan luettuina eikä kahta 4-arvosanaa ole peräkkäin.

## Päätötodistuksessa numeroin arvioitavat oppiaineet

Aikuisten lukiokoulutuksessa lukioasetuksen määrittämin numeroarvosanoin arvioidaan kaikki pakollisten oppiaineiden oppimäärät sekä valinnaiset vieraat kielet. Opinto-ohjauksesta annetaan suoritusmerkintä. Mikäli opiskelija pyytää, hän on oikeutettu saamaan suoritusmerkinnän liikunnasta ja sellaisista oppiaineista, joissa opiskelijan suorittama oppimäärä käsittää vain yhden kurssin sekä valinnaisista vieraista kielistä, mikäli opiskelijan suorittama oppimäärä niissä käsittää vain kaksi kurssia.



Opetussuunnitelmassa määritellyt muut lukion tehtävään kuuluvat aineet ja aihekokonaisuudet arvioidaan siten kuin vuosittaisessa suunnitelmassa määrätään.

## 6.4 Lukion oppimäärän suoritus

Aikuisten lukiokoulutuksen oppimäärä koostuu pakollisista ja syventävistä kursseista sekä muista lukion tehtävään kuuluvista aineista ja aihekokonaisuuksista.

*"...Aikuisille tarkoitetussa opetuksessa kurssin kesto on keskimäärin 28 tuntia ja oppimäärä sisältää vähintään 44 kurssia. Aikuisille tarkoitettuun opetukseen osallistuvan alle 18-vuotiaana lukio-opintonsa aloittaneen opiskelijan tulee lisäksi osallistua liikunnan ja terveystiedon sekä taito- ja taideaineiden opetukseen."* (Lukioasetus 810/1998, 1 § 1 mom)

*"Opiskelijan, joka on aloittanut lukio-opintonsa alle 18-vuotiaana tulee opiskella 1 momentissa tarkoitettujen kurssien lisäksi vähintään yksi kurssi liikuntaa ja yksi kurssi terveystietoa sekä kaksi kurssia kuvataidetta tai musiikkia tai yksi kurssi kumpaakin viimeksi mainittua ainetta."* (Valtioneuvoston asetus lukiokoulutuksen yleisistä tavoitteista ja tuntijaosta 955/2002)

*"Kahdeksantoista vuotta täyttäneen opiskelijan katsotaan aloittaneen opintonsa alle 18-vuotiaana, jos hän jatkaa saman tai muun koulutuksen järjestäjän opetuksessa alle 18-vuotiaana aloittamiaan lukio-opintoja, eivätkä opinnot ole olleet keskeytyneenä vähintään vuoden ajan."* (Lukioasetus 810/1998, 15 § 2 mom)

Opiskelija on suorittanut lukion oppimäärän, kun hän on suorittanut hyväksytysti kaikki henkilökohtaiseen opinto-ohjelmaansa kuuluneiden oppiaineiden oppimäärät. Tämä edellyttää kaikkien pakollisten oppiaineiden sekä opiskelijan valitsemien muiden aineiden ja aihekokonaisuuksien suorittamista siinä laajuudessa kuin ne esiintyvät opiskelijan opinto-ohjelmassa kuitenkin siten, että kurssien kokonaismäärä on vähintään 44 kurssia. Jos opiskelija on aloittanut lukio-opintonsa alle 18-vuotiaana, hänen lukion oppimääränsä on vähintään 48 kurssia. Opiskelijan kokonaiskurssimäärässä ovat mukana kaikki opiskelijan arvioidut pakolliset ja valtakunnalliset syventävät kurssit sekä muut hyväksytysti suoritettut opetussuunnitelman mukaiset opinnot.

### Arvioinnin uusiminen ja oikaisu

Lukiokoulutuksen järjestäjän tulee tiedottaa opiskelijoille arvioinnin uusimis- ja oikaisumahdollisuudesta.

*"Opinnoissa etenemistä tai päättöarviointia koskevan päätöksen uusimista on pyydetävä kahden kuukauden kuluessa tiedon saamisesta. Uudesta arvioinnista päättävät koulun rehtori*

ja opiskelijan opettajat yhdessä." (Lukioasetus 810/1998, muutettu valtioneuvoston asetuksella 561/2003, 13 § 1 mom)

"Jos 1 momentissa tarkoitettu uusi arviointi tai ratkaisu, jolla pyyntö on hylätty, on ilmeisen virheellinen, lääninhallitus voi opiskelijan pyynnöstä velvoittaa opettajan toimittamaan uuden arvioinnin tai määrätä opinnoissa etenemistä koskevan päätöksen muutettavaksi taikka määrätä, mikä arvosana opiskelijalle on annettava." (Lukioasetus 810/1998, muutettu valtioneuvoston asetuksella 561/2003, 13 § 2 mom)

## 6.5 Todistukset ja niihin merkittävät tiedot

"Lukion koko oppimäärän suorittaneelle opiskelijalle annetaan päättötodistus. Kesken lukion oppimäärän suorittamista eroavalle opiskelijalle annetaan erotodistus, johon merkitään arvostelu suoritetuista opinnoista. Yhden tai useamman aineen oppimäärän suorittaneelle annetaan todistus oppimäärän suorittamisesta." (Lukioasetus 810/1998, 8 § 1 mom.)

"Päättö- ja erotodistukseen sekä yhden tai useamman aineen suorittamisesta annettavaan todistukseen sovelletaan, mitä 6 §:ssä säädetään." (Lukioasetus 810/1992, 8 § 2 mom.)

Lukiokoulutuksessa käytetään seuraavia todistuksia:

1. Lukion päättötodistus annetaan opiskelijalle, joka on suorittanut lukion koko oppimäärän.
2. Todistus oppimäärän suorittamisesta annetaan, kun henkilö on suorittanut yhden tai useamman lukion oppiaineen oppimäärän.
3. Todistus lukiosta eroamisesta (erotodistus) annetaan opiskelijalle, joka eroaa lukiosta ennen lukion koko oppimäärän suorittamista.

Lukion todistusten tulee sisältää seuraavat tiedot:

- todistuksen nimi
- koulutuksen järjestäjän nimi
- oppilaitoksen nimi
- opiskelijan nimi ja henkilötunnus
- suoritettut opinnot
- todistuksen antamispäivämäärä ja rehtorin allekirjoitus
- tiedot oppilaitoksen todistuksenanto-oikeudesta
- arvosana-asteikko
- selvitys kielten oppimääristä

ÄO/M = äidinkielenomainen oppimäärä toisessa kotimaisessa kielessä  
(suomi/ruotsi)

S2/R2 = suomi/ruotsi toisena kielenä vieraskielisille opiskelijoille

A = perusopetuksen vuosiluokilla 1–6 alkaneen kielen oppimäärä

B1 = perusopetuksen vuosiluokilla 7–9 alkaneen yhteisen kielen oppimäärä

B2 = perusopetuksen vuosiluokilla 7–9 alkaneen valinnaisen kielen oppimäärä

B3 = lukiossa alkaneen valinnaisen kielen oppimäärä.

Suomi/ruotsi toisena kielenä vieraskielisille opiskelijoille (S2/R2) merkitään todistuksessa äidinkielen ja kirjallisuuden kohtaan.

Mikäli opiskelijan opiskelema oma äidinkieli on muu kuin suomi, ruotsi tai saame, se kirjataan muihin lukion tehtäviin kuuluviin kursseihin omaksi kohdaksi otsikolla "Muu opiskelijan äidinkieli".



Lukion päättötodistukseen ja todistukseen oppimäärän suorittamisesta merkitään opiskelijan opiskelemat oppiaineet, niissä suoritettujen kurssien määrä sekä kunkin oppiaineen arvosana sanallisesti ja numeroin (esimerkiksi: kiitettävä...9) tai merkintä oppiaineen hyväksytystä suorittamisesta (suoritettu).

Päättötodistukseen ja todistukseen oppimäärän suorittamisesta kuuluu myös kohta lisätietoja. Tähän kohtaan merkitään päättötodistuksen liitteenä annettavat ja sitä täydentävät todistukset erillisistä näytöistä, kuten esimerkiksi suoritettavat lukiodiplomit, suullisen kielitaidon kokeet sekä erittely muissa oppilaitoksissa suoritetuista lukion oppimäärään kuuluneista opinnoista, jotka eivät ole mukana oppiaineiden oppimäärien yhteydessä.

Mikäli opiskelija on opiskellut yli puolet oppiaineen oppimäärän kursseista muulla kuin koulun varsinaisella opetuskielellä, tulee siitä tehdä merkintä todistuksen lisätietoihin.

Lukion erotodistukseen merkitään oppiaineet ja niissä suoritettavat kurssit sekä kunkin kurssin arvosana tai merkintä kurssin suorittamisesta (suoritettu/hylätty).

Oppilaitoksessa pidetään opiskelijan opinnoista tiedostoa, josta ilmenevät suoritettavat kurssit ja niiden arvosanat.

Lukion koko oppimäärän suorittamisesta ei anneta yhteistä arvosanaa oppiaineiden arvosanojen keskiarvona eikä muullakaan tavalla.

Todistuksiin merkitään opiskelijan suorittaman lukion oppimäärän kokonaiskurssimäärä.

Todistuksessa tulee olla merkintä, että opinnot on suoritettu Opetushallituksen 27.2.2004 hyväksymien aikuisten lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti.

Lukiokoulutuksen järjestäjä päättää todistusten ulkoasusta.

## **7. TOIMINNAN JATKUVA KEHITTÄMINEN JA ARVIOINTI**

### **Yleinen julkinen arviointi ja tulosten analysointi**

Aikuislukio on varsin monipuolisen yleisen arvioinnin kohteena ja tämä kokonaisuudessaan ohjaa voimakkaasti oppilaitoksen toimintaa. Oppilaitoksen taloutta ja opiskelijamääriä seuraa aktiivisesti niin Kaarinan kaupungin hallinto kuin oppilaitoksen johto ja oppilaitosjohto tekee niistä tarvittaessa johtopäätöksiä toiminnan suhteen. Valtion hallinto kerää ja tuottaa jatkuvasti tilastomateriaalia paikallisen arvioinnin avuksi ja tekee tilastoistaan johtopäätöksiäkin.

### **Laatuarviointi**

Kaarinan aikuislukiossa kuten Kaarinan kaupungin kaikissa kouluissa suoritetaan vuosittain kansainvälisen EFQM-normiston mukaista arviointia, jossa otetaan huomioon laajasti koko kouluyhteisön toiminta ja johon kuuluu myös tulosten käsittely ulkopuolisen konsultin kanssa. Laatuarviointi toteutetaan ylläpitäjän antamien tarkempien ohjeiden mukaan.

### **Tavoitekeskustelut henkilökunnan kanssa ja kyselyt heille**

Rehtori käy säännölliset tavoitekeskustelut opetushenkilökunnan kanssa ja antaa tarvittaessa



muun henkilökunnan osalta palautteen sen esimiehille käytettäväksi näiden omiin arviointeihin. Opettajien yksilöidyt työtoiveet kartoitetaan kirjallisin kyselyin säännöllisesti. Päiväkohtaiset tarpeet kartoitetaan lisäksi päivittäisessä kanssakäymisessä kansliassa ja opettajainhuoneessa.

### **Kyselyt opiskelijoille**

Rehtori tekee vuosittain kirjallisen kyselyn oppilaitoksen opiskelijoille, jossa kartoitetaan opiskelijoiden toiveita, tyytyväisyyttä ja ajatuksia toiminnan kehittämiseksi. Opiskelijakunnan hallituksen edustajia kuullaan tarvittaessa opiskelijoiden yhteisenä edustajina siten kuin säädöksissä on määrätty.

Opettajat keräävä kursseiltaan palautetta, joissa opiskelijoilla on mahdollisuus ilmaista omat käsityksensä opiskeluvaikeuksistaan, opettajan käyttämistä menetelmistä, työskentelytavoista, opiskeluvauhdista, kotitehtävien teosta ja kokeista. Opiskelijat voivat myös vapaasti esittää mielipiteitään oppilaitoksen toiminnasta ja kehittämisestä niin kansliassa kuin opettajillekin.

### **Ylioppilaskokeet ja arvosanat**

Ylioppilastutkintolautakunta tuottaa ylioppilaista tilastotietoja, joiden pohjalta oppilaitoksen tulokset suhteutetaan yleiseen tasoon. Rehtori ja opettajat seuraavat oppilaitoksen ja valtakunnallisen arvostelun ja tulosten vastaavuutta ja kehittävät sitä tarvittaessa. Tuloksia tarkastellaan mm. opettajainkokouksissa. Myös medioiden julkinen tutkintotulosten arviointi otetaan vakavasti toimintaa kehitetään myös siltä pohjalta.

### **Vetovoimaisuus ja markkinointi**

Koska aikuislukioon hakeudutaan yhteisvalinnan ulkopuolelta puhtaasti esimerkiksi mielikuvien, mielenkiinnon ja oman elämäntilanteen perusteella, oppilaitoksen vetovoimaisuuden kehittäminen on jatkuvasti koko henkilökunnan intressissä ja tästä käydään edellä kuvatuin keinoin dialogia ja kehitetään toimintaa. Vetovoimaisuuden eräitä keskeisiä indikaattoreita ovat opiskelijamäärät ja yleisöltä saatu palaute.

Markkinoinnista vastaa rehtori ja koko henkilökunta edistää sitä omalta osaltaan. Markkinoinnin osatekijöitä ovat mm. ilmoittelu julkisesti ja oppilaitosyhteisön sisällä, uutisointi, erilaiset tietoiskut, toiminnan vieminen yleisön nähtäville, suoramarkkinointi ja hyvien tulokset saattaminen näkyviin.

## **OPETUSSUUNNITELMAN LIITTEET**

### **LIITE 1**

### **VALTIONEUVOSTON ASETUS LUKIOKOULUTUKSEN YLEISISTÄ VALTAKUNNALLISISTA TAVOITTEISTA JA TUNTIJAOSTA (955/2002)**



**LIITE 1****VALTIONEUVOSTON ASETUS LUKIOKOULUTUKSEN YLEISISTÄ  
VALTAKUNNALLISISTA TAVOITTEISTA JA TUNTIJAOSTA (955/2002)****N:o 955/2002****Annettu Helsingissä 14 päivänä marraskuuta 2002****Valtioneuvoston asetus  
lukiokoulutuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta**

**Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti, joka on tehty opetusministeriön esittelystä, säädetään 21 päivänä elokuuta 1998 annetun lukiolain (629/1998) 10 §:n 1 momentin ja 39 §:n nojalla, sellaisena kuin niistä on 10 §:n 1 momentti laissa 1184/1998:**

**1 luku  
Yleistä****1 §****Soveltamisala**

**Tässä asetuksessa säädetään lukiolaissa (629/1998) tarkoitetun lukiokoulutuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista samoin kuin opetukseen käytettävän ajan jakamisesta eri oppiaineiden ja aineryhmien opetukseen sekä opinto-ohjaukseen (*tuntijako*).**

**2 luku  
Lukiokoulutuksen yleiset valtakunnalliset tavoitteet****2 §****Lukio opiskeluympäristönä**

**Lukion tulee olla opiskelijalle henkisesti ja fyysisesti turvallinen, oppimisen ja osallistumisen mahdollistava avoin ja myönteinen opiskeluympäristö. Lukion tulee tukea vuorovaikutteisuutta sekä oppilaitoksen sisällä että yhteydenpidossa ympäristöön.**

**Opiskelijan itsenäisen toiminnan ja vastuullisuuden lisäksi lukiossa korostetaan opiskelijan asemaa osana opiskeluyhteisöä.**

**3 §****Opetuksen tavoitteet**

**Lähtökohtana opetuksessa on elämän ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen. Tavoitteena on, että opiskelija oppii arvostamaan luonnon ja kulttuurien monimuotoisuutta.**

**Opetuksen tulee tukea opiskelijan kasvua aikuisen vastuuseen omasta ja muiden ihmisten hyvinvoinnista, elinympäristön tilasta sekä kansalaisyhteiskunnan toimivuudesta. Opiskelijaa perehdytetään elinkeinoelämään ja yrittäjyyteen. Opiskelijan kulttuuri-identiteettiä sekä kulttuurien tuntemusta syvennetään.**

**Opetuksen pitää kannustaa opiskelijaa toimimaan opiskeluyhteisössä ja yhteiskunnassa paikallisesti, kansallisesti ja kansainvälisesti. Tavoitteena on, että opiskelija oppii edistämään yhdessä muiden kanssa ihmisoikeuksia, demokratiaa, tasa-arvoa ja kestäväää kehitystä.**

**Tavoitteena on, että opiskelija omaksuu hyvät tavat ja osaa ilmaista kulttuuri-identiteettiään sekä että hän tiedostaa oman persoonallisen erityislaatunsa.**

#### **4 §**

##### **Tarpeelliset tiedot ja taidot**

**Opiskelijalle tulee antaa jatko-opintojen, kansalaisena toimimisen ja laadukkaan elämän kannalta hyvä yleissivistys. Tietoja ja taitoja syvennetään sekä annetaan laajat yleistiedot ihmisestä, yhteiskunnasta, kulttuureista ja luonnosta. Tavoitteena on, että opiskelijalla on hyvät tietoyhteiskuntataidot. Häntä harjaannutetaan käyttämään niitä tiedonhankintaan ja viestintään, hallitsemaan mediaosaamisen perustaidot sekä arvioimaan kriittisesti tietoa. Opiskelijalle opetetaan yhteistyötaitoja, jotka mahdollistavat toimimisen itsenäisesti ja ryhmässä.**

**Opetuksen tulee harjaannuttaa opiskelijaa monipuolisesti itseilmaisussa ja vuorovaikutustaidoissa ja ilmaisemaan itseään suullisesti ja kirjallisesti molemmilla kotimaisilla kielillä sekä vähintään yhdellä vieraalla kielellä. Opetuksen on tarjottava esteettisiä kokemuksia sekä elämyksiä eri taidemuodoista.**

#### **5 §**

##### **Elinikäinen oppiminen ja itsensä kehittäminen**

**Opetuksen on kehitettävä opiskelijan opiskelutaitoja ja opiskelijan kykyä arvioida opiskelutaitojaan. Opiskelijaa tuetaan tunnistamaan vahvuutensa ja kehittymistarpeensa oppijana ja käyttämään hänelle soveltuvia opiskelumenetelmiä. Opiskelijaa harjaannutetaan omien valintojen suunnitteluun ja tekemiseen sekä vastuuseen valinnoistaan.**

**Tavoitteena on, että opiskelija sisäistää elinikäisen oppimisen merkityksen. Häntä tuetaan luottamaan opiskelutaitoihinsa sekä tekemään jatko-opintosuunnitelmia. Opetuksen on luotava valmiuksia opiskelijan oman tehtävän löytämiseksi yhteiskunnassa ja työelämässä.**

#### **6 §**

##### **Aikuisille annettavan opetuksen erityiset tavoitteet**

**Aikuisille annettavaa opetusta kehitetään yleissivistävänä opetuksena. Opetuksen tulee tarjota monipuoliset edellytykset perus-, jatko- ja täydennyskoulutukseen sekä opiskelijan elinikäiseen itsensä kehittämiseen osana aikuiskoulutusta. Aikuisille annettavassa opetuksessa tulee antaa tutkintotavoitteisen opetuksen lisäksi suoritustavoitteisesti opiskelevien aineopiskelijoiden sekä muiden erityisryhmien opetusta, joissa otetaan huomioon aikuisopiskelun erityispiirteet.**

Tavoitteena on, että aikuisopiskelija saa yleissivistävän tiedon lisäksi sellaisia opiskelu-, kieli- ja viestintätaitoja sekä tietoteknisiä taitoja, joita tarvitaan sekä jatko-opintoihin että työllistymiseen ja työelämässä menestymiseen. Opetuksen tulee kehittää valmiuksia elinikäiseen oppimiseen sekä tukea opiskelijan persoonallisuuden kasvua.

### 3 luku Lukio-opetuksen tuntijako

#### 7 §

#### Nuorille annettavien opintojen rakenne

Lukion opinnot jaetaan kolmeen osaan: pakollisiin, syventäviin ja soveltaviin kursseihin. Syventävät kurssit ovat pääasiassa pakollisiin kursseihin välittömästi liittyviä jatkokursseja, joita opiskelijalle tulee tarjota valittaviksi.

Soveltavat kurssit ovat eheyttäviä kursseja, jotka sisältävät aineksia eri oppiaineista, menetelmäkursseja taikka saman tai muun koulutuksen järjestäjän tarjoamia ammatillisia opintoja tai lukion tehtävään soveltuvia muita opintoja. Soveltaviin kursseihin voivat kuulua myös taito- ja taideaineissa suoritettavat lukiodiplomit. Soveltavat kurssit ovat opiskelijalle valinnaisia. Opiskelijalle tulee antaa mahdollisuus sisällyttää opintoihinsa soveltaviksi kursseiksi myös edellä tarkoitettuja muun koulutuksen järjestäjän järjestämiä opintoja.

#### 8 §

#### Nuorille annettavan opetuksen tuntijako

**Nuorille annettavan lukiokoulutuksen tuntijako on seuraava:**

| Onniaine tai aineryhmä                  | Pakolliset | Syventävinä opintoina tarjottavien |
|---|------------|------------------------------------|
| Äidinkieli ja kirjallisuus              | 6          | 3                                  |
| Kielet perusopetuksen vuosiluokilta 1-6 | 6          | 2                                  |
| perusopetuksen vuosiluokilta 7-9 alkava | 5          | 2                                  |
| muut kielet                             |            | 16                                 |
| Matematiikka                            |            |                                    |
| lyhyt oppimäärä                         | 6          | 2                                  |
| pitkä oppimäärä                         | 10         | 3                                  |
| Ympäristö ja luonnontieteet             |            |                                    |
| Biologia                                | 2          | 3                                  |
| Maantiede                               | 2          | 2                                  |
| Fysiikka                                | 1          | 7                                  |
| Kemia                                   | 1          | 4                                  |
| Uskonto tai elämänkatsomustieto         | 3          | 2                                  |
| Filosofia                               | 1          | 3                                  |
| Psykologia                              | 1          | 4                                  |

|   |       |   |
|---|-------|---|
| Psykologia                                    | 1     | 4 |
| Historia                                      | 4     | 2 |
| Yhteiskuntaoppi                               | 2     | 2 |
| Taito- ja taideaineet                         | 5     |   |
| Liikunta                                      | 2     | 3 |
| Musiikki                                      | 1-2   | 3 |
| Kuvataide                                     | 1-2   | 3 |
| Terveystieto                                  | 1     | 2 |
| Opinto-ohjaus                                 | 1     | 1 |
| Pakolliset kurssit                            | 47-51 |   |
| Syventävät kurssit vähintään                  | 10    |   |
| Soveltavat kurssit Kurssit yhteensä vähintään | 75    |   |

**Tuntijaon mukaisten pakollisten ja syventävien kurssien lisäksi voi olla koulutuksen järjestäjän päättämiä syventäviä ja soveltavia kursseja. Oppituntien lisäksi opinto-ohjauksessa opiskelijalle annetaan muuta ohjausta.**

**Opiskelija voi opiskella useampaa kuin yhtä A-kieltä. Jos toista kotimaista kieltä opiskellaan A-oppimäärän mukaisesti, on pakollisten kurssien määrä kuusi.**

**Saamenkieliselle, romanikieliselle tai vieraskieliselle opiskelijalle voidaan opettaa äidinkieltä ja kirjallisuutta suomi/ruotsi toisena kielenä -oppimäärän mukaan.**

**Jos saamenkieliselle, romanikieliselle tai vieraskieliselle opiskelijalle opetetaan hänen omaa äidinkieltään, opiskelijan äidinkielen ja kirjallisuuden ja muiden kielten pakollisten kurssien yhteismäärät sekä opiskelijalle pakollisten kurssien kokonaismäärä voivat olla 1 momentissa säädettyä pienemmät. Tässä tapauksessa toista kotimaista kieltä opiskellaan valinnaisena aineena.**

**Jos vieraskieliselle opiskelijalle opetetaan suomen tai ruotsin kieltä suomi/ruotsi toisena kielenä -oppimäärän mukaan, äidinkielen ja kirjallisuuden sekä toisen kotimaisen kielen tunnit saadaan jakaa mainittujen aineiden opetukseen siten kuin koulutuksen järjestäjä päättää.**

## 9 §

### Aikuisille annettavan opetuksen tuntijako

**Aikuisille annettavan opetuksen tuntijako on seuraava:**

| Oppiaineet                 | Pakolliset kurssit | Syventävinä opintoina tarjottavien valtakunnallisten kurssien vähimmäismäärä |
|----------------------------|--------------------|--|
| Äidinkieli ja kirjallisuus | 5                  | 1  |
| Kielet                     |                    |  |
| A-oppimäärä                | 6                  | 2  |
| B1-oppimäärä               | 5                  | 2  |
| Muut oppimäärät (B2, B3)   |                    | 6  |
| Matematiikka               |                    |  |

|   |    |   |
|---|----|---|
| lyhyt oppimäärä   | 6  | 2 |
| pitkä oppimäärä   | 10 | 3 |
| Katsomukselliset ja yhteiskunnalliset aineet                  |    | 6 |
| Uskonto tai elämänkatsomustieto                               | 1  |   |
| Historia  | 3  |   |
| Yhteiskuntaoppi   | 1  |   |
| Filosofia   | 1  |   |
| Luonnontieteelliset aineet                                    |    | 7 |
| Fysiikka  | 1  |   |
| Kemia   | 1  |   |
| Biologia  | 2  |   |
| Maantiede   | 1  |   |
| Psykologia  |    | 2 |
| Muita lukion tehtävään kuuluvia aineita ja aihekokonaisuuksia |    |   |
| Yhteensä vähintään  | 44 |   |

**Tuntijaon mukaisten pakollisten ja syventävien kurssien lisäksi voi olla koulutuksen järjestäjän päättämiä syventäviä kursseja sekä muita lukion tehtävään kuuluvia aineita ja aihekokonaisuuksia.**

**Opiskelijan tulee opiskella vähintään yhtä kieltä A-oppimäärän tavoitteiden mukaisesti. Joko A-kielen tai B1-kielen tulee olla toinen kotimainen kieli. Opiskelijalle tulee varata mahdollisuus opiskella valinnaisena aineena yhtä tai useampaa kieltä.**

**Rangaistuslaitoksessa järjestettävässä opetuksessa voidaan poiketa 1 momentista sen mukaan, kuin opetussuunnitelmassa määrätään.**

**Opiskelijan, joka on aloittanut lukio-opintonsa alle 18-vuotiaana tulee opiskella 1 momentissa tarkoitettujen kurssien lisäksi vähintään yksi kurssi liikuntaa ja yksi kurssi terveystietoa sekä kaksi kurssia kuvataidetta tai musiikkia tai yksi kurssi kumpaaakin viimeksi mainittua ainetta.**

**Oppiaineiden opetuksen lisäksi opiskelijoille annetaan opintoihin liittyvää ohjausta. Ohjaukseen osallistuminen on opiskelijalle vapaaehtoista.**

**Mitä 8 §:n 4–6 momentissa säädetään koskee myös aikuisille annettavan opetuksen tuntijakoa.**

## 10 §

**Erityisen koulutustehtävän saaneen koulutuksen järjestäjän antamaa opetusta koskeva erityissäännös**

**Lukiolain 3 ja 4 §:n mukaisen erityisen koulutustehtävän saaneen koulutuksen järjestäjän antamassa opetuksessa voidaan poiketa 7 tai 8 §:stä sen mukaan kuin koulutuksen järjestämistä koskevassa luvassa määrätään.**

**4 luku**  
**Voimaantulo ja siirtymäsäännökset**

**11 §**

**Voimaantulo**

**Tämä asetus tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 2003.**

**Tällä asetuksella kumotaan lukion tuntijaosta 23 päivänä syyskuuta 1993 annettu valtioneuvoston päätös (835/1993) ja aikuislukion tuntijaosta 26 päivänä syyskuuta 1994 annettu opetusministeriön päätös (873/1994) niihin myöhemmin tehtyine muutoksineen.**

**12 §**

**Siirtymäsäännökset**

**Edellä 11 §:n 2 momentissa mainitun päätöksen mukaan laadittua opetussuunnitelmaa voidaan noudattaa, kunnes opetushallitus päättää tämän asetuksen mukaisten opetussuunnitelmien perusteista ja niiden mukaan laadittujen opetussuunnitelmien käyttöönotosta. Opetushallituksen tulee hyväksyä opetussuunnitelmien perusteet niin, että tämän asetuksen mukaiset opetussuunnitelmat otetaan käyttöön viimeistään 1 päivänä elokuuta 2005.**

**Erityisen koulutustehtävän saaneelle koulutuksen järjestäjälle 11 §:n 2 momentissa mainittujen päätösten nojalla annetut määräykset raukeavat viimeistään 31 päivänä heinäkuuta 2005.**

**Ennen asetuksen voimaantuloa voidaan ryhtyä asetuksen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.**

**Helsingissä 14 päivänä marraskuuta 2002**

**Opetusministeri**  
**Maija Rask**

**Hallitusneuvos**  
**Eeva-Riitta Pirhonen**